

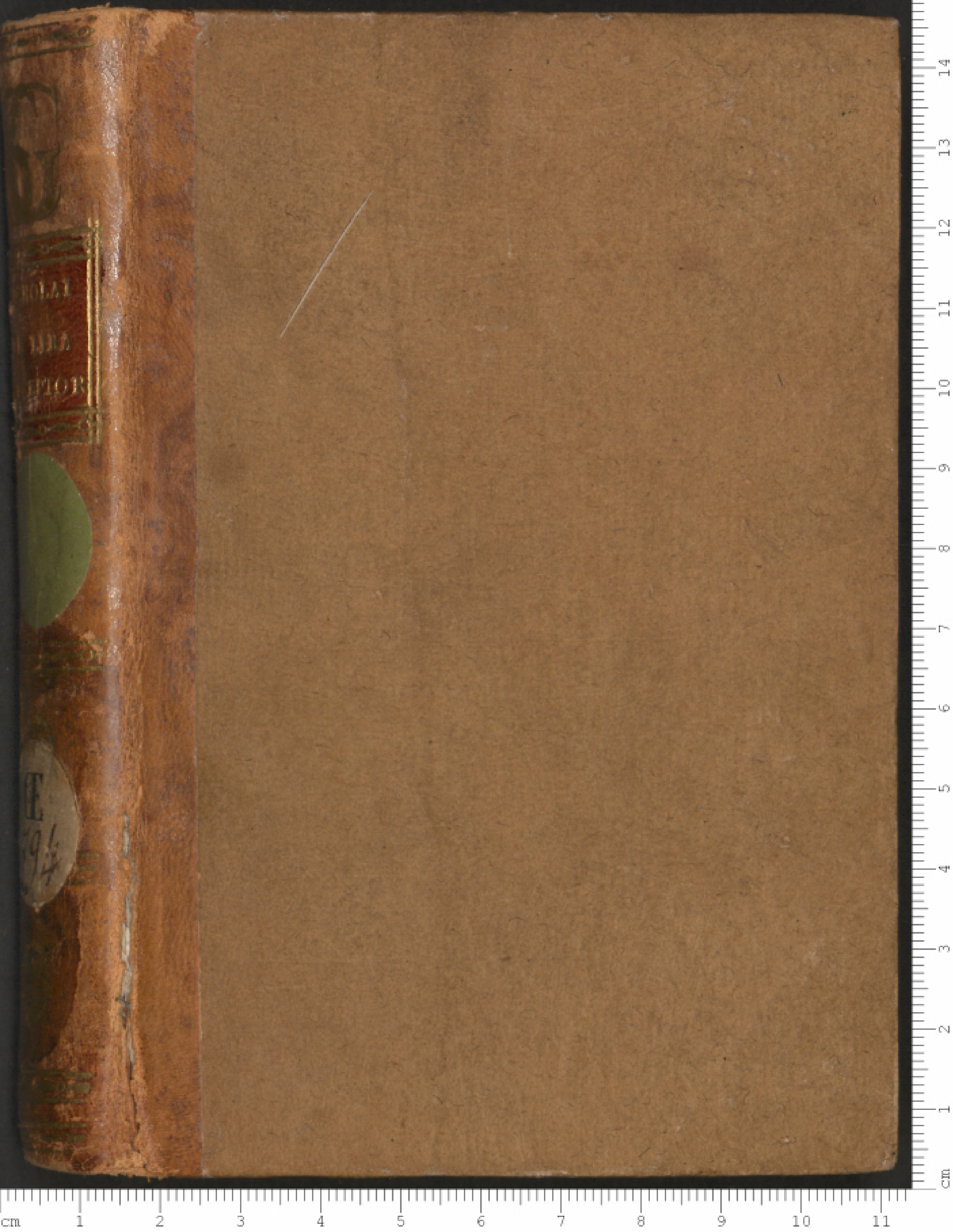
NICHOLAI
DE LIRA
PRECEPTOR

(15 5.) E. 794.

recueil factice.

1° Nicholai de Lira.....
precceptorium ......
Double, même lettre, 384 bis

2° De immortalitate anime
Houppelande.

3° gerson. de passionibus anime.

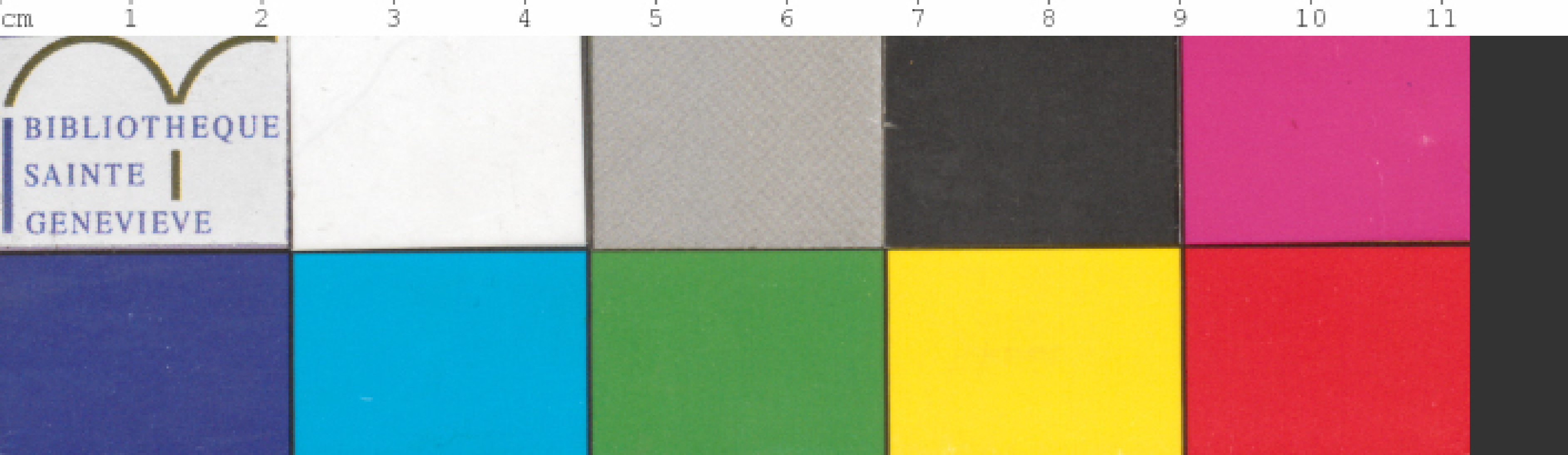
4° autoritates aristotelis, Senece
Boetii, Platonis &c &c.*

* Double, même lettre dans
386.

Œ. 794

PHILIPPE PIGOUCHET

I.N.R.I.
Preceptoriũ de lira.

41. Ex Libris Stae Genovefae parisiensis.

Prologus:

¶ Uenerabilis fratris Nicholai de lira ordinis seraphici francisci/preceptorium siue expō triphario breuis et vtilis in decalogū legis diuine Incipit feliciter

Audi israel precepta domini/et ea in corde tuo q̄si in libro scribe:et dabo tibi terrā fluentē lac ⁊ mel. deuterono. 6. ¶ In his v̄bis p̄positis sp̄ussanct⁹ circa diuina p̄cepta tria tāgit. ¶ Prīo nāq3 ostendit q̄ sūt hylariter audienda ¶ Secundo q̄ sunt memorie cōmendanda. ¶ Tertio q̄ sunt eternaliter premianda. Primū īnuitur cū p̄mittit: Audi israel p̄cepta dn̄i. Secūdū cū subdit. ⁊ ea in corde tuo q̄si i libro scribe. Tertiū cū ānectit: ⁊ dabo tibi terram fluentē lac ⁊ mel. ¶ Propter primū sciendū q̄ p̄cepta dn̄i sūt hylariter ⁊ libēter audiēda triplici ratiōe. ¶ Prīo q̄r naturā lapsā releuāt ⁊ oē pctī vuln⁹ curāt ¶ Scd̄o q̄r hoīez de vita btā p̄fecte certificāt. ¶ Tertio q̄r mētē rationalē totaliter ad sūmam perfectionē eleuant. ¶ Primū patet. Natura nāq3 hūana ex preuaricatione primi parentis fuit triplici pctī vulnere sauciata ¶ Et primo quidē in rōnali q̄ fuit obfuscata ī cognitione primi viri. Nā prim⁹ hō ante peccatū habuit sincerā noticiā de deo per species sibi intellectualiter influxas. Sed post peccatū ratō fuit depressa intantū vt p̄ species corporales ipsā cognitionē diuinā oporteret mēdicare ¶ Secūdo in cōcupiscibili q̄ fuit viciata ī dilectiōe sūmi boni. A pu-

ritate nāq͡ȝ diuine dilectōnis: concupiscibilis de
pressa fuit ⁊ contaminata amore terrenorum.
¶ Tertio ī irascibili: que fuit debilitata in dete
statione mali. Nam ꝓpter vehemētiā passionū:
homo ī statu nature corrupte non potest ita viri
liter detestari malū: sicut fecisset ī statu īnocētie.
¶ Hoc autē vulnus triplex ꝑ diuina precepta ꝑ-
fectissime sanatur.
¶ Nam primo rationalē illuminant ī perfecta
cognitione primi veri. Vñ psalmista. Preceptū
domini lucidum illuminans oculos.
¶ Secundo concupiscibilē inflāmāt ī perfecta
dilectōne sūmi boni. Unde psalmista. Ignitum
eloquium tuum vehementer.
¶ Tertio irascibilē confirmāt/in perfecta dete
statione mali. qđ petebat psalmista cū dicit. Cō-
firma me in verbis tuis. Unde ꝓpter predicta. ꝑ
cepta diuina non solū sunt hylariter audienda:
sed etiā sunt pre oīb⁹ ītime diligenda. Teste pro
pheta qui dicit. Ideo dilexi mādata tua super au
rū et thopazion. Cui⁹ tamen causam triplicē ꝑ-
dictis tribus consonā reddit ibidē subdēs. Pro
pterea ad omīa mandata tua dirigebar. In quo
innuit ꝙ homo per mādata diuina dirigit̄ ī ꝑfe-
cta dei cognitione/et ī intima ei⁹ dilectōe. Sȝ ꝑ
hoc quod sequitur. omnē viā iniquā odio habui
ostendit etiā quoad irascibilē ꝙ per ea homo ꝑ-
fecte dirigitur ī perfecta detestatōne mali. Et qꝛ
precepta diuina sic sanant vulnera peccati: ideo
conuenienter in scriptura sacra noīe vnguenti sa
natiui exprimuntur. Ecclesia. 38. Unguētarius

faciet pigmenta suauitatis et vnctiões conficiet suauitatis. Nam ad sanandũ vulnera nostre mẽtis pigmentari⁹ deus ipse in apotheca diuine bonitatis: per artẽ ⁊ magisteriũ sue sapientie increate: conficit vnguentũ ⁊ triplex ãtidotũ peroptime sanatiuũ. Et hoc ex herbis nobilissimis adinuicẽ permixtis. Ex diuina scꝫ mĩa/et ex eius melliflua doctrina/et ex gratia diuinitus inspirata. Hec autẽ artificio diuine sapientie sibi inuicẽ ꝑmixta: illud vnguentum sanatiuum conficiunt.

¶ Scđm patet. nã ipsa voce veritatis hõ ex diuinorũ p̄ceptorũ obseruãtia/ certissime assecuratur de vita beata. Et ideo saluator dicit. Mathei 19. Si vis ad vitã ingredi: serua mandata. Propter quod saluator discipulis ei⁹ doctrinã seruãtibus et precepta eius implentibus: p̄miũ eterne beatitudinis pollicetur Luce. 22. Ego dispono vobis regnũ sicut disposuit michi pater vt edatꝭ et bibatis super mensã meam in regno meo vbi vita eterna (scđꝫ augustinũ) sine fine videbitur/sine fatigatõne laudabitur/⁊ sine fastidio amabitur

¶ Tertiũ patet. Nã suprema ꝑfectio hoĩs actiui in hac vita triplici actu ꝑficitur. Ad quoꝝ cõsũmationẽ p̄cepta diuina mentẽ rõnalẽ totaliter eleuant ⁊ sublimãt. Prim⁹ est oĩs terrene solicitudinis depositio / et mentꝭ ab oĩ spẽ creata ꝑfecta denudatõ/ac ĩ sui ĩtimo oĩmoda recollectõ. Qđ pꝫ. Oportet eĩ mẽtẽ ad spũalẽ ꝑfectõez ꝯscẽdere volẽtẽ ab oĩ solicitudĩe terrenoꝝ esse semotã ⁊ ab oĩ spẽ creata esse abstractã/⁊ ĩ sui ĩtimo totaliter recollectã. Qđ pulchre figuratũ est in moyse

Exodi 24. q cū deberet ad deū ī mōtē ascēdere:
pri⁹ fuit a tumultu populi segregat⁹: deīde fratri
suo aarō associat⁹ quē tñ postea dimisit postq̄ cū
eo ptē mōtis ascēdit ⁊ ita demū solus remansit.
Moyses nāq interptat assūpt⁹ de aqua/vel depō
vel denudatio. ⁊ significat mentē ɔtēplatiuā ab
oī tumultu populi segregatā. Qđ innuit p hoc q
moyses segregat⁹ fuit a populo. Jtē ab oī specie
creata denudatā et abstractā / qđ innuit p hoc q
fuit a fratre seiūct⁹. Et hoc notāter/qz sicut aarō
fuit moysi naturali vīculo colligat⁹: ita spēs per
quas in ītellectualē cognitōnē deducimur semp
sūt menti nostre naturaliter cōplātate. qđ pz/qz
noster intellect⁹ nichil intelligit naturaliter: nisi
pri⁹ fuerit specie aliqualiter informat⁹. 3ᵒ. de aīa
Et ideo moysi ab aaron sepatio est mētis rōnalis
ab oī spē creata: pfecta denudatō ¶ Tertio ipā
mentē cōtēplatiuā oportet esse ī sui ītimo recol=
lectā. Qđ patet per hoc q moyses post sepatōnē
sui a fratre /quadraginta dieb⁹ solitari⁹ reman
sit. Ad insinuandū q mēs ipsi⁹ ī sui intimo per
fecte recollecta fuit. Secūdus act⁹ est suiipsius
oīmoda derelictio. Oportet nāq mentē ad con
tēplatōnis fastigiū aspirātē: seipā deserere ⁊ vo
lūtatē ppriā oīmode abdicare et ipā diuine vo
luntati adeo pfecte conformare: q in nullis suis
motib⁹ seqtur impetū arbitrii pprii sed in oībus
mere depēdeat ex volūtate arbitrii diuini. Quō
autē mens vel qliter seipsā deserere debeat: pul=
cre docz ⁊ subtiliter bernard⁹ sup cantica. sermo
ne 85. vbi dicit q hoc fit cū mēs ieffabili Xbi dul

cedine allecta/seipãz sibi quodãmõ furaꝛ ⁊ sup se
ipsã rapiꝛ et elabiꝛ a seipsa vt vbo diuino fruaꝛ.
Quod etiã si deꝛ alicui experiri: nulli tñ daꝛ pos
se eloqui cũ hoc sit ineffabile. Vñ bernard⁹ ibidẽ
dicit ꝙ si vbũ diligẽter cõsidereꝛ apparet ꝙ hoc
emanat a profundo cordis deifici qd veritatẽ fa
cti experimentaliter cõprobauit. In quo qdẽ v=
bo beat⁹ bernard⁹ tria innuit q̄ ad hoc cõcurrũt
vt mens seipãz deserat. ¶ Primo nãqꝫ reqriꝛ vo=
luntatis ꝓprie oĩmoda abdicatio. qd ĩnuit p hoc
qd dicit ꝙ mens quodãmõ se sibi furaꝛ. ¶ Scdo
reqriꝛ oĩs opatõis naturalis oĩmoda trãscẽsio ⁊
ĩ apice ɔtẽplatõis pfecta suspẽsio. qd ĩnuiꝛ cũ di
cit p hoc ꝙ mẽs sup seipãz rapiꝛ. ¶ Tertio reqri
tur suipsi⁹ despectio ⁊ sue volũtatis in volũtatẽ
diuinã pfecta trãsformatõ. qd innuiꝛ p hoc qd di
cit mentem elabi a seipsa vt vbo diuino fruatur
Tunc enĩ mens a seipsa elabitur: quando sibiipsi
et omibus actibus suis/scilꝫ apprehensiue/et ap
petitiue pre suauitate diuine contemplatiõis fũ
ditus moriꝛ/verbo diuino fruens et omĩb⁹ aliis
mortua existẽs. Hec autẽ mors est dulcissima. qd
bene ꝓbauerat iacob patriarcha dicẽs. Iã letus
moriar/qꝛ vidi faciẽ tuã. geñ. 46. Hec autẽ suip=
sius derelictio pulcre figurata est in moyse. cui di
cit dñs. ne ad ipsũ appropinqret: sꝫ calciamenta
pedũ solueret. exodi. 3. Ne appropinques inquit
huc/sed solue calciamenta de pedibus tuis/locus
enĩ in quo stas terra sancta est. Per calciamẽtũ
quod pfecte pedi conformatur et sibi quodãmõ
vinculo ligatur e astrĩgitur designatur inclina=

tio naturalis qua quilibet inclinatur et reflectit ad seipsū eius cōmodū appetēdo ꝛ ꝓpriā volūtatē sectādo quā oportet hoīez prorsꝰ deserere si diuine cōtēplatōīs velit esse ꝑticeps. Et ideo pedū discalciatio nichil aliud est ꝙ ꝓprie volūtatꝭ omīmoda abdicatō ꝛ eiꝰ ī dīnū bn̄placitū ꝑfecta trāsformatio

Tertius actus est mentis ad diuinā caliginē introductio/ ꝛ dīne claritatꝭ purissīa cōtēplatio. Qđ figurate innuit ꝑ hoc ꝙ moyses quodā raptu deifico ad duinā caliginē introductus: ipsū deū per essentiā vidit. vt dicit Augustinus in libro de vidēdo deū ad paulinū. Ex hac ei visione et consortio diuini sermonis eius facies cornuta fuit/ quia radiis claritatis maxīe resplēduit/ que etiā acumen visus humani in tantū repercussit: ꝙ iudei non poterant in faciē moysi respicere: nisi eā prius velaret panno superposito. Sed notabile valde est ꝙ sola facies moysi diuina claritate resplenduit: quia cū aīa per raptum ad diuinā cognitionē perducitur: sola imago rationalis anime luce diuine claritatis perfunditur. Et hec de primo principali.

Propter secundū est sciendū ꝙ dīna p̄cepta ꝑ iugē meditationē et deuotā affectionē sūt scribēda interius ī corde et exteriꝰ ī ope. Nec valet excusatō si aliqs diceret se nescire scribere/ cū nūꝙ litteras didiscerit. quia scriptor huiꝰ scripture īteriꝰ ī corde est xp̄tꝰ spūssancti īteriꝰ īspirās. Pēna scribēs ē dīna īspiratio volūtatē ad bonū excitās. Pargamenū ī quo scribit̄ qđ debet esse mūdū ꝛ nitidū est cordis mūdicia. qꝛ in pargameno

nigro et lutoso nõ apparet scriptura pulcra et legibilis. Incaustũ huius scripture est gratia spũs sancti. Cõtinẽtia vero scripture est dilectio dei et pximi. qr scõm apostolũ: finis pcepti est caritas. .i. ad Thimo. i. ca. Et sicut instrumẽta pciosa et speciosa recõdunt i loco secreto et priuato: ita scriptura pceptorũ dei cũ sit vtilissima et nobilissima debet in secreto pectoris cõseruari. Jeremie 31. i fi. Dabo legẽ meã et scribã eã i eorũ cordib9. Nec solũ precepta diuina scribenda sũt in corde sed p perpetuo memoriali sũt etiã scribẽda in corpore exteri9 ne vnq̃ obliuione deleant. Sunt aũt scripta in triplici parte corporis/videlz in manibus vt patet per decẽ digitos manuũ. in pedib9: per decẽ articulos pedũ. et in ipsis sensibus propter quinq̃ sens9 exteriores et quiq̃ interiores. Ideo autẽ scripta sunt in tribus partibus corporis predictis: ad designandũ q̃ pcepta diuina debent in nobis regulare man9 operatiõis/dirigere gress9 affectionis/et moderare sensus et motus conseruationis/vt videlz in omĩ tua operatõne diuinũ honorẽ attendas /et in omĩ affectõne tua amorẽ diuinũ exerceas/ et in omĩ conuersatõne tua exẽpla sanctitatis pretendas. Et de hac duplici scriptura potest itelligi illud q̃d scribit apoc. 5. Vidi in dextera sedentis super thronũ librũ scriptũ intus et foris. vbi per sedentẽ in throno intelligo presentiã diuine maiestatis que in aĩa deuota delectanter requiescit /et illã requiẽ pre oĩb9 aliis desiderabilib9 appetit. iuxta illud Prouerbiorũ .8. Delicie mee esse cum filiis hominum. Per

thronū vo intelligo dignitatē aīe ratiōalis q̄ ad modū throni debet esse clara et lucida per mentꝭ puritatē/solida ⁊ firma p viriū suaꝝ ī bono dīno pfectā stabilitatē. Sublimis ⁊ alta: p feruētis desiderii sublimationē ⁊ per oīmodā sui a concupiscentia terrenorū elongationē. In hoc aūt throno sedēs: signāter tenet librū ī dextera manu qꝛ desideriū aīe deuote semp inclinat ad amorē celestiū et eternoꝝ: qđ p dexterā intelligit. Hic aūt liber script⁹ est intus et foris: qꝛ precepta diuina debent scribi in aīa deuota intus in corde per intimā dilectionē. ⁊ foris in corpe per operis īpletionē. Sciendū tñ q̄ licet ista scriptura tā ī corde q̄ ī corpe hoīs indelebiliter scribi debeat: tria tñ sūt q̄ prothdolor ī multꝭ hāc scripturā delēt ⁊ abscindunt. In q̄busdā aqua carnalis delectatiōis In q̄busdā ignis tp̄alis affectōis. In q̄busdā vo vetustas mūdialis cōuersationis. ¶ Primū pꝫ nam aqua carnalis delectatōnis in quibusdā ad modū diluuii intantū preualet q̄ multotiens et mētes pfectoꝝ deiicit et subuertit. Vn̄ dicit aug⁹ ī libro de sigularitate clericoꝝ. Crede michi (episcopis loquor) Vidi pestē istā deiicere cedros libani de quoꝝ lapsu nō min⁹ dubitabā q̄ hieronimu vel ābrosii. Et ideo si p̄cepta dīna ī mēte tua desideras īdelebiliter obseruare: oportet q̄ flux⁹ carnalis delectatōis ī mēte tua domet ⁊ desiccet p vētū calidū et vrentē feruētissime caritatꝭ. Qđ pulcre figuratū est exodi. 14. vbi de⁹ p ventū vrētē sic desiccauit mare rubrū: q̄ popul⁹ israelitic⁹ ipsū sicco vestigio ptransiuit. Et hoc vere cōplet

in nobis qñ p ardorē caritatꝭ oīs fluxꝰ labilis car
nalis voluptatis ī nobis totaliter desiccatꝛ. ¶ Sꝫ
est sciendū ꝙ iste ventꝰ vrēs signanter dicitꝛ veni
re de deserto/ qꝛ nūꝙ caritas pfecte ī corde hoīs
accenditꝛ: nisi priꝰ ab oībꝰ affectioībꝰ mūdanis
mens totaliter denudetꝛ. ¶ Secūdū patet. Nā
sicut ignis materialis appositꝰ radici arboris tol
lit oēꝫ eiꝰ virorē ꝛ fecūditatē: sic ignis cōcupiscē
tie terrenoꝝ desiccat in aīa oīs grē fecūditatē et
abstergit oēꝫ diuine scripture decorē ī ipsa ratio
nali imagine diuinitꝰ inscripte. Et ideo si dīna
precepta in aīa tua īdelebiliter debēt obseruari/
oportet ꝙ ardor cōcupiscētie p rorē celicū ꝛ refri
geriū dīne grē tēperetꝛ. Ros eī grē obuiās ardo=
ri cōcupiscentie ipsiꝰ estū tēperat ꝛ eneruat. Et
hoc triplici ratōe ¶ Pmo nāqꝫ ex eo ꝙ grā q̄ est
q̄dā emanatio lucis eterne pōt obfuscare oīꝫ reꝝ
tēporaliū claritatē/ ꝛ p cōsequēs appetibilitatē.
¶ Secūdo ex hoc ꝙ grā q̄ est q̄dā gustꝰ spūalis
emanans a fōte diuine dulcedinis potest obrue=
re vel alienare oīꝫ tēporaliū suauitatē ita vt eoꝝ
dulcedinē ī amaritudinē cōuertat. qꝛ secūdū ber
nardū de amore internꝰ gustꝰ mentes tanto dul
core pfūdit: vt de labore reqē/ de merore gaudiū
ꝛ de ꝯtumeliis gliaꝫ habeamꝰ. ¶ Tertio ex hoc
ꝙ grā q̄ est quoddā donū emanās ab īmensitate
diuine largitatis: potest menti adnichilare oīm
tpaliū dignitatē/ ita vt illa q̄ priꝰ estimabat pre=
ciosa ꝛ magna: postea reputet vilia ꝛ abiecta. qđ
bene sentit apostolꝰ cū dicit. Oīa arbitratꝰ sū vt
stercora vt xp̄m lucrifaciam. Nec mirū. quia cuꝫ

omĩa temporalia sint vacua et egestate plena. vt scribitur Jere. 4. Aspexi terrã ⁊ ecce vacua erat et nichil. Dicũtur nãq3 terrena vacua. q2 nõ pos sunt esuriem aĩe satiare. ⁊ dicuntur plena nichil quia non possunt eius desideria quietare.
¶ Tertiũ patet. nã vetustas mundialis cõuersa-tionis admodũ vetustatis naturalis hoĩez exce-cat in dĩna cognitione. ⁊ mentẽ infrigidat in di uina dilectiõe. et virtutes naturales debilitat in bona operatiõe: quare talis nichil potest efficere deo gratũ. vt patet. 2. ad corin. 2. Et ideo hãc ve tustatẽ in hoĩe abolentẽ dĩna p̄cepta apostol⁹ do cet deponere. ad ephe. 4. Exuẽtes inq̇t veterẽ ho minẽ/id est antiquã peccandi cõsuetudinẽ hoĩez inueterantẽ. Facit enĩ hoĩez cecum in diuina co gnitione: frigidũ in diuina dilectione: et ĩpoten-tẽ in bona operatione. Talis autẽ vet⁹ homo de bet exui cũ actibus suis/hoc est cũ oĩ affectione ⁊ inclinatione derelicta peccãdi consuetudine ita q̄ intantũ anim⁹ pctm̃ detestet᷑ q̄ nũq̄ preterite delectatiõis pctĩ suauiter recordet᷑. Sequit᷑. Et ĩ duite vos nouũ hoĩez q̄ secundũ deũ creat⁹ est in iusticia ⁊ sctĩtate veritat3. ephe. 4. vbi signãter ẽ aduertendũ q̄ nou⁹ homo quẽ induere debem⁹ p̄ toti⁹ ṽtut3 exercitiũ ⁊ decorẽ notãter dicit᷑ esse creat⁹ ĩ iusticia vt qd̄ tibi vis fieri: p̄ximo tuo fa cias. Hãc enĩ iusticiã naturalẽ xp̄s p̄sonaliter do cuit Math. 7. Debet etiã esse creat⁹ ĩ sctĩtate vt ĩ oĩ cõuersatiõe tua p̄ximo tuo exẽpla sctĩtat3 exhi beas. S3 dr̃ esse creat⁹ ĩ ṽitate/vt ĩ oĩb3 opib⁹ bo nis verã ⁊ rectã ĩtẽtionẽ habeas solũ intẽdẽdo ĩ

eis diuinū honorē ꝛ ꝓximi edificatōnē: et tūc veraciter dicere poteris cū apostolo nr̄a ꝯuersatō ī celis est q꞉ lȝ p̄tēdas ī existētia naturali ꝯditiōez hūanā seruas tn̄ ī efficacia ꝟtuali ꝑfectōez āgelicā. ¶ Propter tertiū est sciēdū ꝙ q̄cūqꝫ dīna p̄cepta sic hylarit̄ audierit et ī toto corde memorit̄er retinuerit ꝛ ī opeviriliter adīpleuerit: talis sine dubio eternaliter felix erit. ꝓpter qđ signāter s̄b iūgit. ꝛ dabo tibi terrā fluentē lac ꝛ mel. ꝑ terrā eterna btīudo ītelligiẗ ꝓpter stabilitatē ꝛ ꝑmanentiā eterne felicitatꝫ. q̄ q̄dē terra fluit lacte. i. claritate dīne cognitōis / ꝛ melle suauitate dīne fruitōis/ quā nobis p̄stare digneẗ q̄ sn̄ fine regnat ī celis deus benedictꝰ.

Intendens igiẗ ꝓ cōmuni exhortatōne fideliū aliquā noticiā tradere dīnoꝝ p̄ceptoꝝ tria sūt notāter p̄eligenda ¶ Primū respicit dīnoꝝ p̄ceptoꝝ distīctōez ¶ Scđꝫ respicit eoꝝ originē ¶ Tertiū aūt eoꝝ traditionē. ¶ Propter primū ē sciēdū ꝙ distictio p̄ceptoꝝ pōt sumi tribus modis ¶ Prīa distictio sumiẗ ex diuersitate statꝰ, ꝛ sic q̄dā p̄cepta nos ordināt īvita ꝯtēplatīa sicut p̄cepta prīe tabule/ ꝛ q̄dā ī vita actīa sicut sūt p̄cepta scđe tabule q̄ docēt hoīes ꝟtuose ꝯuersari ꝛ q̄ete ¶ Scđa distictio sumiẗ ex diuersitate finis ꝛ sic q̄dā p̄cepta finaliter nos ordināt ī deū sicut p̄cepta prīe tabule. q̄dā ꝟo nos ordināt respectu ꝓximi sicut p̄cepta scđe tabule. ¶ Tertia sumiẗ ex obiecti formali diuersitate q̄ ī hoc differt a secūda. q꞉ ista distīcte applicat. s̄m quā formalē rōnē vnūquodqꝫ p̄ceptū ordinet hoīez ī deū vel in

proximũ/qđ nõ faciebat secũda distictio. qđ sic ē
videre. Nã hõ ordinat in deũ secundũ triplicē ra
tionē. ¶ Prĩo quidē ĩ obsequio opis qđ debet di
ne ptãti. ⁊ hoc q̃tum ad psonã patris. ⁊ sic est pri
mũ p̃ceptũ quo dr exodi 20. Non adorabis deos
alienos. In quo p̃cepto secũdũ augustinũ ĩcludi
tur quodlz obsequiũ opis deo necessario exhibē-
dũ. ¶ Scđo in reuerētia oris q̃ debet diuine veri
tati quo ad psonã filii. et sic est secundũ p̃ceptuz
Nõ assumes nomen dei tui in vanũ. ¶ Tertio in
deuotiõe cordis q̃ debet diuine bonitati q̃tuz ad
psonã spũssctĩ. ⁊ sic est tertiũ preceptũ. Memēto
vt diē sabbati sanctifices. Et sic pz qua rõne p p̃-
cepta prĩe tabule hõ directe ordinat in deũ. Per
alia xo precepta scđe tabule hõ ordinat ad pxi-
mũ duob⁹ modis. Primo in beneficentia. vt bo
na q̃ põt pxĩo impendat. et sic est quartũ p̃ceptũ
Honora patrē et matrē vt sis longeuus sup terrã
exodi 20. Secũdo ĩ inocentia vt nichil iniuste si-
bi inferat nec ĩ aliquo sibi noceat. Proxĩo autē
põt inferri triplex nocumentũ/scz cordis/oris/et
operis. Opere aũt quis nocet pximo. Prĩo q̃dē
psona ppria. ⁊ hoc phibet quintũ p̃ceptũ. Nõ oc
cides. Scđo ĩ psona cõiũcta. ⁊ hoc phibet sextuz
p̃ceptũ. Nõ mechaberis. Tertio ĩ exteriori sba.
et hoc phibet septimũ p̃ceptũ. Nõ furtũ facies.
Aut nocumētũ oris. ⁊ hoc phibet octauũ. Nõ fal
sũ testimoniũ dices. Ubi scđm augustinũ ĩplicite
phibet oē nocumentũ oris respectu pximi. Ter
tiũ nocumentuz est cordis. vt qñ aliquis cogitat
malũ contra proximũ. quod duobus modis cõ-

mittit̃ cõtra ꝓximũ. Aut igit̃ est respectu rei ra tionalis. ꝛ hoc ꝓhibet nonũ p̃ceptũ. Nõ cõcupi- sces vxorẽ ꝓximi tui.. Aut est respectu rei irrati onalis. ꝛ hoc ꝓhibet decimũ p̃ceptũ cũ dr̃. Nõ cõ cupisces domũ/nõ agrũ nõ seruũ/nõ ãcillã/nõ asi nũ q̃ ꝓximi tui sũt. ¶ Propter secũdũ ẽ sciẽdũ ꝙ scd̃m apostolũ plenitudo leg̃ est dilectõ. ideo di ci põt ꝙ oĩa p̃cepta ꝛ eoꝝ ĩpletio salutifera origi- naliter emanãt a radice caritat̃ tãꝙ a suo fõtali pꝛĩcipio ꝛ in ipã ꝫ vltimate ordinãt̃ tanꝙ ĩ finẽ et terminũ cõpletiuũ. qd̃ pꝫ. Nã precepta pꝛĩe tabu le emanãt a dilectõe dei. scd̃e xͦ o tabule a dilectio ne ꝓximi. qd̃ est sic videre. Nã ꝑfecta dei dilectõ mentẽ vnit diñe ꝑtãti/diñe veritati/et diñe boni tati.. Cuius ratio est. q꞉ ex ꝑfecta dei dilectiõe sic hõ vnit̃ deo: ꝙ oẽs suas actiones refert in dei lau dem ꝛ honorẽ ipsi⁹ potentiã cũ obsequio venerã do q̃tũ ad mandatuꝫ primũ. Similiter ꝑ eã oẽs locutiones suas refert in honorẽ diuine veritat̃ q̃tũ ad secundũ mandatuꝫ. Et tertio ꝑ eã oẽs su as affectiones refert ad honorẽ diuine bonitatis eidẽ ꝑ amorẽ ꝑfectũ suauissime ĩherẽdo/q̃tũ ad tertiũ. Qd̃ etiã alia p̃cepta septẽ emanẽt a ꝑfe- cta dilectione ꝓximi sic pꝫ. Cõstat enĩ ꝙ quicũqꝫ ꝓximũ ꝑfecte diligeret: ipsũ libẽter honoraret ꝛ ei⁹ necessitatib⁹ studiose subueniret/ꝛ nũꝙ aliqd̃ nocumentũ sibi nec corde/nec ore/nec ope ĩferret In quo alia p̃cepta scd̃e tabule includunt̃. vt pꝫ ex dictis. ¶ Propter tertiũ est sciendũ ꝙ p̃cepta decalogi possunt accipi: vel vt data/vel vt inna- ta. Si primo modo sic solum pertinebant ad

populuz israeliticū cui fuerāt data diuinit⁹ promulgata. Si scd̄o modo sic vniuersaliter obligāt oēz hoiez. q: quidq̄d ptinent p̄cepta decalogi explicite: hoc lex nature descripta ī corde cuiuslibz hoīs cōtinet īplicite. qd̄ pz. Nā illud p̄ceptū legis nature / qd̄ tibi nō vis fieri: aliis ne feceris: īcludit ī se oīa p̄cepta negatiua / sicut Nō occides / Non furtū facies. et huiusmodi q̄ decalogus ponit explicite. similiter de p̄cepto legis nature affirmatiuo. Quib⁹ visis: de forma cuiuslibet p̄cepti singulariter est agēdū. Forma aūt cuiuslibz p̄cepti pōt distīgui ī tres ptes pricipales scōz tres expositiones cuislibet precepti vt videbit̄ ī pcessu.

PRimū preceptū appropriate respicit psonā patris q̄tū ad voluntariū obsequiū oīs operis qd̄ debet̄ diuine potestati. et hoc explicat̄ cū dr̄. Non adorabis deos alienos. Qd̄ quidē p̄ceptū xp̄s exponit Math. 4. cū dicit. Dn̄z tuum adorabis / et illi soli seruies. In quo quidē euidēter pluralitas deorū excludit̄ / ⁊ vnus solus verus deus colend⁹ predicat̄. qd̄ tn̄ euidenti⁹ patet deuterono. 5. Audi israel: dn̄s deus tuus vnus est.

¶ Sciendū est autē scd̄m Augustinū ī eucheridion q̄ vnū solū verū deū debem⁹ adorare ⁊ cole (re: tripliciter.

¶ Prīo quidē fide integra.

¶ Secundo: spe sincera.

¶ Tertio caritate pfecta. et secundū hoc accipitur triphariꝰ primi precepti intellectus.

¶ Propter primū est sciendū q̄ fides dr̄ ītegra tripliciter ¶ Prīo q: ī actu suo nō est diminuta

¶ Secundo quia est operib⁹ bonis approbata. ¶ Tertio quia est caritate informata ¶ Primū patet. Nā fides secūdū augustinū habet triplicē actū. Nā vno mō fides credit deū/cū aliqs credit ipz esse primā causā oīz. Alio mō credit deo. sicut q̄ credit q̄ ipse est omnipotens ⁊ q̄ vnicuiqz tribuit secūdū merita sua. ⁊ isti duo act⁹ sūt īperfecti et possunt etiā ipsis demonib⁹ ꝯuenire. Aug⁹ libro de fide et opib⁹. q2 demones tremūt et cōtremiscūt Vn̄ possūt elici a fide īformi. Tertio fides credit in deū. ⁊ iste est act⁹ fidei ꝑfectus ⁊ caritate informat⁹. Q2 secundū augustinū in deū credere/ est credendo ꝑ amorē in ipz ire et ei per fidē formatā tanq̄ fini vltimo inherere. ¶ Secūdo fides īntegra debet bonis operib⁹ esse approbata/ ⁊ ꝑ caritatē efficacissimā vitaliter informata. q2 fides sine opib⁹ est sicut cadauer mortuū sine aīa. Propter qđ scribit in canonica Jacobi 2. Fides sine operib⁹ mortua est. Per istā aūt expōez nō soluz dānant infideles nō baptizati sicut iudei q̄ ī vnū verū deū credūt scz in messiā: ⁊ sarraceni qui credunt in machometuz: verūetiā quattuor genera hoīz baptizatoꝝ contra hoc p̄ceptū peccantiū. et per cōsequens dānant ¶ Primū gen⁹ est decipientiū/sicut heretici qui falsis surreptōnibus simplices ī fide subuertūt qui etiā excōmunicati sūt ipso iure. extra de hereticis Excōmunicamus. 2. Similiter sortilegi et diuini: de quibus dicitur. extra de sortilegiis Ex tuarum. q̄ qui inspectiones sortilegas faciunt/etiam si ex zelo et sola simplicitate hoc faciūt: grauissimū pctm̄ incurrunt

Et si sacerdos ex simplicitate hoc fecerit: p annū
debet segregari ab altaris misterio. Laicꝰ vero si
hoc fecerit: q̄dragīta diebꝰ a cōmunione fideliū
priuet et excōicetur. Clericꝰ vero officio et bñfi-
cio priuari pōt. vt pz ī decreto qđ ponit. 26. q. 5.
vbi dicit. Nō licet xp̄iano gentiliū traditiōes ob
seruare vel elementa colere. Itē Augꝰ. 26. q. 7.
Non obseruetis dies qui dicunt egyptiaci aut kł
ianuarii in qbꝰ candele quedā et q̄dā comestio-
nes ⁊ dona adinuicē donant q̄si in p̄cipio boni
ānī fati augurio. Aut aliquos mēses aut tp̄a vel
dies ⁊ annos nec lune nec stellarū cursū obserua
re solisq̄ in coniugiis sociādis/nec in herbis colli
gendis/nec incantatōnes liceat attendere. Oēs
autē artes huiusmodi ex q̄dā pestifera societate
hoīz et demonū q̄si pacta infidelis et dolose ami
cicie a xp̄iano penitꝰ sunt fugiende. Vñ qui tali
bus credunt aut ad interrogandū domꝰ eoꝝ in-
trant/aut eos ī domos ꝓprias introducūt: sciāt
se fidē catholicā et baptismū preuaricasse et pa-
ganos et apostatas et dei inimicos esse/et dei irā
grauiter incurrisse. Ad hoc genꝰ infidelitatis re
ducitur obseruatio diei egyptiace ⁊ certarū rota
rū pro mercationibꝰ faciendis et pro coniugiis
sociandis/⁊ herbis colligendis. vt patet 26. q. 5.
Nō licet. vt in supiore decreto visū est. Ut autē
magis pateat quando tales actus diuinationis
sunt peccatū mortale aut veniale: sciendū q̄ actꝰ
diuinationis ⁊ sortilegii pōt quis tripliciter exer
cere. ¶ Primo credēs per illū actū realiter asse
qui quod intendit/puta alicuius amorē vel furti

reuelationē/vel futuri euentus precognitionē. Sicut quis cū qua cōtrahere debeat/qꝛ cū amoꝛ hoīs dependeat a libera voluntate habituata cuius subest solū mot⁹ volūtati diuine atqꝫ ptāti. ⁊ similiter reuelatio occultoꝝ et ꝓcognitio futurorū: certū est ꝙ cū credit talia posse asseqꝫ per actū diuinationis: oportet ꝙ credat in illo actu aliqͩ existere diuini numinis/et per consequens fidē ⁊ baptismū hoc est veritatē professā ī baptismo abnegat ⁊ est deterioꝛ pagano: qꝛ cecidit a fide ꝓfessa qꝺ nō facit pagan⁹ et incurrit irā dei in ꝑpetuum nisi peniteat. ⁊ hoc ē grauissimū pctm̄ ⁊ moꝛtale. qꝛ corrūpit fidē que est fūdamentū toti⁹ edificii spūalis. ¶ Secundo licet nō credat per illū actū assequi realiter qꝺ ītēdit: vult tñ curiose experiri/vtrū aliquid efficacie sit in tali actu vel nō et hoc iteꝝ est moꝛtale/licet nō sit ita graue sicut pꝛimū. Et ratio hui⁹ est/qꝛ talis est dubi⁹ ⁊ fluctuans in fide postꝙ cōtra fidei firmitatē et veritatē ꝓponit talia experiri q̄ scit vel scire debet per fidē catholicā esse reprobata. ¶ Tertio modo si sola sīplicitate vel leuitate talia exerceat: nichil tñ in hoc credēs esse virtutis vel efficacie. nec etiā experiri intēdat vtrū ī hoc aliq̄ efficacia existat: sed solū ex leuitate cordis et simplicitate hoc faciat: hoc videtur solū peccatū veniale maxīe q̄tuꝫ ad laicos et idiotas. Sed quantuꝫ ad clericos q̄ scire tenentur hoc esse a iure pꝛohibitum: semp est peccatum moꝛtale. quia iura determināt eos per annum a communione pꝛiuandos: quod solum inducitur pꝛo peccato moꝛtali.

¶ Quãtũ aũt ad obseruantiã dierũ fati: sciẽdũ
ꝙ si certũ tẽpus obseruet̃ ĩ his actib⁹ q̃ dependẽt
a causa naturali/puta ab influẽtia celesti sicut po
tionis sũptio/et agri semĩatio: hoc nõ est ydola-
trie sꝫ sagacitatꝭ et prudẽtie. Si ṽo hoc obseruet̃
in his actibꝫ q̃ solũ dependẽt ab hoĩs libero arbi
trio/vt puta mercatõ/vxoris traductõ/⁊ belli ag
gressio: cũ sola virt⁹ diuina possit impedire ⁊ mo
uere liberũ arbitriũ hoĩs: oportet ꝙ qui tali intẽ
tione hoc exercẽt ꝙ credãt talib⁹ actib⁹ inesse ali
q̃d diui numinis. ⁊ ꝑ cõsequẽs peccãt mortaliter.
Ex premissis igit̃ patet ꝙ obseruatio dierũ ⁊ tẽ-
porũ qñq; est ydolatrie et infidelitatis/qñq; pru-
dentie ⁊ sagacitatꝭ/qñq; est obediẽtie ⁊ necessita
tis. vt pꝫ ĩ festis colẽdis ⁊ nuptiis ſm statuta ec-
clesie celebrãdis. Pꝫ etiã ex hoc ꝙ in talib⁹ acti
bus et cõsimilib⁹ necesse est hoĩ ꝙ ad discretũ cõ
fessorem recurrat ꝑ quẽ possit informari qñ tales
actus sũt mortale pctm̃ vel veniale. ¶ Secundũ
gen⁹ infideliũ q̃ tẽpore necessitatis etiã fidẽ sim
pliciter deserũt. vt pꝫ in aplis fugientib⁹ a xp̃o.
Uel qui fidẽ solũ in corde seruare volũt licet ore
nõ audeãt cõfiteri. qui sine dubio ſm hãc expõez
dãnant̃. qꝛ scdm̃ apostolũ ad roma. x. Corde cre
dit̃ ad iusticiã: ore aũt ꝯfessio fit ad salutẽ. Et ideo
sacramentũ cõfirmationis dat̃ ĩ frõte vt xp̃ian⁹
libere audeat cõfiteri nomẽ iesu xp̄i. ¶ Tertiuꝫ
gen⁹ in fide negligentiũ qui articulos fidei negli
gũt addiscere cũ possint et debeant eos scire. Sꝫ
nũquid laicus tenetur scire omnes articulos fi-
dei?. Ad hoc respondent doctores ꝙ scire articu

los fidei explicite est fidei iã probate vel ꝓuecte q̄ solũ requirit̄ in clericis. scire autẽ oẽs ĩplicite est diminute fidei ⁊ p̄ cõsequẽs mortale. Scire autẽ quosdã explicite ⁊ quosdã implicite: hoc est fidei necessarie. et tales sũt articuli quoꝝ festa celebrãtur ĩ ecclesia puta xp̄i ĩcarnatio/natiuitas/passio resurrectio/vel etiã quoꝝ vsus frequens est in ecclesia. vt articuli de trinitate qui ex frequẽti repetitione vel celebratione sciri possũt. Et q2 ĩ p̄uo symbolo ap̄loꝝ pauloplus cõtinet̄ q̄ tales articuli: igit̄ videt̄ dicendũ q̄ quilibet christian⁹ cũ ad annos discretõis peruenerit: tenet̄ discere ⁊ scire illud symbolũ. nisi vel esset doctoris impossibilitas/vel nisi ꝓhiberet ingenii tarditas. Vñ ad remouendũ ĩpedimentũ predictũ: statuerunt iura q̄ patrini tenent̄ suos filios sp̄uales ĩstruere ⁊ docere symbolũ ⁊ dñicã orõnẽ. vt p3 p̄ decretũ Augustini/qđ ponit̄ de cõsec̄. di. 4. Vos ante omia. ¶ Quartũ gen⁹ est extollentiũ ⁊ p̄sũptuose fidẽ scrutari volentiũ/ q̄ nichil volũt credere nisi possit eis ratione lucida demõstrari/ ⁊ plerũq3 in errorẽ labunt̄. Exẽplũ in augustino q̄ volebat hũana ratõe oĩa cõprehẽdere. ⁊ tales mortaliter peccant/et meritũ fidei ꝑdũt. q2 s̄m gregoriũ Fides nõ habet meritũ: cui hũana ratõ p̄bet experimẽtũ. Vñ hanc presũptuosã perscrutationẽ ꝓhibet sapiens Eccle. 3. Altiora te ne quesieris et fortiora te ne scrutat⁹ fuer̄. Et q̄ scrutator est maiestatis: opprimet̄ a gl̄ia. Et ideo dicit bernard⁹. Fides p̄sũptuose ĩuestigare. temeritas est credere pietas noscere vita eterna est. Et hec de p̄ria expõe

Secūdo adorabis. spe sincera totā spē tuā ponēdo ī ipo deo. Et hoc rationabiliter. Digne nāq hō ī ipo totā suā spem poīt/sine quo nō pōt ad momentū subsistere/nec aliqd boni opari. iohānis 15. Sine me nichil potestis facere. Et qui ex ingenita bonitate tibi ī nulla necessitate vnq̄ nouit deficere. Unde sup illud Mathei. 14. Ego sū: nolite timere. dicit glo. ego sū q̄ ī oī necessitate vobis paterne semp assisto/et nūq̄ inuocātib⁹ vobis deesse potero. ideo scribit Ecclesiastici 2. Quis spauit in dn̄o et derelict⁹ est ab eo? ¶ Sciendū autē q secūdū duplicē spem: duplex est adoratio/siue cultus diuinus. ¶ Nam quedam est spes salutis et hec in solo deo ponēda est/et ideo solus adorat adoratione latrie ⁊ imago ei⁹ ⁊ corpus xp̄i rōne ypostatice vnionis. Latria est seruitus siue cult⁹ reuerēter deo exhibit⁹. ¶ Alia est spes suffragii q̄ pōt haberi ī creatura dignissima vt in v̄gine gloriosa. ⁊ ideo ipsa adorat inq̄tū est persona sancta adoratione dulie. qui est honor q̄ debet creature inq̄tū est imago dei/sicut sāctis. Sed inq̄tū est mater dei adoratur adoratōne yp dulie que importat excellentē cultū venerationis Potest etiam hec spes poni in aliquo sancto in celis/vel etiam in mundo per cuius orationē cōfidimus adiuuari. Et talis adoratio proprie dicitur dulia. Per hanc expositionē dānantur quidam heretici qui prauis suggestionib⁹ hoīes a sāctorū veneratione pniciose retrahunt dicētes q nec beata virgo/nec aliqs sanctorū debeat ado-

rari/quia ad impetrandũ effectũ grẽ vt dicũt in nullo possumus adiuuari per ipsos cũ sol⁹ de⁹ sit causa effectiua grẽ. quod q̄dẽ dictũ est nephãduz et hereticũ. Licet enĩ sol⁹ deus sit causa effectiua gratie: sancta tñ virgo ⁊ ceteri sancti meritorie ⁊ per modũ suffragii deprecatiui possunt esse cau-sa gratie. Et est notandũ q᷑ ex ista expositione iudei nos de ydolatria calũniant̃ obiicientes nobis illud Exodi 20. et simile habes deutero. 5. Nõ facies tibi sculptile/nec adorabis ea neq̃ coles. Ad q̃d dicendũ est q᷑ nõ adoram⁹ imaginẽ vt q̃dam res est quia hoc esset ydolatria/sed inq̃tum imago est signũ alicui⁹ rei. Et quia idẽ est mot⁹ quo quis fert̃ ad imaginẽ inq̃tũ signũ et in ipsã rem cui⁹ est imago: ideo et eadẽ est adoratio qua veneramur ipsam imaginẽ et rẽ cuius est imago Sed ad hoc obiiciunt et dicunt q᷑ in lege veteri nũq̃ fuit vsus imaginũ q̃ tñ figura est noue legis ergo nec in noua lege debet esse. Ad hoc est dicẽdũ q᷑ q̃r deus in lege veteri nõ fuit humanat⁹ nec hõ fact⁹: ideo tunc nec debuit habere figurã vel imaginẽ. Itẽ dicũt q᷑ in noua lege nũq̃ inuenit̃ expresse de imaginibus/ideo videtur q᷑ non sunt traditiones diuine sed humane fictiõnes. Ad q̃d dicendũ est q᷑ formatiões imaginũ non sunt noue adinuentiones/sed traditiones aplice et diuine. quia dicit Aug⁹ libro de ciuitate dei q᷑ christ⁹ pannũ proprie faciei supposuit ⁊ figurã ꝓprie faciei ĩpressit ⁊ regi abagaro trãsmisit. Btũs etiã lucas dicit̃ depinxisse imaginẽ christi et etiã sculpsisse imaginem beate marie virginis que ambe

rome habent. Fuerūt aūt imagines introducte ꝓpter tria. Prīo ꝓpter simpliciū ruditatē. vt q̄ nesciūt legere in codice: saltē legāt ī pariete. Secūdo ꝓpter affectuū tarditatē. vt q̄ ad deuotōnē nō ꝓmouent ex auditꝪ saltē moueantur ex visis. Tertio ꝓpter memorie labilitatē. vt si a memoria labant audita sicut sepe ꝯtigit qḋ per vnā aurem intrat: per aliā exit: saltem memoriter teneant visa et presentialiter depicta.

Tertio adorabis. caritate ꝑfecta ex toto corde/et ex tota aīa tua deū tuū diligēdo/oēm actū dilectioni sue cōtrariū abiiciēdo. Qḋ cōfirmat glo. Exo. 20. q̄ sic dicit. Sciēdū ꝙ ꝯ hoc mādatū seruare decreueris/hr̄e scꝫ ⁊ colere vnū deū tm̄ sicut ī baptismo ꝓmisisti: hoc est velle renūciasse oīb⁹ his q̄b⁹ ī baptismo renūciasti ⁊ cōtradixisti solū cōfitēs patrē ⁊ filiū ⁊ spiritūsctm̄. Sed nisi toto corde cū hoc diligam⁹ deuꝫ nostrū tota aīa et tota v̄tute ei adherentes: nō sum⁹ ꝑticipes dei nostri. Aū talib⁹ dicit nescio vos. ¶ Sed hic incidit rōnabilis dubitatio. Utrū aliquis ī hac vita possit mandatū dilectiōis implere. Diliges dn̄ꝫ deū tuū: ⁊c. Ad quod dicendū est ꝙ perfectō dilectionis potest sumi dupliciter. Primo vt excludatur oīs actus extraneus. ⁊ sic non pōt cōpleri in ista vita. vt homo semꝑ deū actu diligat ex toto corde/id est intellectu sine dubitatione: ex tota mēte: id est actuali memoria sine obliuione ⁊ ex tota aīa: id est volūtate plena sine retractōe hoc enī non patitur fragilitas presentis status.

¶ Secundo vt excludat̄ oīs actus contrari⁹ cari tati. et sic potest īpleri ī vita. q2 caritas potest esse ita perfecta ī hac vita: q̄ oēs actuz pctī mortalis excludat. Qualiter aūt hō ad caritatē tantā pfectōnē excrescat q̄ nūq̄ mortaliter peccet: dicēdū q̄ hoc potissime contingit ex inde q̄ hō pfecte incorporatur caritati christi. ¶ Ad quod perfecte intelligendū duo sunt declarāda ¶ Prīo q̄liter imago caritatis xp̄i fuerit formata/ et quibz coloribus fuerit insignita. ¶ Secundo qualiter sue caritati tanq̄ forme christi exēplari debemus imprimi et ei pfecte pro modo nobis possibili cōformari. ¶ Propter primū sciendū est q̄ forma et imago caritatis christi fuit triplici colore īsignita. ¶ Primus color potest dici humanus. Secūdus celicus. Tertius diuinus. Primus color est virtualis efficacie. Secundus gratialis affluentie. Tertius supernaturalis existentie. De prīo patet. Nā gradus sui amoris mēsurabat̄ ex tota virtute aīe sue ⁊ oīz viriū ipsi⁹/ ⁊ ex tota v̄tute cordis sui/ et secundū vltimū posse totius aīe/ totius corporis/ et toti⁹ virtutis eius secundū capacitatē sue nature. Et ideo iste color dicit̄ signāter esse virtualis efficacie. De secūdo p3. Nā sue caritatis grad⁹ mēsurabat̄ s̄m vltimā prefectionē oīs grē et oīs v̄tutis/ siue sit grā gratis data/ siue grā gratū faciens/ vel etiā grā vnionis. Oēs eni istas grās ⁊ oēs istas virtutes ⁊ oīa dona ad p̄fectionē ptinentia: xp̄s in sūmo habuit. Et ideo scribit̄ Johānis 3. q̄ nō fuit ei datus spūs ad mēsurā. Quod nō est intelligendū q̄ gratia scilicet

christi simpliciter fuerit infinita qꝛ sic non esset
creata. sed qꝛ non accepit gratiā ad mensurā ali-
orū hoīꝫ vel etiā angelorū/ sed longe excellentio
rem. qꝛ ipse tāto excellētior est āgelis effect⁹: ꝗ̄to
differenti⁹ pre illis nomē hereditauit Ad hebre
os. i. Inde est etiā ꝙ gratia xp̄i dicit̄ gratia capi
tis. qꝛ sicut in capite est plenitudo oīꝫ sensuū / in
aliis autē mēbris est solū sēsus tactus: sic in xp̄o
fuit oīs plenitudo grāe. in aliis autē sāctis fuit gra
tia limitata ⁊ ad certā speciē siue ad certū modū
habendi terminata. Sicut etiā a capite mēbri in
fluitur motus et sensus: sic a gratia christi nobis
influit̄ sensus deuotionis et motus bone operati
onis. Et ideo signanter iste color dicitur gratia-
lis affluentie. quia sua gratia omnē perfectionē
gratie comprehēdit. ¶ Tertio patet. Nā tanta
fuit excellentia caritatis christi ꝙ non solū men
tem ipsius inseparabiliter cōiungebat ipsi deo:
verūetiā totam humanā naturā inseparabiliter
vniebat diuino supposito. Et ex hoc fuit tres pre
rogatiuas nobilissimas consecutus. ¶ Prīa est
quia esse naturalis subsistentie ipsi⁹ humane na
ture est esse personale ⁊ ypostaticum ipsius verbi
diuini. ¶ Secunda est quia ex hoc christus di
citur filius dei etiam secundū naturam humanā
quia naturaliter existit in esse diuino et ypostati
co quod est propriū filii secundū naturā. ¶ Ter
tia est quia oīs honor et cultus latrie qui exhibet̄
ipsi deo: etiā secundū humanā naturam cōpetit
ipsi christo. Et ideo dicit apostolus. Adorent eum
oēs angeli dei. Et ideo bene dictū est qꝛ ille color

dicitur diuin⁹/ qꝛ sue caritatis perfectio potissi͞e mensuratur ab esse ypostatico et diuino. ¶ Propter tertiū sciendū est ꝙ isti forme exemplari debemus tripliciter conformari. ¶ Primo in hoc ꝙ homo tenetur ex caritate deo viuere/ et ei solū placere secundū vltimū posse sue cognitionis/ affectionis/ ⁊ opationis: ita ꝙ in exteriori conuersatione tā lucida exēpla sanctitatis pretendat et in interiori mentis illustratione tā in decore gratie prefulgeat ꝙ veraciter sibi cōueniat qđ de vnigenito scribit͛ Math. 17. Hic est filius me⁹ dilectus in quo michi bene cōplacui. Talis enī hō efficit͛ speculū et exēplū recte viuendi oīb⁹ secū conuersantib⁹. quia ipse suo exēplo ipsos regit virtualiter et allicit dulciter ad viuendū ⁊ placendū deo soli. Et de talib⁹ scribitur Jsa. 61. Oēs qui viderint eos cognoscent eos/ id est approbabunt vitā ⁊ sanctitatē conuersationis eoꝝ et dicent/ quoniam hoc est semen cui benedixit dñs. ¶ Secundo in hoc ꝙ homo ex caritate deo viuat scđm oīa dona virtutū et gratie que ab ipso recepit. Hec enī oīa debet per deuotā gratiarū actionem in deū refundere/ nichil de huiusmodi suis meritꝭ vel viribus ascribendo: sed omīa in primā venam diuine largitatꝭ humiliter referēdo/ vt ex hoc influentia donorū et gratiaꝝ sibi largius augeat͛. Et hoc innuit subtiliter Salomō cū dicit Ecclesiastes p̄io. Ad locum vnde exeunt flumina: reuertuntur vt iterū fluant. quia ꝑ hoc ꝙ homo dona gratiarū per humilem recognitionē in deum refundit: sibi fluxus gratie copiosius ampliatur.

¶ Tertio in hoc q homo ex caritate dei diligat
sm oez modu et forma quo ipse eu primo dilexit
Constat eni q xps dilexit hoiez fortiter/dulciter
et constanter. Fortiter quide: qr tato amore et ta
sitibudo desiderio nraz salute appetiuit: q cora
pylato stas ad iterrogata noluit respodere: ne ex
respo͂sione data plongaret tepus sue passionis et
nostre redeptionis. Dulciter quoqz: qr ta prompto
affectu et leta mente ex caritatis dulcore/ pro nobis
passus est: ac si passionis acerbitate et amaritudi
ne et exprobratois calamitate sibi sumas delicias
reputaret. Costanter vo: qr ta pseuerater nos di
lexit: q viculu amoris nuq ad mometu dissoluit
quod pz per hoc q vnione sui cu natura humana
nec propter mortis acerbitate/ nec ppter penaz
atrocitate/et opprobriorum multiplicitate vnq ad
mometu voluit separare. Et ideo leo papa dicit
q tata fuit illa vnio: q nec penis /nec opprobriis
potuit separi/nec morte dissolui. Sic et tu si velis
iprimi forme exeplari sue dilectois: debes ipz di-
ligere ardenter: ita q ardor sue dilectiois oez tra
sitoria affectione i te absorbeat et adeo dulciter
q in dulcore sue dilectois tibi ois aduersitas tra
sitoria dulcescat. Et adeo pseueranter/ q res nul
la trasitoria te ab ipsi9 amore euellat. dices vera
citer cu aplo. Quis nos separabit a caritate xpi?
Sic ergo patet tertio quomo christum debeam9
adorare caritate perfecta. ¶ Sed est sciendu q
contra istud pceptu faciunt gulosi/superbi/et cu
pidi. Na superbus pro deo colit vanam gliaz. cu
pidus pecunia. gulosus ventre/siue vetris inglu-

nit. Vñ apostol⁹ ad ephe. 5. dicit q̇ auaricia est ydoloꝝ seruit⁹. Et de gulosis dicit/quoꝝ de⁹ venter est. philipp̄. 3. Nā hoc est regulare s̄m augustinũ et hieronimũ q̇ illud qđ vnusquisq̧ supra deũ vel equaliter deo diligit: q̇ hoc sibi ꝓ deo sit q̇ diu illud diligit ⁊ pro deo sibi cõstituit. Sed est sciendũ q̇ supbia in triplici genere pro deo cõstituit ⁊ colitur. q̃nq̧ eni supbia in põpa singulari exercetur: sicut in cõuiuiis/in torneamentis/et in vestibus p̄ciosis: et hoc est mortale si fiat ꝓpter põpā vel ostentationē: aliter nõ. puta si fiat ꝓpter exercitiũ militare/vel vt homo decenter aliis cõuiueret. q꞉ q̃nq̧ etiã exercet in virtutib⁹ et religiosis actib⁹. Et illa secundũ augustinũ est deterior prima/eo q̇ magis decipit sub religionis specie. Et hoc cõtingit quattuor modis. Prio cũ q̇s bonuȝ qđ hȝ a se hr̄e estimat. sicut fecit pharise⁹ publicano se p̄ferẽs Luce 18. Secũdo cũ hoc datũ credit ꝓ suis meritis sibi erogatũ. Tertio cũ q̇s iactat se hr̄e qđ nõ habet: tñ sibi datũ putat. Quarto cũ abiectis ceteris singulariter vult videri. Hec glo. super illud Luce 18. Duo hoĩes ⁊c. Q̃nq̧ vero exercet in sacramẽtis. sicut cũ q̇s per contẽptũ ⁊ inobedientiã se abstinet a cõione/et nõ cõfitet tẽpore statuto ab ecclĩa. Et si hoc ex temeritate fiat: pctm̃ mortale est: non autẽ si fiat ex obediẽtia et reuerentia sacramẽti. Generaliter autẽ cõtra istud preceptũ faciunt q̇ cõfitent deuȝ ore: factis autẽ ipsũ negant. De q̇b⁹ dñs conq̇rit Isaie 29. Populus hic labiis me honorat: cor autẽ eoꝝ lõge est a me. Ex istis patet qualiter sit confitendũ

de transgressione huius precepti. Et primo de prima
expositione. Si quid contra deū deliquisti corde
aliqua contra fidē sentiendo vel tenēdo. Ore: ali
qua cōtra fidē dicendo vel veritatē doctrine fidei
deridendo siue subsannando. Opere: incantatō
nes exercendo/ vel exercentibus fidē adhibendo
dies egyptiacos et certas lunationes supsticiose
obseruando. verā fidē debiliter tenendo ⁊ eā pvi
talia opa nō exercēdo/ vel etiā articulos fidei ne-
gligenter addiscendo. ¶ Itē de secūda expōe
Si in aliquo bono creato spem tuā posuisti. Si
per nimiā solicitudinē spem tuā a diuina proui-
dētia subtraxisti. Aut si alios verbo vel exēplo a
spe diuini adiutorii retraxisti/ et pro spe eterne sa
lutis ⁊ diuini suffragii non orasti: sed potius pro
sanitate vel vtilitate aliqua corporali. ¶ Itē de
tertia expositione. Si aliquid vltra deū dilexisti
vel etiā si actiones tuas pcise in ei⁹ amorē vel ho
norē nō ordinasti/ vel si vitā tuā exemplari sue di
lectionis cōformasti. et breuiter qđqđ cōtra cari
tatē deliqsti. Ex quib⁹ etiā patere pōt q necessa
riū sit cuilibet ad discretū confessorē recurrere p
quē de predictis valeat informari plenarie.

Secundum preceptum

Non assumes nomē dei tui ī vanū Exo. 20.
vbi fm augustinū, phibet iuramētū friuolū ⁊ eti
am piuriū. Vterqꝫ enī ⁊ q̄ p nullo iurat ⁊ q̄ false
iurat assumit nomē dei sui ī vanū. Nā primus sine
causa noiat sūmā ꝟitatē. Scḋs aūt cōtēnit eā p
iurando. Et hoc preceptuꝫ tripliciter exponitur

Secũdũ preceptũ.

¶ Primo de transgressione iuramẽti vt sit sẽs⁹ Non assumes nomen dei tui in vanũ: execrabiliter scz iurando/vel etiam periurando. Circa q̃d sunt tria per ordinẽ declaranda. ¶ Primũ est qualiter et quibus modis istud preceptum male iurando violetur. ¶ Secundum est que sunt attendenda in hoc ꝙ aliq̃s licite ⁊ sine peccato possit iurare/vel iuramẽtũ recipere. ¶ Tertio vidẽdum est que sunt illa per que quis a peccato periurii merito retrahatur. ¶ Propter primũ sciẽdum est ꝙ nomen dei in vanũ assumitur male iurando tripliciter. ¶ Primo quidẽ iurãdo vane et inutiliter /et hoc fit diuinã veritatẽ sine causa nominãdo et obtestando. ¶ Secundo iurando dolose et fraudulenter. vt in contractibus ꝓximuz decipiendo et iurando rẽ tuã meliorẽ esse q̃ sit/vel plus constare q̃ fecit. ¶ Tertio iurãdo temerarie et pertinaciter: et iteruz fit tripliciter ¶ Prĩo execrabiliter iurando. vt cũ aliquis iurat per viscera dei/vel intestina/vel per pulmonem et huiusmodi. sicut communiter faciunt flamingi ¶ Secũdo irreuerenter iurando. vt cum quis sine causa iurat per quinq̧ vulnera christi. Hec enim iuramenta q̃tũcunq̧ sint vera: sunt illicita. quia primum sonat in dei blasphemiam eo ꝙ aliquid deo ascribitur quod non conuenit sue dignitati: secundum autem sonat in dei irreuerentiam/ quia magna est deo irreuerentia sua vulnera preciosa in vanum assumere: vnde nobis tota salus effluxit. ideo si talia iuramenta ex deliberatione fiant: sunt peccata mortalia.

Propter qđ in ꝗbusdā locis talia iuramenta sic sūt restricta: ꝙ q̄cūqꝫ deū talib⁹ offēdit/ aurē vel digitū/vel etiā qn̄qꝫ liguā amittit. Si autē talia fiāt ex cursu ligue et īdeliberate sunt venialia si-cut et primi motus infidelitatis. ¶ Tertio per iurando sciēter / et veritatē diuinā ꝑtinaciter cō tēnendo. ⁊ hoc etiā ꝯm theologos ⁊ etiā iuristas cōtingit q̄ttuor modis. Et ī quolꝫ eoꝝ ꝑiuriū cō-mittit̄. ¶ Prīo cuꝫ q̄s iurat scienter falsū. ⁊ hoc est semꝑ pctm̄ mortale/ sec⁹ q̄ ignorāter hoc facit putās esse verū qđ iurat. Et nō soluꝫ q̄ ꝑiurat/ sꝫ etiā ille q̄ disponit plena volūtate iurare/ etiā an teq̄ꝫ ꝑiuret videt̄ esse periur⁹ cēsendus. qꝛ de⁹ nō iudicat ex operib⁹ sed ex cogitatiōibus. vt. 22. q. vltima in decreto. Sciēdū tn̄ ꝙ ꝑiuriuꝫ solēniza tū ⁊ deliberatū est grauissimuꝫ pctm̄. Qn̄ ꝑ tres digitos quos ponit suꝑ sctōs libros significat̄ ꝙ corp⁹ et aīaꝫ ⁊ res siue famā ponit in ꝑtāte dia-boli. Deliberatū autē iuramentuꝫ sꝫ nō solēniza tum si tn̄ furiose iuret et plene deliberet: tunc est pctm̄ mortale. Si autē hoc facit vel fiat solo cur su verboꝝ nō solēnizatuꝫ nec deliberatū est pctm̄ veniale. ¶ Secundo mō dicit̄ periuriū iuratio ī discreta siue dubia. vt cum quis iurat de quo du bitat an sit veruꝫ. et hoc si fiat ex deliberatione ⁊ proposito: sic est peccatuꝫ mortale. et maxime qn̄ est solennizatum. Si auteꝫ fiat incaute et iocosa leuitate: sic est peccatum veniale. ¶ Tertio dici tur periuriuꝫ iuramenti transgressio. aut igitur iuramētuꝫ est illicitū. vt cum quis iurat nō dare elemosinā: ⁊ sic fit ꝑiurus ipso facto/ et peccat nō

dando ꝛ iurādo/sed nō peccat cōtra veniēdo. Et ſm iſidorū. 22. q. 4. Qđ incaute vouiſti nō facias impia eſt enī promiſſio: q̄ ſcelere adīplet̃. Ī malis ꝓmiſſis reſcinde fidē/ꝛ in turpi voto muta decretū. Aut eſt licitū. vt cū quis iurat ꝙ nolit ludere ꝓ poculento vel eſtulento. et ſic ſemꝑ mortaliter peccat quotiēſcūqꝫ ludit. Si autē quis iurat elemoſinā dare/vel ieiunare/vel peregrinari: tunc ſi tranſgredit̃ ex neceſſitate vel īpotentia: a piurio excuſat̃. Si autē ex voluntate periurus efficitur. extra de iureiurando. querelam. ¶ Quarto modo dicit̃ periuriū receptō iuramenti. Qui ei iurat et periurare cōpellit: vterqꝫ per iurus eſt vt patet 22. q. 5. ca. pūo. Qui cōpulſus. Cuius ratō eſt. Qui enī aliquē cōpellit ad iurandū et ſcit eū falſū iurare: vincit homicidā. qꝛ iſte occidit corpus: ille aīaꝫ/īmo duas aīas/ſcꝫ illi⁹ q̄ falſū iurat et ſuā ipſius qui recipit. Vt patet 22. q. 5. capitulo. Qui exigit. ¶ Propter ſecundū ſciēdū eſt ꝙ ad hoc ꝙ aliquis poſſit licite exigere vel iuramētū recipere: cōſiderādū eſt ꝙ exigens iuramentū aut eſt perſona publica vt puta iudex. et ille non peccat. quia tenetur ex ordine iuris iuramentuꝫ recipere ſiue ſit verū ſiue falſum. Aut eſt perſona priuata: et tunc aut exigit ad obligationis cōfirmationē: ꝛ hoc fit ſine peccato. Aut ad veritatis ſubuerſionē. vt cū ſcit eum falſū iurare: et ſic mortaliter peccat. Aut ad dubitationis remotionē. vt qñ ꝓ re litigioſa iurat̃. et ſic nō peccat iuramentū exigēs cū ſit finis cōtrouerſie. vt ſcribit̃ ad hebreos 7. Poteſt etiam aliquis probare in-

nocentiā suā iuramento ꝛ debet sibi credi nisi cō trariū possit ꝑ testes ꝯuinci fide dignos. Ad hoc autē ꝙ aliquis possit sine omī pctō iurare et iuramentū recipere: tria requiruntur. ¶ Primo veritas ex parte conscientie. ¶ Secundo iudiciū id est discretio siue deliberatio ex parte rationis ¶ Tertio iusticia ex parte rei iurande/id est ꝙ illud qđ iuratur sit iustū et licitū. Et predicta tria secundū hieronimū dicunt comites iuramēti qꝫ debēt comitari qđlibet iuramentū licitū ꝓut notauit idē hiero. sup Jeremiā. ꝛ 22. q. 2. Animaduertendū est ꝙ iusiurandū habeat hos comites veritatē iudiciū atqꝫ iusticiā. Si aūt ista defuerit: neqꝫ ꝙ iuramētū erit sꝫ piuriū. Itē q falsū iurat mentit. Mētiendo aūt iurare nichil aliud est ꝙ deierare/idest periurare siue periurium cōmittere. ¶ Propter tertiū est sciendū ꝙ qlibet merito a piurio debet retrahi ꝓpter tria mala q̄ ex piurio incurrimꝰ. ꝛ similiter ꝓpter tria bona q̄ ex piurio amittimꝰ ¶ Primū malū est penitētie austeritas. qꝛ ꝟm canones ꝑ piurio manifesto ꝛ solēnizato: debet īponi penitētia septēnis. vt pꝫ de illo q deierat/id est valde vel firmiter iurat. 22. q. 5. vbi sic habet. Si quis se periurauerit. ¶ Secundū malū est reatus īmanitas. qꝛ scđm Hostiēsē. hoc crimen ī penitētia cōparat homicidio volūtario. immo ꝟm augustinū 22. q. 5. Qui cogit alium iurare duplici ratione superiꝰ tacta vincit homicidā. ¶ Tertiū malū est fame irrecuperabilitas. qꝛ periurꝰ infamis efficitur/vt postea q̄tūcūqꝫ peniteat: in testimoniū nō admittitur. Extra

de testi. ca. Testimoniū. et ca. Sicut. Sūt etiam tria bona q̄ piurio amittim⁹. Amor nāq̄ veritatis tria bona facit qb⁹ hō ex piurio denudatur.
¶ Primū bonū est q̄ amor et cōseruatio veritatis hoīez a seruitute liberat. Vñ scribit Johis. 8 Si filius vos liberauerit vere liberi eritis. Si māseritis in sermone meo: vere discipuli mei eritis et cognoscetis veritatē et veritas liberabit vos. glosa. In presenti veritas fidei liberat a seruitute culpe in quo inchoatur libertas vera. Et in futuro a seruitute miserie quando ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis / in libertatē glorie filiorꝫ dei. vt habet ro. 8. Et tunc libertas perficiet. quia aīa erit subiecta soli deo ī quo cōsistit eius libertas. Propter quod dicit Augustinus. Voluntas tua erit libera si fuerit pia. Pia autē est seruit⁹ dei: et corpus erit subiectū oīno aīe per dotes glorie. ¶ Secundum bonū est q̄ conseruatio veritatis ipsū hominē oībus donis et virtutibus fecundat. Ecclesiastici. 24. Penetrabo oēs inferiores partes terre et illuminabo oēs sperantes ī dn̄o. ¶ Tertiū bonū est q̄ hoīez de adeptione beatitudinis assecurat. Sapien. 6. Concupiscentia et amor sapiētie perducit hoīez ad regnū perpetuū. Sed hoc est notāter sciendū q̄ ex illo q̄ xp̄s dicit Mathei. 5. Ego vobis dico non iurare oīno: quidā simplices sumpserūt occasionē erroris sic intelligētes q̄ xp̄s inhibuerit oē iuramentū tanq̄ oīno illicitū. et hoc multi heretici senserunt ⁊ sentiūt. Sꝫ hoc non est verū q2 xp̄s ī hoc verbo nō prohibet simpliciter iurare:

sȝ solū sine causa legitima et necessaria nō sit iu rādū .et hoc ad periurii periculum euitandum'.

Secūdo exponit hoc de trāsgressione voti sub hoc sensu. Nō assumes nomen dei tui in vanū votū scȝ deo factū transgrediendo. quia secundū hugonē de sacramentis libro scdo parte secūda. capitulo quarto. et magistrum sententiarū in 4. di. 38. Uotuȝ est testificatio quedā promissionis spontanee que ad soluȝ deū et ad ea que dei sunt refertur. Ex hoc patet q trangressio voti hoc precepto prohibet. Unde ad maiorē euidētiā huius circa votū sunt qttuor pro presenti inquirenda. ¶ Primo quid sit votum et quot requiruntur ad ipsum. ¶ Secundo vtrū votū licitum semp obliget ad seruandum. ¶ Tertio vtrū post votū simplex possit quis matrimonium contrahere. ¶ Quarto vtrum melius sit facere aliquid ex voto q̄ sine voto.

Propter primū sciendum est q votū nichil aliud est q̄ spontanea promissio cum deliberatione vel obligatiōe firmata. Ex hoc patet q ad votū tria requiruntur. ¶ Primū est propositū voluntatis quod debet fieri ex animi libertate/ nō aūt ex coacta necessitate. Et ex hoc patet q si quis cogatur metu cadente in cōstantē virū ad aliquid vouendū: non tenetur exoluere. 33. questione. 5. notificasti. ¶ Secundū est deliberatio voluntatis. quia si quis subito bonū alquod cōcipiat: nō obligatur ad seruādū ex voti necessitate/ sed solū ex quadā decentia et cōgruitate inq̄tum diuinis et bonis instinctibus non est resistendum.

¶ Tertiū est q votū sit de re bona. qr si de re mala nō obligat. dicente Isidoro. In male pmissis rescīde fidē/ et ī turpi voto muta decretū. et ponit 22. q. 4. ¶ Propter secūdū est sciēdū q votū licitū semp obligat ad seruādū si vouens sit sui iuris. qr ei⁹ trāsgressio est pctm mortale/ except ī qtuor casib⁹. ¶ Prim⁹ est. Si aliqs voueat sub cōditōe: tūc ei nō existēte cōditōne: nō tenet exoluere votū. puta si aliqs vouit btē Xgini ieiunare vt sanet: talis nō tenet ad solutionē si nō sanat ifra tēp⁹ pfixū. ¶ Scds si accedit dispēsatio ei⁹ q pōt q tū nūq debet fieri ī voto nisi ī eque bonū vel ī meli⁹ cōmutet. Cui⁹ gra qri pōt. Utrū papa in voto ptinētie solēnizato possit dispēsare? Ad qd cōmuniter respōdent Hugo/ Johānes/ Hostiēsis et Innocenti⁹ q sic. qr in oī voto sicut in oī iuramento intelligit excepta potestas pape/ ideo hoc dicit posse de plenitudine ptātis/ et maxīe si cōis vtilitas regni vel puīcie hoc exposcat. Sz albertus sup qrto sentētiaꝝ dicit q votū cōtinētie solēnizatū nullo mō recipit dispēsationē/ qr hoc p nichil meli⁹ et dignius poterit cōpensari cū nō sit digna pōderatio aīe cōtinent. vt scribit Ecclesiastici 26. Et extra de sta. mo. ca. Cū ad monasterium. in fi. sic habet. Custodia castitat adeo cōnexa est regule mōachali vt cōtra eā nec sūm⁹ pōtifex possit licētiā īdulgere. Innocēn. 3. Ān iuxta sentētiā magnoꝝ doctoꝝ papa ī voto cōtinētie dispensare nō pōt. Nec valet illud quod dicit de vtilitate regni vel puincie. qr secundū Augustinū Non sunt facienda mala vt eueniāt qcūqz bona.

Unde consilio btī Mathei. Effigenia virgo deo dicata: noluit nubere regi hirtaco cū tñ se cuȝ oī populo ꝓmitteret fieri christianū / nec matheus apostolꝰ ad hoc cōsentire voluit: sȝ pro eo potius mortē sustinuit. Et hāc opinionē sḡm ꝑiudicio reputo meliorē ⁊ tutiorē. Castitas sola est q̄ pōt cuȝ fiducia deo aīas p̄ntare. In autēti. De lenonibꝰ .§. Sāximꝰ. col. 3. Qui tñ oppositum vellet: diceret tali mō. q2 si nō pōt: aut hoc est q2 votū: aut q2 solēne. sȝ nō q2 votū: q2 tūc nō posset ī aliquo voto dispensare. qđ est falsū. nec q2 solēne q2 solēnitas est ab ecclīa. ⁊ ideo sup eā pōt papa. Vñ dico ꝙ pōt papa ꝓpter bonū cōe. Et qđ dicit̄ ꝙ nō est digna pōderatio aīe continētis: ibi cōtinētia non simpliciter capit̄ pro castitate: sed pro connexu virtutū qui restringit oīa illicita. Et etiā ꝙ Matheus non dispensauit: hoc erat quia nō videbat expedire. vel quia non pertinebat ad eū cuȝ esset episcopus et non pontifex sūmus / nec dispensat̄ vt fiat malū propter bonum: sed ne minꝰ bonū amittatur / quod scilicȝ est bonū cōmune. ¶ Tertius casus est. si impotentia et impossibilitas accidat. Nam quicq̄d votū fiendū īpediret si p̄sēs esset: hoc ipsū superueniēs voto facto aufert obligationē. Vñ si aliq̄d possibile dū voueret postea fiat īpossibile: tollit̄ obligatio q̄tuȝ ad hoc. puta si aliq̄s diues vouerit edificare ecclesiā et postea pauptate supueniente eā perficere nō possit non obligat̄: sed tamen sic intelligendo si factus est īpotens totaliter: absolutus est a toto. Si autem impotens sit in parte ita ꝙ totum perficere non

possit: tunc solū remanet obligatus ad illud qđ
potest et non ad aliud. ¶ Quartus casus est. Si
vouens non sit sui iuris. Cū enī votū sit sponta=
nea promissio meliorꝫ boni cū animi deliberati=
one firmata vt visū est: patet ꝙ ille solum vouere
potest et ꝑ cōsequens ꝑ votū suū obligat ꝗ sui iu=
ris existit. scđa scđe. q. 88. Et ideo quicūqꝫ subest
volūtati aliene: nō potest vouere id qđ ipsū a de=
bito subiectionis impediat. Tho. ar. 8. in solu.
primi argu. Vn̄ seru⁹ ꝗ subest dn̄o nō pōt ꝗcꝗ vo
uere qđ ipz a seruitio dn̄i ipediat. in solu. scđi ar.
Vir aūt ꝗ subest mulieri quoad redditionē debi
ti/et mulier ecōuerso nō pōt vouere cōtinētiā sn̄
licentia cōiugis. Nec etiā pegrinatōes lōgas. ex=
cepto voto terre sctē. 33. q. 5. Si dicat. Licz absti
nētiā ⁊ similia vir posset vouere sine licētia vxorꝫ
Mulier aūt ꝗ subest viro ī oīb⁹ nichil pōt vouere
sine licentia viri. nec etiā monachus sine licētia
prelati. Thomas vbi supra. Cū nullū tēp⁹ exce=
ptū sit: ī quo nō possit ꝑlat⁹ subditū circa aliqđ
occupare: ideo nullū votū religiosi firmū est/nisi
de cōsensu ꝑlati. qꝛ religios⁹ nō est sue ptātis. 28.
q. 4. Monach⁹. Similiter eps̄ qui subest pape ī
his que ad episcopatū pertinēt non potest voue
re peregrinationes longas/nec etiā religionē in
trare sine cōsēsu pape. extra de vo. et vo. redēptꝫ
Magne deuotiōis. Abstinētiā aūt et elemosinā
et similia hui⁹ potest vouere per ꝗ nō retrahit ab
administratione sibi cōmissa. Cleric⁹ autē secu
laris qꝛ subest epo ꝗtū ad bn̄ficiū: ideo nichil pōt
vouere qđ ipsum retrahat a seruitio bn̄ficii/licet

alia vouere posset in quib⁹ sui iuris existit. Fili⁹ familias q2 subest patri/ ĩ his q̃ ad regimē dom⁹ ꝑtinēt: ideo circa talia nichil vouere potest sine patre. Sed religionē intrare ⁊ alia in quib⁹ patri nõ subest/ sine licētia ei⁹ vouere potest. Et hoc notant Gaufrid⁹ et Hostieñ. C. Sꝫ cũ mulier nichil vouere possit sine consensu viri: merito q̃rit vtrũ peccat votũ aliqđ emittẽdo sñ ꝯsẽsu mariti? Ad hoc dicẽdũ est q̄ nõ/ nisi hoc faciat temerarie scđa scđe. q. 88. Licꝫ ei votũ vxoris ⁊ oĩꝫ huiusmodi q̃ nõ sũt sui iuris/ nõ sit firmũ sine cõsensu eoꝝ q̃b⁹ subiiciunt̄: nõ t̄ñ peccãt vouẽdo absolute loquẽdo. in sol' scđi articuli: q2 ĩ eoꝝ voto intelligit̄ debita cõditio/ scꝫ si suis supiorib⁹ placuerit vel nisi expsse renitant̄. ĩ talib⁹ enĩ sufficit tacit⁹ consens⁹/ s̄m Innocentiũ: puta si superior sciat ⁊ nõ cõtradicat 20. q. 2. Si in q̃libet. Sciendũ t̄ñ q̄ lꝫ vxor nõ possit aliq̃d vouere sine cõsensu viri: si t̄ñ faciat nõ debet cõtravenire auctoritate ꝓpria: sꝫ vir eius potest irritare etiã si vouit anteq̄ matrimoniũ sit cõtractũ dũ mõ nõ fuerit adĩpletũ. ĩmo etiã qđ plus est si mulier de ꝯsẽsu viri voueat abstinẽtiã/ peregrinatõnẽ/ ⁊ huiusmodi. ⁊ postea vir eius executionẽ ꝓhibet ei: debet obedire viro et nõ peccat viro obediendo / licet vir ei⁹ peccet illud quod cõsenserat retractando vel etiã ꝓhibẽdo. 33. q. 5. ca. Noluit. In hoc t̄ñ distiguendũ est. quia aut dedit licentiã ĩ facie ecclesie et q̃si in iudicio: et tunc s̄m petrũ nõ potest reuocare. Aut dedit in priuato: et tunc ante vsũ licẽtie põt reuocare. puta si dederit licentiã de ingressu religiõis

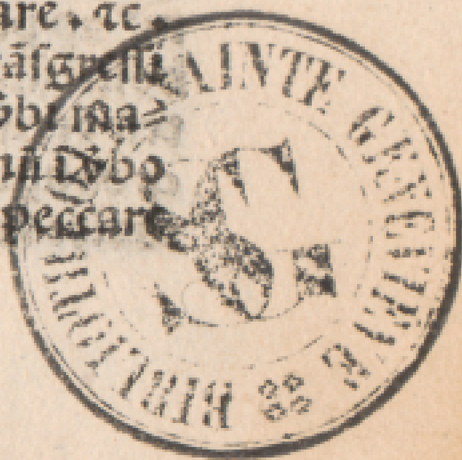
sed postea non potest. Unde Thomas ⁊ etiā Albertus dicūt ꝙ si vir licentiā cōiugi dederit de castitate vouenda non potest eā post votū emissū reuocare. Sz ītellige ꝙ hoc nō pōt sine pctō. Sz si vir solū dissimulet: ⁊ post plenā deliberatōez reuocare velit: potest. et mulier tenet et obedire. Cuius causā videt dare Innocētiꝰ dicēs. Qui dat licentiā vouendi nō ꝑpter hoc impedit exigere debitū nisi ⁊ ipse similiter voueat. Illa tn̄ que vouit impedit ab exigendo et non a reddendo. Sz forte dices. Nūqd vir peccat irritando votū vxoris qđ sine cōsensu suo emiserat? Dicendū ꝙ nō quia vtit suo iure diuinitus sibi concesso et etiaz a canone sibi indulto ¶ Propter tertiū scz vtrū post votū simplex continentie possit aliquis contrahere matrimoniū: sūt tria videnda. ¶ Nā primo ostendendū est ꝙ mortaliter peccat qui post votū simplex contrahit matrimoniū. tū qꝛ facit contra ꝑceptū diuinū quo dicit vouete ⁊ reddite tū quia in foro cōscientie ⁊ apud deū tm̄ obligat ſm doctores votū simplex: quātū solēne. Extra. Qui clerici vel vouētes possunt matrimoniū cōtrahere. ca. Rursus. Celestinꝰ. iiiꝰ. Quidā. Ex quo euidēter pꝫ ꝙ̄ ꝑphane aliq̄ cōsulūt et licenciant personas cōtrahere matrimoniū post votuz simplex emissū cōtinentie qui peccāt tripliciter. ¶ Pᵐo. qꝛ suo ꝯsilio hoīes ad pctm̄ īfidelitatꝭ īpellūt. Nā trāsgressio voti sicut ⁊ iuramēti videtur q̄dā abnegatō dīne veritatꝭ. Et ideo post ydolatriā pctm̄ ꝑiurii ⁊ trāsgressio voti vident secundū locū tenere ī grauitate pctī. ꝑpter qđ etiam

vtrũqꝫ prohibetur in secundo precepto qḋ imme diate se habet ad primũ. ¶ Scḋo peccant quia personã illã maxĩo exponunt periculo/cũ secũdũ certiorẽ opinionẽ nũq̃ possit debitũ petere sine peccato ¶ Tertio qꝛ dignitatẽ angelicã homini adimunt. quod patet. quia per cõtinentiã homo puritati angelice conformatur. ĩmo etiã per eam dignitatẽ supergreditur angelicã. quia secundũ hieronimũ. Continẽtiã in carne corruptibili seruare est dignius et excellentius et maioris meriti q̃ eã per naturã habere. ¶ Secundo videndũ est cũ ille qui post votũ simplex ꝯtinentie postea iurat se cũ aliqua cõtrahere vtrũ plus debeat seruare votũ q̃ iuramẽtũ? Dicẽdũ q̆ votũ ſuãdũ ẽ etiã si postea iurauit vxorẽ ducere/ꝛ ꝓ temerario iuramẽto penitẽtiã agat. Licꝫ hostiẽsis ĩ casu cõtrario (vt cũ p̃rĩo iurauit vxorẽ ducere ꝛ postea votum ꝯtinẽtie emisit) dicat magis seruãdũ esse iuramẽtũ q̆ votũ. ¶ Tertio vidẽdũ est an votũ sit magis volũtariũ q̃ iuramẽtũ? Et dr̃ q̆ sic. Nam obligatõ voti causatur ex fidelitate quã deo debemus ex q̃ tenemur vt verificemꝰ qḋ ꝑ votũ ei ꝓmisimꝰ. Oĩs aũt ĩfidelitas est irreuerẽtia et nõ ecõuerso. qꝛ ĩfidelitas videẜ esse maxĩa irreuerẽtia q̃re cũ ĩfidelitas ĩportet maximã irreuerẽtiã: maior videẜ esse obligatio voti q̃ iuramẽti: si attẽdamꝰ ad propriã rõnẽ obligatõis vtriusqꝫ. Qḋ aũt hostiẽsis dicit vtrũqꝫ esse eiusdẽ firmitatꝭ hoc potest verificari q̃tũ ad idẽtitatem obiecti. qꝛ vtrũqꝫ obligat ipsi deo. Sꝫ quãtũ ad rõnẽ obligãdi: maior videtur esse obligatio voti vt dictum est.

Secundũ preceptum.

¶ Propter quartũ sciendũ est q multo meli⁹ est facere aliqd ex voto q̄ sine voto. qđ pȝ ex tribus. ¶ Primo qr vouere est act⁹ latrie q̄ est nobilior virtus. Cõstat aũt q act⁹ qui a pfectiori ṽtute pcedit vel elicit est nobilior. quare ꝛc. ¶ Secũdo qr ſm anselmũ libro de similitudinibus. Perfectius est dare arborẽ cũ fructu / q̄ fructuȝ sine arbore. sed constat q bona voluntas est quasi arbor fecunda. actus autẽ cõtinentie est quidã fructus bone voluntatis. cũ igitur qui continet sine voto det solũ fructũ / qui autẽ ex voto cõtinet etiã ipaȝ voluntatẽ bonã cũ oĩ fructu ex ea veniente deo ppetuo dedicat: patet q multo melius est continere ex voto q̄ sine voto. Nec valet instantia si dicatur q continens sine voto libere continet. qui autẽ ex voto continet: ex necessitate continet. Melius autẽ videtur aliquid fieri ex libertate q̄ ex necessitate. quare. ꝛc. Ad hoc respõdet Anselm⁹ libro scđo. Cur deus homo / q felix est necessitas q̄ hoĩeȝ ad meliora cõpellit. constat autẽ q necessitas que nascitur ex voto procedit ex libera volũtate qua homo spõtanee se deo per votũ obligat quare ꝛ cetera. ¶ Tertio hoc idem patet qr per votũ voluntas immobiliter firmatur in bono. facere autem aliquid ex voluntate magis firmata ad bonũ / hoc est perfecti⁹. qr pertinet ad pfectionẽ virtutis. vt patet 2. ethicoꝝ. quare. ꝛc.

Tertio exponitur de trãsgressione vbi maledicti: sic. Nõ assumes nomẽ dei tui ĩ vanũ vbo .s. maledicto. Et sic ptigit q̄ttuor modis peccare

¶ Primo nõ maledices deo sicut lusores faciũt cũ nõ prosperant̃ ĩ ludo taxillorꝫ qui culpã dyabolicã retorquẽt ĩ diuinã innocẽtiã et deo maledicũt. qđ etiã horrendũ est audire. Horꝫ viciorꝫ pticipes sũt qui talibꝰ conuiciantibꝰ hospicia cõcedũt. Et q̃ vestimenta illorũ delusa diuidũt/ vel q̃ cũ ipis familiariter viuunt vel ab ipsis sortẽ lucri recipiunt. ¶ Secundo nõ maledices alicui sctõ/ ꝛ spãliter btẽ vgini put faciũt iudei blasphemi. Tales nõ possũt absolui nisi ab epo vel eiꝰ penitẽtiario. et maxĩa debet eis penitẽtia ĩponi/ put dicit̃ extra de maledicis. li. 6. Statuimꝰ. Ubi plura inuenies de hoc in textu ꝛ in glosa. ¶ Tertio non maledices dei verbo/ ipꝫ scꝫ subsannãdo/ vel etiã pdicationẽ ĩpediẽdo. Cõtra qđ faciũt qui vba pdicatoris derident/ vel ad ipsũ ĩpediẽdũ clamores vel risus et alias trufas exercent. ¶ Quarto nõ maledices diuine voluntati/ vt faciunt illi q̃ maledicunt aure pluuiali vel corꝑ infirmitati seu etiam rerꝫ pditioni ppter que multi maledicũt deo vel etiã sibiipis. Exemplũ de clerico p q̃ttuor annos infirmãte dicẽte deo. tu accepisti michi corpus: ꝛ ego auferã tibi aĩaꝫ. Dyabole veni: ꝛ aĩaꝫ meã accipe. qđ diuino iudicio factũ fuit. Notandũ tñ ꝙ maledictio q̃nqꜫ pcedit ex voto vltionis et odio psequẽtis. et hoc phibet̃ qꝛ est pctm̃ mortale. q̃nqꜫ etiã pcedit ex amore iusticie/ et hoc cõceditur/ nec est pctm̃ cũ etiã sancti ea vsi sunt. qđ patet 24. q. 3. Cum sancti. ¶ Insuper est sciẽdũ ꝙ istud preceptũ tripliciter violatur a multis christianis/ videlicet corde/ ore/ ꝛ opere. Corde quidẽ

ſicut illi qui ſolo noīe chriſtiani vocantur rē et veritatē noīs abnegantes. quia licet ſacramētum baptiſmi receperint: re tñ ſcramēti / id eſt gratia carent. Ore vero ſcz mala iuratione voti transgreſſione / verbi dei deriſione: ꝑdicatiōe q̄ fit mala / et vana intentione / et etiā īdeuota orōne. De quo dicit Jſaie. 29. Popul⁹ hic labiis me honorat: cor. ꝛc. Opere xō ſicut ypocrite q̄ nomē dei in vanū aſſumūt ī ſimulatōe operis exterioris / ꝛ non in pietate cordis. Bene nāq3 illud in vanū recipiūt qui vanā gliam appetētes mercedē ſuā receperunt. Ex ꝑmiſſis diligēter cōſiderāti p3 q̄liter q̄s de iſto ꝑcepto debeat confiteri.

Tertiū preceptū eſt Memento vt diē ſabbati ſanctifices. Hoc preceptū refert ad ſpiritusſancti gratiā ſiue bonitatē ſicut ſcðm ad filii veritatē. et primū ad patris poteſtatē. Doc3 aūt hoīe3 ꝑ affectū deuotionis totaliter hac die quieſcere: ita ꝙ ſi hō quicq̄ ī orōnib⁹ vel bonis operib⁹ ꝑ totā ſeptimanā neglexerit: hoc recupet iſto die. Aū ad euidētiā hui⁹ ꝑcepti p̄io querit quare homī fuit datū?. Ad quod dicendū eſt ꝙ hui⁹ triplex eſt ratio litteralis. ¶ Prima eſt diuini cultus vacatio / vt homo iſto die ſimpliciter deuotioni ſtudeat. Et quidquid boni alio die neglexerit: hoc iſto die potiſſime reſtauraret.

¶ Secunda ratio fuit auaricie reſtrictio. Unde non tantū ab operibus mechanicis / ſed et a mercaturis iſto die abſtinere debemus.

¶ Tertia fuit diuine omnipotentie maior recor

Bib. Stae Genovefae paris.

datio. qz sicut de⁹ requieuit die septimo ab oībus
opib⁹ et reb⁹ quas fecerat in obsequiū hoīs: ita
hō debet quiescere ab oī ope exteriori. vt vacet di
uine laudi. deo scz laudes referēdo ꝓ creatōis bn̄
ficio. qz de⁹ oīa ī sui obsequiū ꝛ subsidiū ꝓduxit
Est etiā hui⁹ precepti triplex rō mistica ¶ Pꝛīa
est allegorica scz q sabbatū significat requiē cor
poris xp̄i ī sepulchro ꝛ etiā cōsolationē aīaꝝ ī lī
boꝗ p p̄sentiā aīe xp̄i facta fuit ¶ Scd̄a ratio est
tropologica. qz sabbatuz significat requiē aīaꝝ ī
deo p deuotōis affectū ꝛ p cōtēplatōis exercitiū.
¶ Tertia rō est anagogica. qz significat quietē
aīaꝝ in celo ad quē p p̄sentē vacationē mētis in
deo speram⁹ ꝑuenire. ¶ Scd̄o qrit̄ q̄re dies sab
bati fuerit trāslata in dn̄icā? Ad qd̄ dicēdū est q
hoc fuit factū similiter triplici rōne. ¶ Pꝛīa ob
me moriā bn̄ficii incarnatiōis. qz sicut die dn̄ico
mūd⁹ fuit creat⁹: ita eodē die p īcarnatōis miste
rium recreat⁹ est. Et hoc beneficiū dignissimū ī
memoria iugiter est habenduz. Qz p hoc nobis
deus sūmā caritatē exhibuit: dicente aplō. Pro
pter nimiā caritatē qua deus dilexit nos: misit
deus filiū suū vnigenitū. ꝛc. Ex maxīa eī carita-
te ꝓcessit q ideo verbū eternū homo fieri voluit
vt te deificaret/ et vt hoīem abiectū ineffabiliter
exaltaret et vt hoīez mendicū thesauro diuinita
tis locupletaret. Et vt ista in nobis efficeret: lu-
men diuine claritatis abscondere voluit sub vela
mine nostre mortalitatis et potentiā diuine ma
iestatis sub velamine humane infirmitatis.
¶ Secūda ratō est ꝓpter memoriā beneficii no

stre redemptionis. Nam xp̄s illa die naturā hu-
manā de vinculis captiuitatis eripuit. In quib⁹
fere per quinq̄ milia annorū fuerat mirabiliter
captiuata/et de carcere tenebrarū eduxit. qꝛ licꝫ
aīe in libo nō haberēt penā sensus: habebant tū
penā dāni/cū priuate erant visiōe dīna. Ad quā
illa die per verbi diuini presentiā feliciter admit
tebantur. Eadē etiā die dyabolū alligauit: eius
potentiā adimendo. que quidē beneficia merito
debent in memoriā retineri et iugiter recoli cuꝫ
gratiarū actione. Ad quod monemur exemplo
Jsaie dicentis. Miserationum dn̄i recordabor.
¶ Tertio propter memoriā beneficii resurrecti-
onis que fuit causa et exēplar nostre resurrectio
nis. Nam illa die tria beneficia nobis contulit
¶ Primū q̄a mortē destruxit et eā in seipso occi
sus occidit. Nā ſm augustinū dignū erat vt qꝛ dy
abolus xp̄ꝫ innocentē peremit: potestatē perde-
ret in eos quos sua calliditate vinctos detinebat
¶ Secundū est qꝛ quādo resurrexit naturā hūa
nam veste īmortalitatis induit: cuꝫ immortalis
⁊ īpassibilis resurrexit. ¶ Tertium quia timorē
mortis a nobis abstulit: quando per resurrectio
nem suā nos de beatitudine eterna assecurauit/
cū certū sit ꝙ membra sequi debeāt vbi caput su
um precessit. Et ideo dicit Leo papa ꝙ hec dies
tantis diuinarū dispensationū est misteriis con
secrata: vt q̄dquid insigne est a deo cōstitutū ī ter
ris: in hui⁹ diei dignitatē sit gestū. vt patet ī spū
sancti missione/in episcopoꝝ cōsecratōne/⁊ ī sctī
moniali velatiōe/⁊ huiusmodi. Specialis tamē

ratio fuit translatōis ne videremur iudaizare di
em sabbati more iudeorū obseruando. ¶ Sed
est sciendū q̄ istud p̄ceptū potest tripliciter acci
pi. ¶ Primo generaliter vt cessemus a viciis.
¶ Secundo specialiter vt cessemus ab operib⁹
corporalibus et actibus mecanicis per que mēs
impeditur ne libere possit deo vacare. ¶ Tertio
specialissime vt contigit in viris cōtemplatiuis
qui ab omibus occupationibus mundanis se ab
stinēt vt totaliter deo vacent. ¶ Prima va
catio est ad salutē necessaria. ¶ Secunda est de
bita. quia conuenit obediente diuini precepti.
¶ Tertia est p̄fecta: q̄ꝛ solū conuenit perfectioni
status contēplatiuorū qui sibi et oībus mū diali
bus mortui: soli deo vacant. Et iuxta predictā di
stinctionē: istud preceptū tripliciter exponitur.
¶ Primo sic. Memento vt diē sabbati sanctifi
ces/id est sūmo studio illā diē honores nichil scilꝫ
corporalis operis in ea faciendo qđ possit īpedi-
re quietē mentis in deo. et secundū hunc intelle
ctum istud p̄ceptū contingit transgredi quattu-
or modis. ¶ Primo manualiter operando.
¶ Secundo mercationibus intendēdo. ¶ Ter
tio placita secularia frequentando. ¶ Quarto
actū iudiciarium exercendo. q̄ꝛ ius statuit vt illo
die strepit⁹ iudiciari⁹ cōq̄escat. C. de feriis. l. i. ꝫ.
K. Oēs dies iubem⁹ esse iuridicos. Imp. val. Itē
ibidē imp. Leo. K. Dies festos. Potest tñ vt di-
cit Guillerm⁹ in glo. vel pro pace tractanda vel
confirmanda licite iuramentuꝫ prestari. Ex quo
patet q̄ quicunq̄ꝫ sabbatum violat: mortaliter

peccat. Excusāt tñ qs a pctō mortali q̄ttuor modis. ¶ Prīo qdē ꝑpter laboris vel opis modicitatē. puta si labor sit tā modic⁹ ꝙ quietē mētis ī deo nō possit īpedire. Et hoc īnuit ī glo. exo. 31. sup illo v̄bo. Quicūqȝ polluerit sabbatū. glosa. turbādo quietē aīe: morte moriat̄ / scȝ aīe ⁊ corporis. Ex quo pȝ ꝙ solū ille labor q̄ turbat quietē ⁊ spūs libertatē causat pctm̄ mortale. ¶ Secūdo ꝑpter laboris necessitatē que tāta debet esse vt labor opis sine rei periculo nō posset p̄ueniri nec differri sicut cōtingit in messib⁹ ꝑpter incursuȝ hostiū et in vindemiis ꝑpter frigus / ⁊ ī captura alleciū q̄ solū fit tpe determīato. In talib⁹ enī excusat necessitas q̄ legē nō hȝ. vt pȝ extra de cōsuetudine. ca. 4. Quāta autē sit necessitas vel etiā laboris quātitas q̄ a pctīs excusat: ad arbitrium boni viri iudicādū est. Vñ dicit Guillerm⁹ ī glo. ꝙ viatores minutores / ⁊ ferratores equorū si talia faciūt nō ꝑpter questū ꝓpriū: sȝ ꝑpter necessitatē aliorū: excusāt̄ a pctō / aliter nō. ¶ Tertio ꝑpter cordis pietatē. qȝ bene licet arare ī sabbato ꝑpter deū et agrū paupis ꝑpter deū semīare vel ducere religiosis ligna et aliis miserabilib⁹ psonis. ¶ Quarto ꝑpter publicā vtilitatem. puta laborare ꝓ ponte vel via seu etiā ecclesia reparanda. dum modo hoc gratis fiat ¶ Sed hic incidit dubitatio. Cū eī obseruatō sabbati sit de p̄cepto diuino: diuinū autē preceptū sit maius q̄ꝫ humanum: videtur dubitabile / quomō ecclīa que vtit̄ potestate humana poterit dispensare in casibus predictis super transgressione precepti diuini:

Ad quod dicendū est ꝙ ecclia bene videt dispensare in predictis duplici ratione. ¶ Prio quia ecclia nō tm̄ vtit potestate hūana vt ratio supponit: sed etiā potestate diuina. ideo eadē potestate dispensat ecclia in precepto diuino/qua de⁹ ipaȝ condidit. Ex hoc patet ꝙ quicunq potestatē vel claues ecclie cōtēnit: dei potestatē cōtēnit Luce decio. Qui vos spernit me spernit. ¶ Secūdo qꝛ dispensatio vel sumit pro mandati relaxatiōe et sic verū est ꝙ ecclesia vel minor potestas nō potest dispensare in mandato superioris. vel sumit pro mandati interpretatione. puta declarando in quo casu ſm intentionē legislatoris mandatū obliget ad sui obseruantiā/ꝛ ī quo casu non. Et hoc modo ecclia pōt dispēsare in ꝓcepto diuino.

Secūdo expoītur sic. Sabbā sctifices/id est summo studio illo die precipue pctā mortalia caueas nichil ī eo facinoris cōmittendo. qꝛ multo peius est peccare vel delinqre tali die sācta ꝙ ī alia. Vñ narrat btūs Gregori⁹ ī libro tertio dyalogoꝝ/ꝙ q̄dā legitima a viro suo cognita, cū se ꝓcessioni iūgeret a dyabolo rapit/ꝛ multū ab eo vexat. Et si hoc fit ī ꝑsonis legitimis: quāta pena erit plectēdus illegitim⁹ cōcubit⁹. Vñ dicit Aug⁹ in libro de decem cordis. Dico tibi ꝙ spūaliter obserues sabbm̄ nō qūo iudei obseruāt. Corpali eī ociovacare volūt ad nugas ꝛ luxurias suas: multo autē meli⁹ facerēt si ī agro suo aliqd vtile die sabbati seminarēt: ꝙ ꝙ ī theatro ꝛ seditiōib⁹ īsisterēt et meli⁹ femīe eoꝝ lanas ī sabbō fillarēt: ꝙ ꝙ tota

die in chorea impudice saltarent. Vñ seneca de=
risit sabbata iudeoꝝ dicens eos ꝑdere septimā ꝑ
tem vite sue. Vñ in talib⁹ implet͂ illud Trenorū
pri͂o. Viderūt eā hostes ⁊ deriserunt sabbata ei⁹
et hoc rationabiliter. Cū enī pͥcipalis intentio
legislatoris sit ꝓpter hoc nos abstinere a corpo=
ralibus opib⁹ vt liberi⁹ possim⁹ vacare spūalibꝫ
vt patet de conse. distinctione quīta vbi sic dicit͂
Jeiuniū magnū et generale est abstinere ab ini=
quitatib⁹/et ab illicitis voluptatib⁹ seculi quod
est ꝑfectū ieiuniū. patet ꝙ illorū sabbata merito
deridentur qui tali die deuotione reiecta: solum
ocio corporali/et sue lasciuie vacāt. ❡ Sciendū
autē ꝙ sunt duo peccata que maxime frequentā
tur dñicis dieb⁹ et festiuis. scꝫ chorea et ebrietas.
Et ideo de chorea primo notandū ꝙ licet ī se nō
sit mortale peccatū: tñ ex quattuor circūstantiis
contrahit deformitatē pctī mortalis. ❡ Primo
quidē ratione persone: puta si persona sit religio
sa vel ecclīastica: tunc enī ratione scandali potest
cōmittere peccatū mortale. ❡ Secundo ratiōe
tēporis vt si fiat tempore misse vel alio deuotio=
nis tempore quis choriset. ❡ Tertio ratione lo
ci/vt si fiat in ecclesia vel cimiterio: tunc enī pro=
pter irreuerentiā deo in loco sacro exhibitaꝫ pōt
cōmitti peccatuꝫ mortale. ❡ Quarto ratione fi
nis vel modi/vt si fiat libidinosa intentione / vel
etiā seruetur impudica gesticulatio / vel saltatio
lasciua prouocās ad libidinē. Ad quam intētio=
nē videtur referri verbum Augustini supra posi
tum de decem cordis. Et predicte quattuor

conditiones cõplectuntur hoc metro. Tempore fine/loco/persona/chorea caueto. ¶ Secũdo notandũ de ebrietate et gula quando sint mortalia vel venialia. ¶ Nam vnomodo ebrietas potest dicere mentis obnubilatõnẽ. vel gula potest importare solã corporis ingrauationẽ: et sic non sunt peccata/sed pena peccati. vt patet. 15. questione prĩa. capitulo. Sane. ¶ Secundo ebrietas importat ĩmoderatã potationẽ vel gula ĩmoderatã cibi sumptionẽ. et tunc si in talib⁹ actibus quis intendat vel appetit inebriari/aut etiã crapulari: sic vtrũq; est pctĩn mortale. Si autẽ talia nec appetit nec intẽdit sed solo casu eueniũt: sic solũ sũt venialia. Si etiã ex fortitudine potus vel nimietate cibi/ vel debilitate sumẽtis ꝓueniũt: sũt venialia ꝓut notãt iura. di. 25. ca. Criminis. ¶ Est aũt notandũ ꝙ transgressores hui⁹ p̃cepti videntur specialiter memoriã amisisse. ꝓpter qd̃ eis signãter dr̃. Memẽto vt diẽ sabbati sctĩfices. Nã ideo videnť memoriã amisisse/qr nec recordãť eoꝝ q̃ videť ĩ natura. vbi oĩa vegetabilia ⁊ sẽsibilia quietẽ appetunt post laborẽ. sicut est videre in aĩalib⁹ et plantis q̃ fructificãt et laborãt in estate: sed q̇escunt ĩ hyeme. Nec etiã eoꝝ q̃ in scriptura legim⁹. Legimus enĩ Geñ. 2. ꝙ dñs requieuit die septimo ab oĩ opere quod patrarat. Isti aũt laborãt ꝑ totã septimanã pro misero corpore sed in die dñico laborãt pro dãnatione aĩe: cũ tñ deus preceperit tali die vacare ab omĩ corporali opere/vt homo liberius et quietius vacaret diuino cultui. Cuius vtiq; isti videntur obliti qui per

Tertiũ preceptum:

totã ebdomadã dies sanctificãt laborando ĩ opib9 licitis:sed diẽ dñicũ polluũt et contaminãt ĩtendendo voluptatib9/ebrietatib9/⁊ choreis. Et de his cõquerit dñs Eze.22. Sãctuaria mea spreuistis et sabbata mea polluistis/ propterea dabo vos contemptibiles omnibus nationibus.

Tertio exponitur

sic. Memẽto vt diẽ sabbti sctifices/id est vt illa die purissime cõtẽplatiõi et pfecte qeti mẽtis intẽdas ab oĩb9 mundanis cogitationib9 vel occupatõib9 te subtrahẽdo/⁊ per actũ intime ɔtẽplatõis ꝟitati dĩne liberrime vacãdo. qđ ꝓprie cõuenit mentib9 cõtẽplatiuis q̄ sigula dei bñficia mẽte deuotissĩa ptractãt. ⁊ ꝓ qlibet pcepto bñficio deo pfectas grãꝝ actões exsoluunt replicãtes tota die illud Isaie.63. Miserationũ dñi recordabor/laudẽ dicã ꝓ oĩb9 q̄ dedit nobis dñs de9 noster. Et istã qetẽ mẽtis ĩ deo qlibꝫ mẽs deuota feruenter emulari debet ꝓpter tria bona q̄ exĩde sequunt. ¶ Primũ est seminis deifici ĩ aĩa sepulti fructuosa germĩatio. qđ pꝫ. qr multa semina ꝟtutũ naturaliter hoĩ cõplãtata latẽt in mẽte rõnali/⁊ ibi q̄dã desidia ⁊ ariditate mentis pereunt ⁊ desiccant. q̄ oĩa copiosũ fructũ ꝓducerent:si p lumẽ gr̄e dĩne ⁊ p feruorẽ deuotõis fecũdarent. Cui9 exẽplũ patet in sole materiali qui radiis sui splẽdoris et feruoris terrã penetrãs semen in terra defossũ et occultatũ viuificat ⁊ fecũdat:sic etiã per lumẽ diuine gr̄e ⁊ feruorẽ dilectõnis ⁊ deuotiõis qua mẽs q̄escit in deo:virtutũ semina ĩ mẽte rõnali latentia vberius fecundãtur

¶ Secundū est presentis vite attediatio / et oīm terrenoꝝ libera despectio. Nā certū est ꝙ dulcor quo mens intimo feruore quiescit in deo: causat in hoīe tediū et merorē totius vite presentis / et īducit menti deuote quandā insipiditatē et nausēā oīm terrenoꝝ. Nec mirū qꝛ secundū Gregoriū. gustato spū desipit oīs caro. Cuiꝰ ratō est qꝛ sicut ignis materialis in rebus suo feruore adustis aufert oēȝ pulchritudinē ⁊ placibilitatē: reddens ea nigra et deformia ad videndū: ita feruor interne deuotionis oēm dulcedinē vite presentis in tediū et merorē / et rerū temporaliū pulchritudinē et placibilitatē in quandā insipiditatē et nausēā conuertit. quia sicut ḃm Bernardū. serpēs moysi deuorabat serpētes magoꝝ: ita dulcor intime deuotōis oēm dulcedinē vite p̄sentis tollit / et in quandā insipiditatem conuertit. ¶ Tertium est cordis frigidi duri et rigidi perfecta liquefactio / et diuinorū instinctuū prompta executio. quod patet. Nā sicut radii solares glaciē resoluūt: ita feruor interne deuotōis mentē frigidā gelu torporis et desidie cōstrictā a deo resoluit et liquefacit / vt prompte diuinis instinctibus consentiat / et per viā mandatorū dei in oīm virtutū exercitio feruenter et celeriter currat. Quē motū bene senserat Psalmista cū dicebat. Viā mādatorū tuorū cucurri cū dilatasti cor meū. Postꝗ meā mentē dilatasti ⁊ inflāmasti feruore tue deuotōnis oīno desidia ꝓcul mota / mādata tua impleui / et oībꝰ diuinis instinctibus prompte et delectabiliter acqeui. Sȝ forte diceret aliqs. Pau

per sum/tantū habeo laborare pro cōmunib⁹ in digentiis ꝙ inde obliuiscor contēplatōnis ꝛ orationis. Huic ego respondeo ꝙ talis debet diligēter aduertere an sua occupatio sit maior ꝙ̄ illius eximii regis Dauid/qui habuit regnū latissimū ꝛ terras plurias gubernare: qui tñ de seipso dicit Meditatio cordis mei in cōspectu tuo semp. Et alibi. Septies in die laudē dixi tibi. ¶ Sciendū autē ꝙ sicut quilibet christian⁹ adultus tenetur oī die ad aliqualē memoriā de deo pro suis beneficiis habendā: ita religiosus et cleric⁹ bñficiat⁹ tenet̄ ad horas canonicas: quas si sine causa legitima omittūt: mortaliter peccant. Et nō solū cū qui horas canonicas ad quas tenentur omittūt peccāt mortaliter: verūetiā q̄ eas negligenter dicunt. Nō quidē ex impotētia vel infirmitate: sed poti⁹ ex cōtēptu vel mala consuetudine. qꝛ licet negligētia ī talib⁹ scđm se ꝛ fragilitatē humanā cōsiderata sit venialis: contēptus tñ et mala consuetudo faciūt eā mortalē. vt patet de cōse. di. 20. in textu et glosa. Et sic patent tria precepta que ordinant hominē ad deum. ¶ Primū quidē ad venerandū scꝫ patris potentiā. ¶ Secundū ad colendū filii veritatē. ¶ Tertiū ad iugiter meditandū spūssancti bonitatē. Sed est diligētissime aduertendū ꝙ contra tria precepta p̄dicta cōtingit hoīeꝫ tripliciter peccare. ¶ Primo ex impotentia vel infirmitate/aut etiā ex timore: et sic peccatur quasi cōtra patris potentiam et contra primū preceptū. Dicitur autē peccatuꝫ ex impotentia vel infirmitate quando peccat̄ ex passione

que indicat nature corrupte fragilitatē et īpotē tiā. Ex timore aūt ꝯtingit peccare dupliciter ſm duplicē timorē. Eſt enī qdā timor hūan⁹ qn̄ ſcilȝ timentur pericula carnis. Eſt timor mūdan⁹ qn̄ ſcilȝ timentur pericula reꝝ. Et iſti timores mali ſunt. Et mortaliter peccant qui ꝓpter eos faciūt illicitū qđ eſt cōtra deū / vel omittūt aliqđ licitū ad qđ tenenē. Un̄ iſtos timores excludit ſaluator Math. 10. Nolite timere eos qui occidunt corp⁹ ſed poti⁹ eū timete qui pōt aīaȝ et corp⁹ mittere in gehennā. Ex quo ſequiē correlarie ꝙ ſi qs miles iuuat dn̄ȝ ſuū in bello iuſto vel ſi probabiliter credit eū habere iuſtū bellū: in his duob⁹ caſib⁹ pōt iuuare dn̄ȝ ſuū ſine peccato / ſed nō amicū vel cognatū niſi ſciat eū habere iuſtuȝ bellū. Et hoc ꝓbaē. 23. q. 1. Quid culpaē. Juſtū autē bellū ſm Guillermū. eſt qđ vlciſciē iniurias vel qđ geriē ꝓ reb⁹ debite repetēdis: et ſic gens vel ciuitas plecti pōt. ¶ Secūdo fit pctm̄ per ignorantiā ſiue errorē: q̄ſi contra filii ſapientiā. et ſic peccaē contra ſecūdū p̄ceptū. Diciē aūt pctm̄ ex ignorātia qn̄ aliqđ ignoraē eoꝝ quorū ſcientia a pctō īpediuiſſet. ⁊ tūc diſtīgue. qꝛ vel hoc fit ex ignorātia iuris et hoc nō excuſat. qꝛ eſt vincibilis. vt pȝ. 1. q. 4. ca. vltīo. Sȝ ſi eſt inuīcibilis excuſat. ſicut pȝ de infantib⁹ furioſis vel dementib⁹ qbus nō īputatur qđ faciūt vt dicit Bernard⁹ in glo. ¶ Similiter etiā excuſatur is qui ſequiē vnā opinionē ꝓbabilē et famoſā vbi magiſtri inter ſe ꝯ̄rie opinantur. Aut hoc fit ex ignorantia facti et ſic excuſatur hō a peccato oblito dūmō duo in ſe habeat

Tertiũ preceptum.

¶ Primuz est: si adhibet diligentiã quã põt ad inueniendũ pctm̃ oblitũ. vt habet Jsaie. 38. Recogitabo tibi oẽs annos meos. ꝛc. ¶ Secundũ est si oret deũ vt reuelet sibi. Tunc enĩ secundum Augustinũ aut reuelat/aut relaxat ¶ Tertio: fit pctm̃ ex malicia siue ex electione. vt cũ hõ ex voluntate deliberata pctõ adheret. Et sic peccat cõtra tertiũ preceptũ. qꝛ cõtra bonitatẽ spũssancti. Et talia dicunt pctã in spiritũsctm̃. Circa q̃ duo per ordinẽ sunt declaranda. ¶ Primũ est que ꝛ quot sũt pctã in spiritũsctm̃. ¶ Secundũ est: an illa peccata sint mortalia semꝑ/ vel si quandoqꝫ possunt esse venialia. ¶ Propter pmũ est sciendũ ꝙ pctm̃ in spiritũsctm̃ ꝓprie dicit illud quod impugnat bonitatẽ spũsctĩ cuiꝰ gr̃a fit remissio peccatoꝝ. Et tale pctm̃ qđ fit ex certa malicia ꝯm theologos. vel ex electione ꝯm phm̃. 3. ethicoruz dicit irremissibile. vt patet Math. 12. in textu et glosã. Nõ ꝙ nũꝙ̃ remittat: sed ꝙ nõ habet causã remissibilitatis. tollit enĩ oĩa illa que requirunt ad remissionẽ pctõꝝ. Et qꝛ sex sũt cõditõnes que requirunt in remissione pctõꝝ: ideo sunt sex spẽs pctĩ in spiritũ sanctũ. Haruz aũt sex: due sumunt ex parte remittentis. ¶ Pria est: dei mĩa cõdonans culpã/et contra hãc est desperatio. quia hõ propter grauitatẽ peccatorũ desperat. vt patet ꝑ cayn qui despauit de dei mĩa. Dixit eĩ cayn dño Geñ. 4. Maior est iniquitas mea ꝙ̃ vt veniã merear. et sic fuit deceptus. quia (psalmista teste) Prope est dñs omibꝰ inuocãtibꝰ eũ in veritate. ꝓpe enĩ/ id est propiciꝰ est omibꝰ inuocãtibꝰ eũ

et hoc inveritate/ id est nõ secundum mala desi=
deria q̃ aliud q̃runt q̃ ipsũ deũ. glo. increpationi
bus et minis nõ cõuertunt ad deũ: sed desperan=
do accumulant crimen suũ. Gregorius. ¶ Secũ
da est insticia obligans ad penã. Et contra hanc
est presumptio impunitatis. Similiter ex parte
penitentis duo requiruntur. ¶ Primũ est dolor
de peccatis preteritis. et contra hoc est finalis im
penitentia. ¶ Secundũ est propositũ abstinẽdi
a peccatis futuris. Et contra hoc est obstinatio
qua hoĩs mẽs ita obstinatur ĩ peccato: q̃ nõ vult
penitere. ¶ Similiter tertio ex parte gratie gra
tũ facientis p quã simpliciter peccatuz remittit
duo requiruntur. Nam hec gratia vel cõfertur in
fide ecclie: et contra hoc est impugnatio veritatꝫ
agnite. Vel in sacramentis ecclie vel legis noue
et cõtra hoc est inuidentia fraterne gratie. Et nõ
accipit inuidẽtia fraterne grẽ put aliqs inuidet
fratri suo vel alicui singulari psone: sꝫ qñ tãta est
malicia in eo: q̃ displicet sibi de gratia dei cre=
scente in mundo. Et sic patet que et quot sunt pec
cata in spiritũ sctm. quia sex. puta desperatio/ pre
sumptio/ finalis impenitentia/ obstinatio/ impu=
gnatio veritatꝫ agnite/ et inuidẽtia fraterne grẽ
Patet etiã q̃liter ista peccata dicant irremissibi
lia/ et qualiter non. ¶ Propter secundũ est scien
dũ q̃ si quis labatur in desperationẽ ex infirmi=
tate vel prauitate complexionis et de hoc dolet et
renitet inquantum potest: sic desperatio non est
peccatũ/ nisi forte veniale. Si autem contingat
ex errore vel deceptione: puta si putans se obseq̃

um ꝑstare deo seipsū occidat: sic est peccatū mor
tale. Si vero quis desperat ex certa malicia ⁊ ele
ctione. vt diffinitiue dicat cū cayn. Maior est ini
quitas mea ꝙ vt veniā merear: sic desperatio est
pctm̄ in spiritūsctm̄. et tali consulendū est vt cogi
tet de immēsitate diuine mīe. et simili modo de
aliis dicendū est. Nā aut presumptio nascitur ex
infirmitate qua homo nimis de dei misericordia
confidit: et sic dicitur pctm̄ veniale. Aut nascit
ex errore nimis de meritis suis presumēdo: ⁊ sic
presumptio est peccatuz mortale/et spēs supbie.
Aut nascitur ex certa malicia qua omīno inten=
dit dei iusticiā non seruare presumēs de impuni
tate peccati: ⁊ sic proprie est peccatū in spiritum
sanctū: quia aufert iusticie dei equitatē. Et tali
consulendum est vt frequenter cogitet de rigore
iustitie. Similiter impugnatio veritatis agnite
aut prouenit ex infirmitate. vt cū aliquis ꝓpter
verecūdiā vinci nolens impugnat veritatē agni
tam: et sic est peccatuz veniale. Aut prouenit ex
malicia: puta cum propter munera vel stipēdia
aliqua que excecant intellectū: impugnat verita
tem in damnum alterius: vt patet ī malis aduo=
catis: et sic est peccatū mortale. Aut hoc proue=
nit ex certa malicia: vt cuz quis deliberate impu
gnat fidē catholicā/vel consilia/vel precepta euā
gelica: et sic proprie est peccatum in spiritūsctm̄
Similiter inuidentia fraterne gratie: aut ꝓueīt
ex īfirmitate: puta si dolet aliū meliorē sibi ꝑfer
ri: tūc si dolet ꝓpter sui insufficiētiā nō peccat q̄r
secundum glosam Bernardi/dolor iste bon⁹ est.

Si aũt dolet solũ ꝓpter eminẽtiã alteri⁹/ ꝛ talis mot⁹ sit indeliberat⁹: sic est pctm̃ veniale. Aut ꝓuenit ex ignorãtia: puta si quis dolet de alteri⁹ excellẽtia/ qꝛ ꝑ hoc sibi timet diminui ꝓpriũ bonũ: sic est peccatũ mortale/ et spẽs inuidie. Aut ꝓuenit ex certa malicia: puta cũ ꝓpter deprauatione affect⁹ aliqs nec amat bonũ ĩ seipo/ nec etiam videre põt ĩ alio: ꝛ sic est pctm̃ in spiritũ sctm̃ ¶ De obstinatione aũt et finali ĩpenitẽtia: sciendũ est qꝫ talia aut sumũtur priuatiue. et sic obstinatio dicit ꝑmanẽtiã voluntatꝫ in pctis. Et finalis impenitẽtia solũ ĩportat priuationẽ penitentie: ꝛ sic ista duo nõ sũt pctã specialia: sꝫ circũstãtie cuiuslibet pcti. Aut sumunꝰ cõtrarie: ꝛ sic obstinatio importat volũtatẽ deliberatã ꝑmanẽdi in pctõ. et finalis ĩpenitẽtia ĩportat volũtatẽ nõ penitẽdi: que duo sic differũt. Nã finalis impenitentia sumiꝰ respectu p̃teriti: qꝛ ĩportat ꝓpositũ nõ penitendi de pctis cõmissis/ et sic priuat pcti emendam. Obstinatio vero sumiꝰ respectu futuri. vnde priuat pcti cautelã. ꝛ sic ista duo proprie dicunꝰ pctã in spiritũsctm̃ ¶ Ex premissis patet qualiter confitendũ sit de trãsgressione huius p̃cepti secundũ quẽlibet eius intellectũ. Et sic patent tria prima precepta q̃ ordinãt hoĩeꝫ ad deũ.

Quartũ preceptũ

est. Honora patrem tuũ et matrem tuã. Exodi. 20. In quo precepto secundũ Augustinũ libro de decẽ cordis: ĩplicaꝰ omĩs actus bñficentie ꝓximo impẽdend⁹ siue ex debito naturalis obligatõis: sicut honor q̃ debeꝰ

patri naturali: siue ex caritatis debito sicut alii act⁹ pietatis q̄ ex caritate ipsi ꝓximo impendū-tur. Implicantur etiā in hoc precepto oēs act⁹ virtutū qui ex caritate vel pietate seu humilitate sunt circa ꝓximū exercendi/vt videbitur in pro-cessu. Et ideo hoc preceptū habet triplicē expo-sitionē scōm ꝙ pater et mater tripliciter accipiū-tur. ¶ Prima quidē pro patre naturali prout est principiū generationis naturalis. ¶ Secun-da pro patre spirituali prout est principiū rege-nerationis spiritualis. ¶ Tertia pro patre eter-nali videlicet ipso deo qui est principiū creatiōis supernalis. Et cuilibet istorū patrū triplicē ho-norem deferre debemus. ¶ Nam patrē ⁊ matrē naturalē honorare debemus. ¶ Primo ipsis re-uerentiā exhibendo/nec v̄bo nec facto ipsis vnꝗ̄ iniuriā inferendo. Ad quod hortatur sapiens. Eccliastici. 7. Honora patrē tuū et gemitus ma-tris tue ne obliuiscaris. Memento q̄m nisi ꝑ ipos non fuisses. In quo verbo innuit ratio potissima q̄re parentes honorare debem⁹: q꞉ traximus ab ipsis ꝑfectionē nobilissimā que est esse. Hec eī est pria ⁊ fundamentū oīꝫ aliaꝝ ꝑfectionū. Et ideo dicit phs. 8. ethicoꝝ. capi. 11. versus finē ꝙ filii non possunt parentib⁹ reddere equalens. q꞉ tria bona nobilissima ab ipsis recipiūt. quoꝝ nulluꝫ recōpensare possūt sufficienter. esse naturale vide-licet/nutrimētū: ⁊ doctrinā. Nā ratōne eē natura-lis qd̄ traximus a parentibus: ipsis tenemur hu-militer et reuerenter seruire tribus modis.

¶ Prīo ex tota v̄tute corporis/vt si debiles sint

ipsos corporaliter portem⁹ et eis naturaliter ser
uiamus. qđ est contra illos qui parentib⁹ man⁹
violentas iniiciunt/vel ipis victū necessariū sub
trahunt. Exodi.21. Qui percusserit patrem aut
matrem: morte moriatur. ¶ Secūdo ex tota vir
tute cordis: vt ipsos tota mente diligam⁹. quod
est contra illos qui mortē parentibus optant: vt
ipsorū hereditatē percipiant. Aut vt sine repre=
hensione secundū motū proprie voluntatis viuāt
¶ Tertio ex tota virtute oris: vt nec duris nec
asperis verbis vnq̄ cū ipsis contendam⁹: sȝ blā=
dis verbis eis respondeam⁹/et ipsorū reprehensi
ones humiliter et patiēter sustineam⁹. quod est
contra illos qui parentib⁹ maledicūt/et ex hoc
diuinā maledictionē incurrūt. Exo.21. Qui ma
ledixerit patri vel matri: morte moriat̄ ¶ Scđo
ipsos honorare debem⁹: ipis si īdiguerit vite ne
cessaria ministrādo/et post hanc vitā eorū aīas
missis et elemosinis de purgatorio liberādo. Et
ad hoc tenemur propter secundū donū quod ab
ipsis recepim⁹/scȝ naturale nutrimentū: in quo
filii non possunt reddere parentibus equiualēs:
quia parentes nutrierunt filios de sua carne et
substantia propria. Filii autē de substātia aliena
nutriunt suos parentes. Et ideo filii q̄ parentibȝ
ī sua necessitate nō subueniūt: mortaliter peccāt
sicut et illi qui eos iniuriis molestant. qđ patet p
glosā Exodi.21.ca. que dicit q̄ hic p̄cipitur q̄ fi=
lii honorent parentes officio pietatis: ipsis ī eoꝝ
videlȝ necessitatib⁹ subueniendo ⁊ eis beneficia
exhibēdo. Qui enī inquit hoc parētib⁹ nō facit

quomodo faciet aliis? Valeri⁹ in scdo. Quid ꝓ dest foris esse strenuū: si domi male viuit? Nota ex quinto valerii de filia que matrē incarceratā et cōdēnatā: māma nutriuit. Propter qd ipsā a morte eripuit. Quomodo inquit ipse/non pene trat aliquid non excogitata pietas? ¶ Tertio debem⁹ honorare parētes: ipis in his que ad bo nū suū et salutē pertinent obediendo. Et ad hoc tenetur fili⁹ ratione tertii doni qd ab eis accepit scz salutarē informationē et doctrinā. Et ad hoc nos christus proprio exēplo inducit: qui suis pa= rentibus subditus fuit. vt habetur Luce. 2°. Vn̄ contra illud faciūt filii quādo suorū parentū pre cepta negligūt vel cōtēnunt. Et ideo mortaliter peccant/et irā diuine vltionis incurrunt. qd pa= tet ex hoc. Nam triplici hasta diuine vltionis cor filioꝝ perforatur: qui suos parentes perturbant vel eorū indigentiis non subueniūt/aut manda tis eorū pertinaciter recalcitrāt. ¶ Prīa est sub tractio tēporaliū rerū. nā diuino iudicio eis oīa infortunia rerū tēporaliū eueniunt: qui suis pa= rentibus secundū diuinū preceptū in suis indigē tiis non succurrunt. ¶ Secunda est abbreuiatō temporalis vite/ ⁊ perditio fame. Nam sicut pre mium parentes honorantiū est vite longeuitas: ita a contrario sensu ipsos dehonorantiū est vite breuitas. quia plurimi īprouise et subito moriun tur. Unde Psalmista. Subito defecerūt ⁊ peri erunt ꝑpter iniqtatē suā. Tales etiā ꝺm iura red dunt infames/ ⁊ a testimonio ferendo et ab omī actu legitimo repellunt. 6. q. 1. capi. Infames.

Vn̄ secundū canones et legitimas sanxiones parentib⁹ ingrati a testamēto ⁊ donatōe sibi facta excludunt/et hereditaria successione priuantur.
¶ Tertia est cōdēnatio aīe. Vn̄ glosa super illud Exodi.21. Qui maledixerit patri vel matri morte moriatur. morte scz eterne dānatōnis. Nec mirum si tales reputent īdigni vita eterna: qꝛ reputant indigni hac vita penali et misera/que eis diuino iudicio repētine subtrahitur. cū tn̄ aliis peccatorib⁹ vita ad penitentiā concedat. Et ex hoc rationabiliter potest colligi quātus sit reat⁹ trāsgressio hui⁹ p̄cepti: qꝛ cōtra ip̄z peccātes eximūtur ob hui⁹ pcti detestatiōnē a sētentia pietat[is] ipsius dn̄i q̄ de ceter[is] pctōrib⁹ dr̄ ezechie.18. Nolo mortē pctōris: s[ed] vt cōuertat ⁊ viuat. De istis aūt ꝓpter repentinā mortē qua plectunt per diuinā sententiā: dici potest ecōtrario. Nolo vitā peccatoris: hoc scz preceptū transgredientis. sed vt morte moriatur et eternaliter cōdēnetur.

Secūda expositio respicit patrē spūalē puta sacerdotē ⁊ cōfessorē q̄ te fonte baptismat[is] regenerauit. q̄ tibi p sacramēta dīnū alimētū mīstrat/q̄ te sciētia/p̄dicatōib⁹/et exēplis instruit ⁊ īformat. Hūc patrē tripliciter honorare debemus.
¶ Pri̅o humiliter obediendo. In his potissime ad que teneris de iure pbr̄o tuo obedire cū tibi p̄ceperit celebrādū qꝫ celebres/cū ieiunandū ieiunes: qꝫ īterdicta eccl̄e fues/⁊ excōicatos strictissīe vites. Oīz enī p̄dictoꝝ trāsgressio maxīe si fit ex deliberatiōe et contēptu inducit pctm̄ mortale.

Quartū preceptum

Circa qđ tria sunt notanter aduertenda. ¶ Primū est quantū ad excōicationis sententiā quā q̄libet christian⁹ merito debet abhorrere. Per ipsam enī excōicati a cōsortio diuino et beatorū in eterna felicitate excludunt. Per ipsā etiā ab oī suffragio et cōione oīz bonoꝝ que fiunt in ecclīa militante totaliter priuant. Per ipsā a potestate dei (vt sic loqui liceat) ⁊ de fensione sanctoꝝ angelorū eripiunt. Et tā in aīa q̄ in corpe ptāti dyaboli tradunt. pz hoc prīe ad Thimo. i. ¶ Secūdū est cū quāta cura et diligētia excōicatos debemus euitare. qđ patet ex hoc q̄ ex eorū cōione ptinaci pctm̄ mortale incurritur. Jdeo autē dixi cōione ptinaci: qꝛ si ignorātia vel inaduertentia seu etiā p coactionē absolutā excōicato cōices nō ligaris. qꝛ in hoc casu magis videris pati q̄ agere. Si vo per coactionē cōditionatā: puta si aliquod dānū tēporale cōminet / et ex hoc excōicato cōmunices sententiā nō euitas. qꝛ licz talis met⁹ culpā attenuet / nō tn̄ adnichilat cū ꝓ nullo metu rei tpalis q̄s debeat peccare mortaliter. extra de his que vi vel met⁹ causa fiūt. ca. Sacris. Sz hoc intelligit hostiēsis de his q̄ ī contēptū clauiū cōicant / vel qn̄ ꝓbabiliter credūt claues ex hoc cōtēni. extra de clerico ministrante. ca. Si celebret ¶ Tertiū est cū quāto conatu et diligētia penitentiā ī ꝯfessione positā debeas adīplere. qꝛ negligētia ⁊ cōtēpt⁹ penitētie iniūcte facit cōfessionē p̄cedentē non valere. Vn̄ in hoc casu sicut ī aliis quattuor casib⁹ oportet confessionē totaliter reiterare. vt ꝓbat de peniten. distin. i. Mensuram

vbi dicitur ꝙ sacri canones tp̄a penitentie ꝓ fide
ꝛ cōuersione penitētū abbreuianda precipiūt. et
ꝓ negligētia ꝓtelāda existimāt. Et ꝙ negationē
petri: insecuta est satisfactio lachrimaꝝ. Nō etiā
trina cōfessio dn̄ice lectōnis penit⁹ deleuit pctm̄
trine negationis. Vn̄ in aggrauatiōe talis inobe
diētie scribit͛ Deutero. 17. Qui supbierit nolēs
obedire sacerdotis īperio morte moriat͛. Est aūt
sciendū ꝙ ql̄ibet christian⁹ ad prōpte obediendū
suis superiorib⁹ merito debet induci ꝓpter tres
prerogatiuas ipsi⁹ obediētie. ¶ Pr̄ia est: q2 obe
dientia est via certa hūane salutꝫ. q2 sicut ꝑ inobe
dientiā hō est expulsus a gaudiis paradisi: ita ꝑ
obediētiā illuc certitudinaliter redire debet. Vn̄
legit͛ in figura hui⁹ de trib⁹ magis Math. 2. ꝙ ꝑ
aliam viam reuersi sūt in regionē ꝓpriā vt expo
nit Gregori⁹ ¶ Secūda est q2 obediētia est scala
celestis beatitudinis. In cui⁹ figura vidit iacob
scalam cui⁹ sūmitas celos tangebat ꝛ angeli per
eam ascēdebant ꝛ descēdebant: ꝛ dn̄s erat īnix⁹
scale. Gen̄. 25. In quo innuit͛ ꝙ obediētia ponit
hoīeꝫ in vita celesti ī cōuersatiōe angelica ꝛ ī ma
nutenentia diuina. Bene nāqꝫ dn̄s erat innixus
huic scale. q2 mentē et cor veri obediētis ī seipꝫ ī
obliquabiliter dirigit et firmat hoīs desideriuꝫ
ne vnq̄ ī momentū a diuino bn̄placito deflectat͛
Hui⁹ aūt scale tantū sūt tres grad⁹ q̄tū ad p̄sēs
licet Bernard⁹ septē assignet. ¶ Prim⁹ est obe
dire libenter sine recalcitratione. Ad quod hor
tatur Eusebi⁹ cesariēsis in omelia dicēs. Quid-
quid vobis a suꝑiorib⁹ precipit͛ hoc ita accipite:

ac si sit ore dei prolatū. ¶ Secūdꝰ gradꝰ est: obe
dire hylariter sine murmuratōne. Qui enī inui
tus et cū murmuratōe obedit: crucē post xp̄z por
tat vt iterū xp̄z crucifigat. Exēplū de symone sire
neo/ꝗ cuz angaria etiam inuitꝰ crucē portauit.
¶ Tertiꝰ gradꝰ est: obedire ꝑseueranter ⁊ sine ī
terruptione qꝛ nō ꝗ incipit/sz ꝗ ꝑseuerauerit: hic
saluꝰ erit. vt dicit saluator Math. 10. Nā huilis ī
mo ꝑfectissima gl̄iose v̄gīs marie obediētia: ape
ruit nobis regnū celorū qn̄ dixit angelo gabrieli
Luce. 1. Ecce ancilla dn̄i. ¶ Tertia prerogatiua
est ꝙ obedientia est clauis eterne iocūditatꝫ. qꝛ si
cut ꝑ inobediētiā nobis aditus eterne iocūditatꝫ
claudit: ita ecōtrario ꝑ obediētiā apit. ¶ Scd̄o
ip̄z honorare debes sibi debitū iusticie ītegraliter
ꝑsoluēdo vt scz sacrifices qn̄ sacrificādū fuerit/⁊
deciationē p̄stes de oībꝰ bonis de qbꝰ fuerit deci
mādū ⁊ etiā sibi ꝯfitearꝫ cū fuerit cōfitēdū. Sz di
ces q̄tiēs ⁊ qn̄ teneor sacerdoti ꝯfiteri? Ad hᵒ dicē
dū ē ꝙ rigore iusticie et de iure scripto tenerꝫ sibi
adminꝰ semel ī āno/hoc est in q̄dragesīa cōfiteri
Et etiā de bona ⁊ cōi cōsuetudine cū vultū sui pe
coris agnoscere debeat: pōt a te exigere vt cōfite
aris quotiēs debet tibi sacramētū eukaristie mi
strare. Alus tpibꝰ ꝑ totū annū postq̄ debitū tuū
exsoluerꝫ tuo sacerdoti: poterꝫ postea ꝯfiteri cuilz
religioso ꝑ sedē apostolicā priuilegiato. Sed hic
notabiliter īcidit triplex dubitatio. ¶ Prīa est
an de necessitate absoluta subditꝰ teneat sui pbr̄i
licentiam petere: cum religioso priuilegiato vo=
luerit cōfiteri? Ad qd̄ dicēdū est ꝙ postq̄ subditꝰ

per cōfessionē semel factā ꝓprio curato satisfecit de debito iustitie/et paruit statuto ecclīe: nō videtur ꝙ de necessitate absoluta teneat̄ reqrere licētiā alteri cōfitēdi potissime ī eo casu ī quo religiosi actū cōfessionis cōsequūt̄ nō solū v̄tute priuilegii eis cōcessi: sꝫ etiā de volūtate et assensu dyocesani. qꝛ ꝑ priuilegiū ſm omēs ei cōcedit̄ liber vsꝰ clauiū/ ꝑ assensū dyocesani: videt̄ fieri applicatio illiꝰ vsus ad debitā materiā quātū ad psonas ī sua dyocesi cōtentas. Dici tñ pōt ꝙ licet nō de necessitate absoluta teneant̄ ad dictā licentiā petendū: ad hoc tñ teneri vident̄ ex quadā cōgruitate ꝛ decentia. Uñ et si nō est precise necessariū tñ vtile est petere licentiā ꝓpter duo. ¶ Prīo qꝛ in petēdo licentiā per bonū obedientie meret̄/ꝛ suus actꝰ magis meritoꝛꝰ inuenit̄. ¶ Secundo qꝛ per humilitatē petendi a nota inobediētie excusat̄. quā notā fortasse videret̄ incurrere si nō petita licentia alii presumeret cōfiteri. ¶ Secūda q̄stio est: an curatꝰ subdito petēti licentiā teneat̄ dare alteri cōfitendi maxīe postꝙ statuto ecclīe satisfecit de semel in āno cōfitendo sacerdoti? Dicendū est ꝙ sic. qꝛ ex debito sui officii quilibet curatus tenet̄ zelare et ꝓcurare salutē sui subditi: sꝫ constat ꝙ salꝰ cuiuslibet auget̄ ex hoc ꝙ pluries pctā sua cōfitet̄ et ꝙ a pluribꝰ peritis ꝑ ipsoꝝ cōsiliū ad cautelā et ꝑseruationē et etiā emendā suoꝝ pctōꝝ dirigit̄: igit̄ curatꝰ talē licentiā petenti subdito cōcedere tenet̄. qꝛ si eā negaret euidēs esset ꝙ suā salutem non zelaret: sed potius impediret. cū sibi precluderet viā per quam posset asse

qui promptiorē veniā de cōmissis/ et vberiorē cau telā ac preseruationē de cōmittendis. Un̄ certū est q̄ null⁹ eorū qui salutē suorū subditorū zelat: ta lē licentiā petētib⁹ negat: sȝ poti⁹ gratanter et li beraliter indulget. Sciendū tn̄ q̄ multi cas⁹ sūt in iure expressi ī qb⁹ irrequisito curato/ īmo et con tra ipsius prohibitionē expressā pōt qs licite alte ri cōfiteri. ¶ Prim⁹ est si sacerdos sit inscius et ignar⁹. ¶ Secūdus si sit reuelator cōfessionis. ¶ Terti⁹ si ipsemet sit pticeps criminis: vt puta si ipse peccauerit cū psona q̄ sibi confitet̄: tūc enī tollit̄ erubescētia ↄfitendi: et sic vt plurimū puri tas cōtritiōis īpedit̄. ¶ Quart⁹ si verisimiliter timeat̄ q̄ psonā cōfitētē sollicitet ad pctm̄: et ma xime si hoc cōstat ex ꝓbabilib⁹ indictis. ¶ Qui tus si pctm̄ cōmissū sit directe cōtra psonā ipsius curati et potissime si sit tale peccatū cui⁹ cōfessio requirat expressionē circūstātie illi⁹ psone ī quā cō missū est. vt patet de infamia et detractione et hu iusmodi. Sed q̄d fiet si ex mentis ptinacia peti tā licētiā neget et subdito ꝓhibeat ne alteri cōfi teat̄: Dicēdū est q̄ ī hoc casu sentiūt maiores do ctores ecclie q̄ subdit⁹ nō pōt ꝓhiberi q̄n suā sa lutē q̄rat confitendo illi q̄ auctoritate apostolica vel etiā epī pōt eū absoluere. nec in hoc tenet̄ ei obedire. q: talis ꝓhibitio est directe cōtra carita tē/ et cōtra subditi salutē. Priuilegiat⁹ tn̄ absol uens debet iniūgere ↄfesso q̄ se p̄sentet ꝓprio sa cerdoti et dicat se esse confessū et absolutū: et sacer dos tenet̄ ei credere et eukaristiā ministrare. Et hoc sufficit sacerdoti ꝓ sua cōscientia q̄ ex dicto

penitentis sciat ipz esse confessũ ⁊ absolutũ cũ de
pctis occultis et ei⁹ cõscientia nõ possit hr̃e aliã
certitudinẽ nisi p ipsũmet. vñ sicut tenet sibi cre
dere de his q̃ in cõfessione sibi reuelauit: ita pari
ratione sibi credere tenet si dicat se esse cõfessũ ⁊
absolutũ ab eo q̃ auctoritate aplica ipz absolue-
re potuit. Uñ dicendũ q̄ ei credere tenet/⁊ q̄ in-
iuste agit si tali eukaristiã neget q̃ sic phibet se es
se cõfessũ. Tũ p̃mo q̄ priuat eũ iure suo/eo q̄ oĩs
catholic⁹ habet ius pcipiendi eukaristiã dũmo-
do cõtritus fuerit et cõfessus. Tũ etiã q̄ eneruat
quantũ est in se auctoritatẽ sedis aplice dantis li
berã facultatẽ priuilegiatis sibi cõfessos absoluẽ
di. ¶ Tertia questio est. Utrũ cõfessus priuilegi-
ato teneat eadẽ pctã suo curato hoc petẽti iteruz
confiteri? Dicendũ est q̄ de hoc antiquitus fue-
runt diuerse sententie doctorũ. Quidã enĩ dixe-
runt q̄ cũ prelat⁹ teneat agnoscere vultũ sui peco
ris: subditus tenet sibi iterare cõfessionẽ si petat
alias non posset cognoscere suã cõscientiã/vtruz
esset dignus recipere eukaristiã quã sibi trader e
tenet. Preterea dicit Bernard⁹ in glo. sup illo
verbo pprio sacerdoti/ q̄ cũ q̃s ex causa declinet
a pprio sacerdote et confitet superiori: põt ab sol
ui ab eo nec tenet huiusmodi pctm̃ ꝯfiteri pprio
sacerdoti. Sz vt dicit nõ tenet ei credere q̄ sit ab
solut⁹/nisi cõstiterit ei per litteras superioris vel
alio modo legitimo. ergo multomin⁹ videt q̄ de
beat reputare subditũ de pctis priuilegiato con-
fessis absolutũ nisi eadẽ pctã pprio sacerdoti ite
rũ ꝯfiteat. Alii dixerũt ⁊ vere meli⁹ q̄ nullomõ

tenek ꝓprio sacerdoti iterū cōfiteri. Cuiꝰ ratio est qꝛ nullꝰ tenek cōfiteri pctā que nō habet sȝ iste ꝗ est absolutꝰ a penitētiario epi vel a priuilegia=to sedis aplice iam nō habet ista pctā. ergo nō te nek ea confiteri. Si tñ aliqua postmodū cōmisit illa tenek cōfiteri anteꝗ̄ ad cōmunionē accedat. Sȝ si tpe cōionis īmediate sit cōfessꝰ priuilegia=to: tūc sufficit ꝙ solū se representet suo curato et dicat se confessū tali vel tali ꝑsone priuilegiate et sacerdos tenek ei credere. Tū qꝛ de occultꝭ sacer dos nichil pōt scire nisi ꝑ ipsū referentē. Tū qꝛ ī foro cōscientie tenek sacerdos credere subdito ꝓ se et contra se. Cui cōcordat Hostiensis in q̄stiōe qua q̄rit quis sit ordinarius vel patriarcha. li. 2. ca. Patriarche. vbi dicit. In foro penitentiali credo cuilibet ꝗ dicit se hr̄e licētiam a suo iudice sȝ ip̄e caueat ne mētiak. Et hoc nūc exp̄sse deter=minatū est per Johānē papā vicesimū scōm ꝗ di cit ꝙ cōfessi fratribꝰ nō plꝰ tenenk eadē pctā iterū cōfiteri: ꝙ̄ si ea fuissēt ꝓprio sacerdoti cōfessi. Et sen tentiā cōtrariā Johīs de poliaco ꝗ dicit ꝙ ea dem tenenk iterū cōfiteri: papa dicit expresse es=se erroneā ⁊ a catholicis mētibꝰ respuendā. Nec illa cogūt ꝗ per opinionē contrariā superiꝰ sūt ī ducta. Nā ad illud qꝺ p̄rio inducik ꝙ pastor tene tur agnoscere vultū sui pecoris. Dicendū est ꝙ ve rū est ꝙ tenetur cognoscere si aliqꝺ peccatū habe at ad hoc qꝺ possit diiudicare si ipsuȝ debeat ad cōmunionē admittere. Sȝ de hoc sufficiēter īfor mak ꝑ hoc qꝺ dicit se esse cōfessū priuilegiato cui etiā tenek in foro cōscientie credere vt visum est.

Illud aūt qđ obiicit per Bernardū: non obuiat q2 hoc ītelligit de pctīs manifestis. vt qñ curat⁹ suū subditū pbabiliter hʒ suspectū de aliquo peccato notorio: tūc nō tenet credere subdito de absolutiōe facta p supiorē nisi pbet cū legitimo documēto. Sec⁹ est aūt de occultis in qb⁹ subdito penit⁹ credere debet siue p se siue cōtra se ▼tvisū est. ¶ Tertio patrē spūalē honorare debem⁹/et debitū honorē ⁊ reuerētiā exhibendo. Et de hoc scribit Ecclīasti. 7. ca. Honorifica sacerdotē ⁊ da illi ptē vt mādatū est tibi: sʒ ve illis q̄ sacerdotes nō solū nō honorāt: sʒ detrahūt eis ⁊ eos īfamāt ⁊ crucifigūt rursū filiū dei ī semetipis. vt ait apostol⁹. Nā quotiens religioso aut sacerdoti detrahis: totiēs coronā spineā xp̄i capiti īprimis. q2 ipsi sūt caput ⁊ supior ps ecclīe militātꝫ. Quotiēs aūt īiuriā eis feceris: totiens xp̄ʒ clauis configis Quotiēs eis cōuiciat⁹ fueris: totiēs in faciē xp̄i spuis. Et quotiēs ipsos exosos habuerꝫ vel dicta vel facta exprobraueris: totiēs lat⁹ xp̄i lācea trāsfigis. Vñ de⁹ ostēdere volēs quātū illud pctm̄ detestat: declarauit hoc ī pena īsolita/quā ī dathan ⁊ abiron ptulit dū eos viuos terra absorbuit p eo q̄ ipsis sacerdotib⁹ īsultauerūt/⁊ ignē obtulerunt alienū. Ex q̄bus patet q̄ sacerdotes merito sunt ab oībus honorandi: pp̄ter tria. ¶ Primo ratiōe vtilitatis. q2 per absolutionē a pctīs te purificant/⁊ p sacramenta in esse grē te cōfirmāt/⁊ regnū celorū per clauē sue lingue reserāt. ¶ Secundo ratione dignitatis que tanta est q̄ suū creatorem mirabiliter creant/et pro humana salu=

te hostiam immortalem consecrant. ¶ Tertio ratione potestatis. quia iram dei per oblationē suam placant/ et manū dei ad vlciscendum extē sam quodāmodo immobilitant virtute oblatio= nis pro te facte.

Tertia expositio est de patre su pernali/ vi delicet de ipso deo ꝙ te creauit et ꝙ te ꝓpria ima gine insigniuit et de ꝓpria carne et sanguine pa uit. Et hunc patrē tripliciter debes honorare. ¶ Primo quidem in seipso. ¶ Secundo in ei⁹ filio vnico iesu christo. ¶ Tertio in eius matre benedicta gloriosa virgine. In se quidē patrem celestē honorare debes tripliciter. ¶ Pr͛io sibi de oīb⁹ beneficiis suis tā donis naturalibꝫ ꝙ gra tuitis deuotas et iuges grāꝝ actiones referendo Ad quod exequendū te monet scriptura ꝓpheta dicente. ps. 33. Benedicā dn̄z ī oī tēpore. Ad hoc etiā monet te creatura irrationalis. Videm⁹ enī ꝙ auicule statī cantant/ ⁊ suū factorē laudant cū in aurora b̄n̄ficiū lucis diei sentiūt. Valde autēz est absurdū ꝙ ibi obmutescat creatura rationa= lis vbi deo laudat et iubilat creatura irratiōalis Ad hoc etiā te excitat tua natura ꝓpria. Nā ī cor pore hūano ingemīauit natura tot mēbra vt di= cunt ph̄i quot sūt dies in āno: vt ex hoc rōnali in stinctu īformeris: vt nulla dies te trāseat sine lau de diuina et grāꝝ actione. De hac laude dīna di cit ꝗdā sic. Nō sufficit cōfessio mētis diuine lau= dis sine confessione oris: ei qui habet temp⁹ ope randi. Est inquit aliud deo gratias agere: aliud

deum laudare:aliudq₃ deuz benedicere. Gratias deo agere:est de collatis a deo beneficiis ei se gratũ exhibere. Laudare vero deuz est ipsũ laudabilẽ et deũ laude demõstrare. Bñdicere vero deuz est optare vt ab oĩb⁹ et semp̄ et vbiq₃ benedicat̄ id est dignus benedictõne ostendat̄. ¶ Scdo ipz honorare debes:oẽs actiones/cogitationes/et affectiones tuas in sui laudem et gl'iam referendo Ad quod hortat̄ apostolus cũ dicit ad collosẽn.₃ Oĩa quecũq₃ facitis in verbo aut opere:in noĩe dñi nr̄i iesu xp̄i facite. Oĩa vestra dicta cogitatõnes et facta in ei⁹ gloriã et honorẽ referendo .vt ex hoc tue actões nõ censeant̄ humane:sȝ poti⁹ celice et diuine.qr celicã formã in eis imprimis qñ in eis solũ honorẽ diuinũ intendis. Econtra magnam deo iniuriam irrogat:qui in suis actib⁹ intendit ostentationẽ propriam aut cõplacentiam hũanam. Exemplũ de illo qui arborẽ fructiferã in orto alicui⁹ plantatam sibi p̄ violentiam surripit et ĩ p̄prio orto reponit. Nam arbor fructifera est voluntas bona per diuinam gratiam irrigata et fecundata/que tot bonos fructus producit:quot actus bonos et meritorios elicit. Quã tunc de orto dei euellimus et in ortũ dyaboli trãsplantamus:quando de actibus virtuosis et aliis donis nobis diuinitus concessis:superbimus et nobisipsis ascribimus vel p̄ ipsorũ recognitione deo laudes debitas non referim⁹. ¶ Tertio ipz honorare debemus pre omnibus et super omĩa diligendo. Ad quod moueri potissime debes eo q̄ tantis amoris beneficiis te diligẽdo preuenit.

Nā cū nō esses ex nichilo te creauit. Cū pdit⁹ es ses: suo pprio sanguine te redemit. Et vt btūs es ses: seipsū ī laboris tui premiū repromisit dicēs. Geñ. 15. Ego ero merces tua magna nimis. Ideo aūt ſm Augustinū te tā multiplici dilectiōe pue nit: vt a corde tuo excluderet oēm ingratitudinē et tepiditatem sui amoris vt si qñcꝫ te piguisset amare: iam non pigeat reamare. ¶ Scdo istum patrē honorare debes in ei⁹ filio vnico iesu xp̄o. Et hoc tripliciter. ¶ Prīo saltē in āno semel ipꝫ ad tuū hospitiū dulciter īuitādo sciēs ꝙ quotiēs deuote cōicas/totiēs ad tuū hospitiū īuitas. Et qcūcꝫ semel ī āno nō cōicando statutū ecclesie p tinaciter violauerit: pctm̄ mortale incurrit. ¶ Secundo ꝙ qñcūcꝫ videris corpus xp̄i ī missa eleuari siue ī via portari teipsū genib⁹ flexis hu= milies ⁊ eū deuote et reuerēter adores. Ad quod hortatur apostolus ad Philippenses. 2. in noīe iesu oē genu flectatur. ¶ Tertio vt eius filium benedictū in sacramento altaris quilibet christi anus adminus semel in die libenter videat et de uote contēpletur. quia ex illa visione duplex pec catori solatium prouenit. ¶ Primū est de pctīs cōpunctio. Exemplū de Petro qui statī post ne= gationē cū xp̄z vidit: cōpunct⁹ fuit. ¶ Scdm est eterne salutis assecuratio. Exēplū de Jacob qui dicit Geñ. 32. Uidi dn̄m facie ad faciē et salua fa cta est aīa mea. Ob hoc enī nobis christus in sa= cramento corp⁹ suū reliquit: vt seipsū nobis q̄si p pignore ⁊ arra salutꝫ eterne obligaret. ¶ Ter tio ipsū honorare debes in sua matre benedicta

ꝟgine glīosa/quā merito honorare debes rōe tri plici. ¶ Prīo qꝛ ī ista matre est oīū eoꝝ q̄ ad salu tē tuā ꝑtinēt iubēdi auctoritas: qꝺ apte figuratū est tertii regū .2. vbi salomō dicit matri sue. Pe te a me qꝺ vis/nec eī fas est michi vt auertā faciē meā a te. ¶ Scđo qꝛ in ipsa matre est diligendi sinceritas. Sicut eī mater necessitate naturalis affectionis inclinat᷑ ad dilectionē filii: sic btā vir go ex indita sibi benignitate inclinat᷑ ad dilectō nē tui. Vn̄ quilibet nostrū potest dicere illud qꝺ scribit᷑ scđi regū .1. Sicut mater vnicū amat filiū ita te diligebā. Ob hoc enī xp̄s in morte videtur matrē recōmēdasse discipulo: vt q̄libet nostrum ip̄am diligēs ī sue mortꝭ articulo se matrē piā ꝛ ꝓ piciā exhiberet nos ab īcursu demonū ꝓtegēdo vt ita ꝑ sue pietatꝭ patrociniū cuilibet nostrū ve raciter possit dicere illꝺ Johīs. 19. Ecce mr̄ tua ¶ Tertio qꝛ ī ip̄a est cōpatiēdi fidelitas. qꝺ pul chre figuratū est tertii regū .3. Vbi mater illa pia cui⁹ fili⁹ erat viu⁹ dicit ad regē: date illi īfantē viuū ꝛ nō occidatur. Ad hoc respondit rex: date huic īfantē viuū: hec est enī mater ei⁹. Et pōt esse ꝟbū xp̄i respōdentis matri ꝓ pctōrib⁹ interpel lāti vt dicat āgelis suis. Date hūc miserrimū vel pctōrē matri q̄ tā materna pietate pro sua vita et sua salute petiuit. ꝛ nō diuidat᷑ per mortis resolu tionē vbi corp⁹ datur vermib⁹. bona tēporalia parētib⁹ ꝛ amicꝭ carnalib⁹/ꝛ aīa demonib⁹. Ro gem⁹ igit᷑ ꝟginē gliosā vt ī nr̄e mortꝭ articulo se nob̄ matrē ostēdat piā: nos ab hoste maligno de fendēdo, ꝛ ad gaudia celestia ꝑducēdo. Amen.

Quintū preceptum.

Quintū preceptū est. Non occides. In quo explicite prohibetur oē homicidiū: sʒ implicite prohibetur oē nocumentuʒ. quod potest inferri ꝯ ꝓximū. siue illud nocumētū ꝯsistat in īteriori cōceptione cordis vt ira vel inuidia: siue ī expressione oris/vt detractio/vitupatio/maledictio/vel cōtumelia: siue ī ꝑpetratione opis/vt ꝑcussio/vel depopulatio. Sciendū autem ꝙ multe sunt species homicidii. Quoddam enī est corporale/quoddā spirituale. Corporale dicitur illud quo homo occiditur corporaliter. Et hoc cōmittitur dupliciter/scʒ manu et lingua. Spūale vero dicitur quo q̄s spūaliter et mentaliter occiditur. Et secundū hoc erit triplex expositio precepti hui⁹

¶ Pria respicit homicidiū corporale/quod cōpletur manu vel facto. Et hoc homicidiū cōmittitur quattuor modis. ¶ Primo iustitia dictāte vt cū iudex reū iuste condēnat/vel minister taliter dānatū occidit. et tale homicidiū non est peccatū/imo potest esse meritoriū si fiat amore iusticie/et pro cōseruatione boni cōmunis ⁊ reipublice. Peccatū autē esset si iudex eū cōdēnaret liuore vindicte/vel si minister hoc exequeretur nō de mandato iudicis sʒ ex sola libidine ⁊ delectatione fundendi humanū sanguinē/vel pro aliquo questu quod exinde conseq̄ speraret. Similiter etiam vterq; tā iudex q̄ȝ minister peccant mortaliter si reum occidāt iuris ordine non seruato: hoc est si occidat nō sentētialiter cōdēnatū. Et hoc ꝓbatur 23. q. 4. ca. Vindicta. Et est Aug⁹ libro de ser=

mone dñi in mōte. vbi dicit q̄ ad vindictā inferē dam nō est ydone⁹: nisi q̄ odiū quo hoīes flagra re solēt qui se vindicare desiderāt: dilectōnis mā suetudine supauerit. Et post ca. Debet hō. Au gustinus ad macedoniū. in quo dicit q̄ vindicta est inferenda nō amore ipius vindicte: sed zelo iu sticie: nō vt odiū exerceat: sed vt prauitas corriga tur. Et. 23. q. 5. ca. Miles. Q2 iuste qđ iustū ē. ꝛc Et. Cū minister. Et Lex eterna. 23. vt. s̄. Ex quo patet q̄ subtiliter qn̄qꝫ vicia se mentiant esse vir tutes: dū sub clamide virtutis et iusticie talia ho micidia q̄ sunt pctā mortalia cōmittunt. Et hoc pulchre docet Bernard⁹ sup cantica sic dicēs / q̄ mēs illa q̄ i magnā celsitudinē ꝟtutū pfectōis cō scendere nitit: debet act⁹ suaꝝ ꝟtutū i puluerē re digere / ꝛ oēs circūstantias ꝛ intētiōes actuū sub tili mētis cōsideratōe discutere / ne aliqđ īpurū i ipso actu ꝛ intentione virtutū valeat latitare. qꝛ multotiēs aliqs act⁹ ꝟtuos⁹ estimat: q̄ si subtili ter discutiat latens i eo viciū reperit. ꝑut dicit Prouer. 16. Est via q̄ videt homi recta: nouissi ma autē eius ducūt ad mortē. Et ideo necessariū est tam iudici q̄ mīstro vt suos actus semp exer ceant seruato iuris ordine / et cū recta et debita fi nis intentione si pctm̄ mortale voluerit euitare

¶ Secundo fit necessitate instigante: et tunc di stinguendum est. quia aut illa necessitas est euita bilis: puta cū quis potest euadere hostē insequē tem se: et tunc est reus homicidii / et tanq̄ ꝑ mor tali debet agere penitentiā. Aut est necessitas in euitabilis: puta si q̄s occidat hostē insequētē se /

non ex odii fomite: sed ex animi dolore. q2 aliter nō poterat periculū occisionis euadere. Et talis non peccat/ nec astringit ad penitentiam nisi ad cautelam propter ambiguū dubietatis. quia vt dicit glosa. 23. questione. 5. capitulo. Excōmunicatorū. quia potest timere ne illū occiderit mot9 ex indignatione vel iracundia/ vel ex libidine vindicte/ et nō ex sola necessitate se defendendi: interiorē tamen penitentiam semper debet agere et quasi suis peccatis ascribere q in tantam venerit necessitatem. Et in hoc concordat Gaufrid9 et Hostiensis cum Ray. q. 4. §. 4. Que pena. v. Quid si necessitate. Sciendum tamen q licet p conseruatione persone proprie liceat in necessitate ineuitabili aliuz occidere ne ab ipso occidatur. quod secundum Thomam secūda secūde/ questione. 64. arti. 7. illicitum est/ si hominem homo intendat occidere vt se defendat: nisi ei qui publicam habet auctoritatem. quia dicit Augustinus ad Publicolam. De occidendis hominibus/ ne ab eis quisq occidatur non michi placet consiliū nisi forte sit miles aut publica seruitōne teneat: hoc tamen nullatenus est licitū pro conseruatione rerum temporalium. quia vita pximi preferenda est rebus fortune/ nisi forte ex talium oblatōne extremam necessitatē incurreret Puta si aliquis iret in deserto a conuictu hominum semotus/ et tantum vnum panem haberet tunc videtur q illum pro conseruatione sui vict9 sicut et personam propriam conseruare deberet. ¶ Tertio fit a casu: sed ibi distīgue/ q2 aut dabat

operā rei illicite aut licite. Si illicite puta si ꝓii
ciebat lapidē vel iaculū siue in ludo siue ꝑ corpo
ris exercitio vers⁹ locū vbi cōsueuit esse transit⁹
hoīz: reus est homicidio. vt patet 15. q. 1. Merito
⁊ di. 50. Clerico iacēte. Et insuꝑ talis scꝫ q̄ dabat
operā rei illicite siue adhibuit diligentiā siue nō
semꝑ ī putaꝶ ei ꝫm glosā. Extra de homicidio vo
lūtario vel casuali. ca. Presbyterū. ⁊ irregularꝭ
efficiꝶ. vt pꝫ per Innocētiū suꝑ ca. Prohibita.
Si xo dabat operā licite rei: puta si pulsabat cā
panam/⁊ lapis cadens aliquē occidat: nō īputaꝶ
ei. vel si aliq̄s secās arborē ⁊ arbor cadēs fortuitu
aliquē occidat: nō est culpabilis. qđ verū est si fi-
at ī priuato loco. Si aūt fiat ī publico/⁊ nō adhi
beat debitam diligētiam scꝫ ī circūspiciēdo ⁊ al-
te clamando vt sibi caueant: sibi īputaꝶ. vt pꝫ di.
50. ca. Hi qui arborē. ⁊ duob⁹ capitulis sequēti-
b⁹. ⁊. ff. ad legē aquileiam. L. Si putator.
¶ Q̄rto hoc fit volūtate impellēte: puta si q̄s ex
odio vel liuore vindicte aliquē occidat ⁊ tūc sine
oī distinctōe dicendū est ꝙ tale homicidiū volūta
riū sēꝑ est pctm̄ mortale ⁊ enorme. vt patet di. 50
ca. Si q̄s volūtarie. Patet etiam ex pena de re-
stitutiōe homicidii. Scot⁹ et Richard⁹ in q̄rto.
di. 5. Excusatur tamen a peccato secundū Hosti
ensem in homicidio volūtario in q̄druplici casu
¶ Primo si hoc fiat iuris permissione. sicut iu
dex occidit malefactores per condemnatōnis sē
tentiam. ¶ Secundo si hoc fiat pro sua
necessaria defensione: vt visum est.
¶ Tertio si laic⁹ occidat aliquē ī bello iusto: hoc

non imputatur ei. vt pꝫ 25. q. 1. Quid culpatur.
¶ Quarto si hoc fiat ne ab ipo occidat̃ ẜm Tho
vt ṡ. Sꝫ potest vim vi repellere cū moderamine
īculpate tutele. Nec oportet istū actū moderate
tutele ꝑmittat ad euitandū occisionē alterius qꝛ
plus tenet̃ hō ꝓuidere vite sue ꝙ vite alteriꝰ. Et
ita si ꝑter ītētōnē defēdētꝭ ille occidit̃: nō peccat

Secūda expositio respicit homicidiū corꝑale.
qđ cōplet̃ lingua. et hoc cōmittitur tripliciter.
¶ Pꝛīo quidē precepto. ꝛ sic pilatus occidit xp̄ꝫ
pꝛecipiens illū militibꝰ dari et crucifigi. ¶ Secūdo fit cōsilio: puta cū q̄s alteri suadet vel rogat
ipꝫ facere homicidiū ostendēs sibi vtilitatē q̄ seq̄tur ex homicidio. et talis ẜm Innocētiū reus est
homicidii ꝛ irregularitatē incurrit. Nec solū ille reꝰ homicidii efficit̃ q̄ directe ꝑsuadet homicidiū fieri: verūetiā ille fit homicida ꝛ irregularꝭ
q̄ ꝑsuadet illud vnde sequit̃ homicidiū. vt pꝫ per
Innocentiū in glo. ſup ca. Ad audientiā. extra
de homicidio/ꝑte q̄nta. puta si suasit alicui iactū
machine cōtra hostes/vel ꝙ vadat ad capienduꝫ
castrū qđ de facili capi nō pōt sine morte hoīm.
Nā si ibi occidat̃ aliq̄s: est reus homicidii ꝛ irregularis effic̄it ẜm Innocentiū ibidē vt dr̃ de pe.
di. 1. Nō solū q̄ manibꝰ occidūt hoīeꝫ homicide
sūt. ca. Periculose. et ca. Noli putare. ſꝫ etiā illi
quoꝝ ꝯsilio et fraude homo occidit̃. Nec interest
si ille cui dat cōsiliū statī occidat vel diu postea tēpore īteriecto/nisi interī cōtrariū suaderet et primū cōsiliū reuocaret. immo qđ plus est: oportet

q illi denūciet de cui⁹ morte tractatū est q sibi caueat/nisi pbabiliter credat q post reuocationē cōsilii ille cui dedit cōsiliū reuocet a pposito occidēdi vt dicit Innocēti⁹ ibidē. In eo aūt q mandasset fieri homicidiū p se videt sufficere q cū cōtrariū mādaret/vel si pacē cū eo iniret/vel parētelā cū eo ɔtraheret sciēte eo cui mādatū erat de occidēdo forte sufficeret. ff. de homicidio. Lege pria. Et est ratio diuersitatis qr qn mandato alteri⁹ ꝛ p alio tm̄ debet fieri homicidiū/videt q a cōtrario mādato vel cōtraria volūtate ostēsa debet ab homicidio cessare. Sz vbi nō fit homicidium p alio sz p se: ille q cōsuluit sēp debet cōtrarium suadere/ꝛ etiā illi denūciare vt visū est. Caute tū ne queq prodat. Si aūt anteq reuocet cōsiliū ille pcedat i actū homicidii: etiā postq iā penituerat: reus erit homicidii/ꝛ cū hoc irregularis efficit. Et ad illud duplex homicidiū discernēdū qdā euangelica tradūt xp̄z crucifixū hora tertia. qr iudei suis prauis cōsiliis machinantes mortē xp̄i: suis līguis crucifixerūt hora tertia. Alia vo hora sexta/qr milites hoc facto impleuerūt hora sexta. ¶ Tertiū homicidiū fit defensione sola siue aīo defendēdi eū q ppetrat homicidiū. qd pz. Nā si qs vadat ad interficiēdū aliquē ꝛ tu ipsuz scienter associas: nō tū incitas ad ppetrandū homicidiū/nec sup hoc cū eo aliq vba habuisti/nec ipse tecū īmo tu sibi ex aīo dissuasisti licz tibi acqescere noluerit/nichilomin⁹ tu de ipso timeas ipsū associans eo aīo vt si ille insequeret forte tu ipsū defenderes: ꝛ sic p te associat⁹ aliū occidit: ī

hoc casu dicit Hostieñ. xsu. Q̄d si q̄s extra e. Si cut dignū. q̄ talis est homicida/ et nūq̄ poterit ad ordines pmoueri. Et sic intellige q̄ defensiōe so la cōmittit homicidiū: vt pz extra de clerico pu= gnante i duello pte. 5. ca. vltio Heretic⁹. Sz vtrū teneat quilibet liberare proximum a morte vel defēdere cū pōt? Videt q̄busdā q̄ sic pp̄ter hoc q̄d scribit extra eodē. Sicut dignū. §. Illi aūt vbi dr̄ q̄ potuit hoīez liberare a morte et nō liberauit ipsū occidit. Itē Ambro. dicit. 23. q. 3. ca. Nō īfe renda. Qui a socio suo nō repellit īiuriā cū possit tā ipse ī vicio est: q̄ ipse q̄ facit. Et Aug⁹. 23. q. 3. ca. vltio dicit. q̄ desinit obuiare cū pōt: īdubitāt cōsentit. Sz hoc q̄dā ītelligūt de iudice q̄ ex offi cio tenet iniurias repellere. Alii dicūt q̄ hoc ge neraliter de oīb⁹ sit ītelligēdū. Et h° videt appro bare Hostieñ. Et idē dicēdū est de eo q̄ pōt defen dere clericū ne xberet et nō defendit q̄ excōicat⁹ est. Et hoc videt rōnabili⁹ dici q̄ q̄libet tenet ex debito caritatis repellere iniuriā pximo si pōt vt visū est auctoritate Ambrosii et Augustini. Et istā auctoritatē euidēter docz īstinct⁹ natāl ī bru tis aīalibz vt pz de porcis et delphinibz put docz phs 11. de aīalib⁹. Non tn̄ q̄libet homo tenet se p ta= li liberatiōe alteri⁹ piculo mortis exponere: sz so lū ad h° tenet iudex q̄ etiā manu armata īiurias tenet repellere ex officio. Si autē aliquis ex cari tate vel pietate hoc faceret: opus perfectionis et supererogatōis exerceret. vt patet per beatum Paulinum eipscopum qui seipsuz in captiuita= tatē regi tradidit vt filiū vnicū vidue liberaret.

Cui ꝓ tāto pietatis actu deus hanc gratiā repen dit: q̄ reddita sibi captiuitate oīꝫ xp̄ianoꝝ detē torū/cū honore ⁊ opibꝰ ad patriā libere est remis sꝰ. Sciēdū tn̄ q̄ ad istā liberatōeꝫ aliter tenet̄ ꝑso na publica/⁊ aliter ꝑsona priuata. Nā ꝑsona pu blica tenet̄ hoc defēdere potestatiue/⁊ cū armis dūmō speret q̄ talis liberari posset. De ꝑsonis vō priuatis dicūt magni doctores q̄ si credāt q̄ solo vbo possūt hoīeꝫ liberare a morte iniusta: q̄ tenent̄ vbo īpedire īmo etiā credūt q̄ facto hoc teneant̄ si hoc possūt efficere sine ꝑsonaꝝ ꝑiculo. alioq̄n credo q̄ ꝑsona priuata nō teneat̄ se expo nere ꝑiculo corꝑali ī tali casu. Sed q̄ faceret hoc esset ꝑfectōis ⁊ ꝯsilii ⁊ opꝰ superogatōis vt visū ē

Tertia expositio respicit homici diū spūale quo q̄s interp̄tatiue dicit̄ homicida. Et hoc homici diū spirituale cōmittit̄ quattuor modis. ¶ Prio quidē ī corde ꝓximū odiēdo vel sibi īuidēdo. De quo dicit̄. i. Johis. 3. Oīs qui odit fratrē suū ho micida est. Et sequit̄/oīs homicida nō habet vi tā in se manentē. glosa ibidē. Et si viuēs inter sā ctos ꝑ fidē viuere cernit̄: in ꝑpetuū tn̄ cū cayn dā nabit̄. Et illud homicidiū tanto grauiꝰ est homi cidio corꝑali: quāto aīa q̄ ꝑ inuidiā occidit̄ est p̄ stantior corꝑe. Qḋ etiā patet ex hoc q̄ ꝑ homici diū corꝑale hō interficit aliū: per inuidiā autem homo perimit seipsū. Et ideo quāto nephandiꝰ est hoīem occidere seipsū q̄ aliū: tanto detestabi liꝰ est spūale homicidiū corporali. Et isto modo tam pueri q̄ mulieres iudeorū xp̄m crucifigenti

um facti sunt homicide odiẽtes dñz iesũ. Et simi liter hodierni iudei fiũt hoc mõ homicide. De q̃ bus scribit Sapiẽtie.2. Ipsi vero homicide the saurizauerũt sibi malũ/insipiẽtes ⁊ maligni ode rũt sapiẽtiã:⁊ rei facti sũt ĩ cogitatõib⁹ suis. Et qꝛ ꝓm Augustinũ sup genesim. Inuidia est doloꝛ aliene felicitatꝫ:ideo cõsiderãdũ est q̃ doloꝛ q̃ cõ cipit de ꝓsperitate aliena aut subito transit ⁊ sic vocat passio/⁊ ẽ veniale pctm̃. Aut diu manet ⁊ tunc aut dolet de ꝓsperitate tẽpali:⁊ sic est pctm̃ mortale/⁊ viciũ capitale qđ vocat inuidia. Aut dolet de ꝓsperitate spũali:et adhuc distinguẽdũ est ꝓm glosã ad ro.2. qꝛ aut dolet q̃ nõ est similis meliori ꝓpter suã insufficientiã/et talis doloꝛ est bon⁹. qꝛ causat ĩ hoĩe displicẽtiã ⁊ contẽptũ sui. Aut dolet de alteri⁹ excellẽtia:⁊ sic est pctm̃ ĩ spi ritũsctm̃. vt pꝫ ex supradictis/et reducit ad inui diã fraterne gratie. ¶ Secũdo cõmittit in volũ tate/fetũ scꝫ spũalẽ ⁊ bonevolũtatis ꝓpositũ suf focando. Nã quotiẽs ĩ te bonũ cõceptũ diuinit⁹ ĩ spiratũ ꝑ negligẽtiã vel contẽptũ extinguis:toti ens fetũ diuinũ manu diuine grẽ ĩ te plantatum volũtarie iugulas et perimis. qđ homicidiũ tan to est scelesti⁹:quãto diuinus fet⁹ est nobilioꝛ per fectioꝛ ⁊ vtilioꝛ q̃ human⁹. Vñ apostolus. Spiri tum nolite extinguere ¶ Tertio cõmittit verbo scꝫ ore ꝓximo detrahendo. qꝛ ille cui detrahit in conscientia illius qui audit detractionẽ occidit/ in qua prius viuebat per bonam famã. Et hanc detractionẽ diffinit Anselmus in libro de simili tudinibus dicens. Detractio est quotienscunq̃

aliquis falsum aliquod ea intētione de alio dicit vnde ipse minus amari vel appreciari potest. Ubi notandum qͫ tria cōcurrunt ad hoc qͫ detractio sit mortale peccatū. ¶ Primū est cū q̄s loq̄tur falsuz vel saltē aliquid de quo dubitat an sit verū. ꝛ hoc innuit dictus anselmus cū dicit falsū aliquod. ¶ Secundū est: qͫ hoc loquatur aīo deliberato ideo dicit ea intentione. ¶ Tertium est qͫ loquatur aīo nocendi vel in corpore vel in aīa seu etiam in fama. Ideo ipse dicit vnde ipse minus amari vel appreciari possit. Et sic detractio semper est peccatū mortale. qđ et bene homicidium dicitur. quia est homicidiū spūale grauꝰ homicidio corporali. qꝛ ibi solū corpus vniꝰ occidit hic autē plures aīe simul occiduntur: vna. scꝫ ipsius detractoris / alia eius cui detrahitur / tertia ipsorū audientiū. Aū tale homicidiū est periculosissimū: qꝛ estꝰ contagiosū. Serpit enī de vno in aliū et letaliter inficit oēs illos in quos virus detractionis infundit. Et ideo hoc pctm̄ est sūme formidabile propter tria. ¶ Pͥo quia est cōtagiosum et infectiuū aliorū vt visū est. ¶ Secūdo quia inter oīa peccata illud difficiliter videt̄ expiari. Hoc patet ꝑ hoc. quia secundū Augustinū Nō dimittit̄ pctm̄ nisi restituat̄ ablatū. Ergo cū per detractionē abstulerꝭ proximo famā suā que inter bona temporalia est noblilissimū: ideo impossibile est vel sūme difficile vt ei posses restituere / qꝛ scire nō posses ī quot cordibꝰ hominū venenū tue detractionis sit infusū ¶ Tertio: qꝛ illud peccatū inter oīa alia magis dicitur inhumani=

ter cōmitti. qd̄ patet per Anselmū in quodā tractatu quē fecit de detractōne sic dicentē. Quotiens proximo detrahis: totiens morsū duruz suis carnib⁹ dentib⁹ tuis infigis. Vn̄ illud viciū propter sui detestabilitatē assimilatur lupe rapacissime q̄ in hoc ab aliis aīalib⁹ degenerat / qz nulluz aliud aīaliū vtitur carnib⁹ sue speciei sz alteri⁹. qz ni[s]⁹ nō comedit nisū / ꝛ sic de aliis. De lupa autē legitur ꝙ pre fame nimia cōedit lupū. Sz ī hoc ipse detractor adhuc prauitatē lupe supat / eo ꝙ lupa solū comedit carnes recētes ꝛ crudas: detractor aūt frequēter morsū detractionis infigit etiā in carnes putridas. qz quotiēs hoī mortuo detrahis ꝛ famā ei⁹ diminuis: totiēs morsu detractōis tue suas carnes putridas ībūaniter dētib⁹ tuis laceras ꝛ corrūpis. ¶ Qrto homicidiū ɔmittitur ī opera victū necessariū in necessitatis articulo pauperi subtrahēdo. Nam qui victū pauperi necessariū in necessitate subtrahit: spirituale homicidiū cōmittit. Unde dicit Ambrosius libro de offi. ꝛ .86 di. Pasce fame morientem si non pauisti: occidisti. Et gratia huius queri potest vtrum dare elemosinā cadat sub precepto? Ad cuius euidentiā quattuor per ordinem sunt videnda. ¶ Primo videndum est quādo dare elemosinam sit homini sub precepto / et quando sub consilio.

¶ Secundo videndū est qualiter sit danda ipsa elemosina. ¶ Tertio videndum est quibus pre ceteris sit danda elemosina. ¶ Quarto declarabitur que sunt illa que digne solent hominem mouere ad elemosinam cum hilaritate

et promptitudine erogandam. ¶ Propter pri-
mū est sciendū q̄ dare elemosinā ī necessitat; ar-
ticulo cadit sub p̄cepto. qđ patet p hoc q: ipsam
omittēs eternaliter punief. vt pz Math. 25. Esu
riui ⁊ non dedistis michi manducare. Et rō hui⁹
est. q: cū dilectio p̄ximi cadat sub p̄cepto: necesse
est oīa illa cadere sub p̄cepto sine q̄b⁹ dilectio p̄
ximi nō seruaf. Ad dilectionē aūt p̄ximi ptinet
vt nō solū velim⁹ ei bonū: s; etiā operemur. ſm il
lud. 1. Joh. 3. Nō diligam⁹ verbo neq; lingua: s;
ope et veritate. Ad hoc aūt q̄ velim⁹ bonū alte
ri: reqrif q̄ ei⁹ necessitati subueniam⁹. iuxta illđ
1. Johis. 3. Qui viderit fratrē suū necessitatē ha
bere/ ⁊ clauserit viscera sua ab eo: quomodo cari
tas dei manet ī illo? Ergo elemosinaꝝ largitō ē ī
p̄cepto. q: ītētō legislatoris est ciues facere v̄tuo
sos. 2. et. 5. Ethicoꝝ. Sed q: p̄cepta danf de acti
bus virtutū: necesse est vt hoc modo donū elemo
sine cadat sub p̄cepto ſm q̄ ille actus est de neces
sitate virtutis/ puta secū dū dictamē recte rōnis.
Et secundū hoc est considerandū aliqđ ex pte dā
tis/ ⁊ aliqđ ex pte recipiētis. Ex pte q̄dē dātis re
quirif q̄ illud qđ daf ī elemosinā sit sup̄fluū / nō
solū respectu suiipsius: sed etiā respectu alioꝝ
quoꝝ sibi cura incūbit. q: recta ratō dictat q̄ pri
mo vnusq̄sq; sibi p̄uideat/ ⁊ his quoꝝ cura sibi ī-
cūbit. Et postea de residuo necessitati alioꝝ sub-
ueniat. Ex pte aūt recipientis requirif q̄ necessi
tatē habeat: alioq̄n nō est rō pietat; q̄re ei daref
82. di. in glosa super illud ca. Generaliter. His
pauperib⁹ danda est elemosina qui suis manib⁹

laborare nō possūt. nā qui laborare possūt: si se īmiscēt elemosine petitōi redigunt̄ ī seruitutē. ca de mēdicantib⁹ validis. Lege vnica. Cūctis. Integritas enī mēbrorꝝ ⁊ robur in offerēda elemosina est attēdēda. vt. C. de mēdicātib⁹ validis li. 2 L. vnica. Qꝛ robusti et fortes frequēter de cibo securi iusticiā negligūt. Et ꝗdē glo. sup math. dicit. Justius feceris si iiuste petētes correxeris: ꝗ̄ si eis dederis. Nō eī oīs necessitas obligat ad p̄ceptū ſ3 solū illa sine q̄ ꝗs sustētari nō pōt. Et ideo relinquit̄ ꝙ dare elemosinā de sup̄fluo est sub p̄cepto respectu ei⁹ ꝗ est posit⁹ in extrema necessitate. Et sic intelligit̄ ꝟbū Ambrosii. Pasce fame morientē. Sȝ citra necessitatē extremā dare elemosinā est sub cōsilio: sicut ⁊ de quolibet meliori bono dant̄ cōsilia. Vñ dicit Basili⁹. Cur tu abūdas: ille ꝟo mēdicat/nisi vt tu bone dispēsatiōis merita cōsequaris/ille vero patiētie meritis decoret̄? Famelici panis est quē tu detines. nudi tunica quā in cōclaui cōseruas/discalciati calce⁹ ꝗ penes te marcescit. Jdē dicit Ambrosi⁹. 47. di. Sicut hi ꝗ. Et addit. Tātorꝝ te scias īuadere bona: quātis possis prestare ꝗ̄ velis. Sciendū tñ ꝙ nō est simpliciter expectanda vltima necessitas. qꝛ tūc forte nō posset iuuari natura fame sic consūpta. Sed tūc intelligend⁹ est casus extreme necessitatꝭ qñ apparēt signa ꝓbabilia future necessitatis extreme. vt cū aliꝗs videt alios īpotētes vel pigros ad subueniendū/⁊ videt paupes vite necessariis īdigere nec sibi posse satisfacere: tūc enī ex precepto caritatis sibi tenetur subuenire.

Propter quod est sciēdū q̄ circa dationē elemosine tria sunt consideranda. ¶ Priō q̄ fiat de ꝓprio et licite acq̄sito ⁊ nō de alieno. Ideo scribit Prouerbioꝝ.3. Honora dn̄m de tua substātia. Et hoc est necessariū q2 alias ꝑdit triplex fruct⁹ q̄ est proprius elemosine. ¶ Primus est q̄ aīaꝫ a peccato emundat quod facere nō potest elemosina de furto vel rapina vel vsura acquisitis. Nam sicut aqua turbida vestes lotas non depurat sꝫ maculat: ita elemosina de illicite acq̄sito aīaꝫ a peccato non emundat: sed magis contaminat. ¶ Secūdus quia iram diuine vltōnis placat qđ non facit elemosina de illicite acquisitis. Hec eī dantē inficit ⁊ proximū ledit. cui suū per iusticiā reddi debuit/ et deū offendit. Juxta illud Ecclesiastici.34. Qui offert sacrificiū de substātia pauperis: sicut qui victimat filiuꝫ in cōspectu patris ¶ Tertius fructus est quia aīaꝫ diuina contemplatione irradiat. Thobie quarto. Elemosina a morte liberat/ et non permittit aīas ire in tenebras: sed eas ad fontē vite luminis eterni perducit. quod non potest facere elemosina de illicite acquisito facta. quia hec potius a luce claritatis diuine excludit et ad tenebras eternas perducit ¶ Secundo considerandū est q̄ elemosina fiat recto ordine et decenti modo. Rectus autē ordo in hoc attenditur q̄ homo primo habeat pietatem ad seipsū: et postea ad alium. Sicut enī peruersus est ordo q̄ homo neglecta indigentia patris et matris extraneis subueniret: quia in hoc non exerceret pietatē sed potius crudelitatē: ita

multominus dicenda est elemosina quā quis facit alteri ꝓpria salute neglecta Unū dicitur Ecclesiastici.30. Miserere aīe tue placēs deo. Decens etiā mod⁹ in hoc attēdit ꝗ elemosina detur leto vultu dulci verbo ꝛ prōpta manu. q2 letus vult⁹ elemosinā in diuina acceptōne saginat cū hilarē datorē diligat de⁹. dulce ꝟbū ipsā dulcorat. Dura autez ꝟba et obiurgatiua elemosinā pauperi amaricant. Similiter prōpta man⁹ elemosinā multiplicat. Juxta illud. Qui cito dat bis dat: quia nescit dare qui dare tardat. ¶ Tertio ī modo dande elemosine consideranda est recta intētio vt nō detur pro vana gloria sed pro diuino honore. Nam vt inq̄t Gregori⁹. Insipiens esset nimis qui mercedē eterne retributōis cōmutaret in fumū vane ꝛ transitorie laudis ¶ Tertio ostēdēdū est q̄b⁹ pre aliis sit danda elemosina. Propter qđ est sciendū ꝗ circa datōnē elemosine modus ꝛ discretō est ſuand⁹. Nā coꝝ q̄ petūt elemosinā/alii petūt q̄si ex debito vt p̄dicatores ꝛ plasti/talibusq3 debet. ꝛ si nō ex debito stricti iuris: saltē ex debito caritatis ꝛ etiā naturalis eq̄tatis vt recipiāt sustētationē ab his q̄b⁹ p̄dicāt vel q̄bus sacramēta mīstrāt. vt euidēter doc3 Aug⁹ libro de ope monachoꝝ. Si euangeliste inq̄t ꝛ mīstri sunt altaris fateor plane ꝗ habeant potestatē viuēdi de sūptib⁹ fideliū/vnde ista sibi nō irrogant s3 plane q̄si ex debito sibi vendicant ptātē. Alii petūt elemosinā ex grā sīpliciter ꝓ corporꝭ sustētatōe. In p̄ıo casu distīgue. q2 aut sūt noti aut nō si sunt noti ꝛ constat eos missos vel institutos ad

predicādū/talibꝫ est elemosina pre oībꝫ aliis erogāda cū eis nō simpliciter ex grā: sꝫ q̄si ex debito officii debeat. Vn̄ dicit apl's. Si nos seminamꝫ vobis spūalia: nō est magnū si vr̄a metamꝫ tpalia. Si vo sūt ignoti ⁊ dubitat an tale officiū sit eis cōmissū: priꝫ debēt examiari an ita sit anteq̄ recipiant. In his vero q̄ petūt simpliciter ꝓ sustentatione corpis: similiter distigue. q2 aut oībꝫ potes subuenire/vel nō. In prīo casu debes indistincte dare oībꝫ indigētibꝫ. nisi forte q̄s ex securitate cibi ꝯtemneret ⁊ negligeret iusticiā. In tali enī casu dicit Auguꝫ ad Vincentiū donatistā. Utiliꝫ esurieti panis tollit: si de cibo securꝫ iusticiā negligat: q̄ esurieti panis frangat vt iniusticie seductꝫ acq̄escat. Et ponit. 5. q. 5. Nō oīs. Sꝫ hoc dictū intellige de his qui nō esuriūt ad mortē. tūc enī quātūcūq̄ iusticiā negligerēt: pasci deberēt. vt pꝫ supra. Pasce esurientē ⁊c. In hoc etiā casu vbi lꝫ q̄s oībꝫ indigētibꝫ sufficeret: loquit Johēs crisostomꝫ dicēs. Quiescamꝫ ab hac dyabolica curiositate discernēdi scꝫ inter pauperē ⁊ pauperē/ nō eī ex eoꝝ vita quos recipis mercedē tibi daturꝫ est deꝫ: sꝫ ex bona volūtate/ex mīa et bonitate multo q̄ ipsis īpēdis. hoc ponit di. 42. In scd̄o casu cū quis nō potest oībꝫ sufficere: tūc cui magis sit dandū hoc docet Augꝫ libro. 4. de doctrina christiana sic dicens. Illi qui sūt nobis magis cōiuncti q̄ qui quadam sorte nobis adueniūt: eis magis ꝓuidere debemus. Circa hoc tū est discretionis ratio adhibenda secundū differētiam cōiunctionis et sanctitatis et cōis vtilitatis

Nam multo sanctiori maiorē indigentiā patiēti
et magis vtili ꝓ bono cōi: est danda magis elemo
sina ꝙ ꝑsone ꝓpinquiori. Vn̄ in extrema necessi
tate magis subueniēdū est extraneis ꝙ parētibꝰ
nō tantā necessitatē patientibꝰ. Si autē duoꝝ ꝗ
reputant eque sancti et eque vtiles pro bono cōi
vnus sit magis cōiunctus ⁊ alter magis indigēs
nō pōt circa talia determinari cui sit magis sub=
ueniendū. Sed hoc erit prudenter diiudicandū
ex diuersis gradibus indigentie et propinquita=
tis. Ambrosius tn̄ docet in talibus nouē esse cōsi
deranda/ex quibus potest elici quis aliis sit ī ele
mosina preferendus. ¶ Primo considera fidē
quia fidelis ꝑferendꝰ est infideli ¶ Secūdo cau
sam qr illi qui tenentur captiui ab hostibus sunt
in mia aliis preferendi. ¶ Tertio locū vt si quis
iustus crucietur in carcere propter debitū. quia
licet omībus debeatur mia: iusto tamen et affli=
cto peramplius. ¶ Quarto tempus quia tem
pore afflictōnis magis debemus misericordiam
exercere. ¶ Quīto modum vt non totum detur
vni sed elemosina pluribus partiatur.
¶ Sexto sanguinis propinquitatem. quia tales
ceteris paribus sunt extraneis preferendi.
¶ Septimo etatem. quia senes sunt iuuenibus
preferendi. ¶ Octauo debilitatem. quia ce
ci/claudi/et egroti sunt sanis preferendi.
¶ Nono nobilitatem. qr his qui ex diuitiis sine
suo vicio labuntur in egestatem: magis est pium
subuenire. quia tales de egestate magis verecun
dantur/et etiam magis cruciantur.

¶ Sexto declarādū est q̄ sūt illa q̄ vnūquēq3 ho=
minē digne mouere debent ad dandū elemosinā
cū hylaritate ⁊ promptitudine. ⁊ talia sūt tria.
¶ Primo q2 debes attēdere q̄s sit ille q̄ petit q2 de
us ipe ī figura paupis. iuxta illud Math. 25. Qđ
vni ex minimis meis fecistis: michi fecistis. Cu3
quāta aūt gratitudine de⁹ sibi factū reputet qđ ī
pēdis pauperi: p3 ex hoc q̄ de solo isto actu ī die
iudicii gliabit̄ oīb⁹ aliis ꝟtuosis actib3 omissis cū
dicet. Uenite bñdicti patris mei. ⁊c. Hoc idē ap=
paret ex hoc q̄ istū actū pietatis singulari hono
re p̄miat̄ ⁊ extollit. Qđ euidēter apparet ī Mar
tha sua hospita quā dñs iesus manu sua ꝓpria se
peliuit. vt p3 in copia exēplo2. ¶ Scđo q2 debes
attēdere q̄d petat. nō ei a te petit tuū s3 suū. q2 bo
na dei sūt q̄ possides/ ⁊ tu nō es dñs: s3 solū dispē=
sator existis. Et ideo sicut seruus ille infidelis et
nimis īgrat⁹ existeret q̄ dño rem suā petēti nega
ret/ ⁊ ei⁹ bona cōtra dñi volūtatē īfideliter dispē
saret: ita tu infidelis es ⁊ ingrat⁹ existis ipsi xp̄o
qñ sibi petēti ī ꝑsona pauperis negas modicam
elemosinā qui tibi tot bona terrena cōtulit/ ⁊ cū
hoc oēm creaturā in tuū obsequiū deputauit. Et
insuper seipm̄ in p̄miū tibi ꝓ mercede elemosi=
ne eterne repromisit. Qđ cōsiderauit Dauid cū
dicit. Dñe deus israel tua sūt omīa/ ⁊ que de ma=
nu tua accepimus dedimus tibi. ¶ Tertio debes
attēdere ꝓpter quid petit. quia nō petit pro suo
cōmodo: sed pro tuo. nec petit pro dato sed ꝓ mu
tuo. Uult enī liberaliter tibi dare in p̄ñti vita do
nū centuplū/ et in eterna beatitudine seipsum in

premiū. Unde Aug⁹. O hō feneraris hoi? fene raris potius deo/q cētuplū accipies ⁊ vitā eter nā possidebis. Et ideo nimis est ingrat⁹ q̄ ad ta les vsuras nō vult deo cōmodare: ad q̄les mutua ret iudeo vel saraceno. Propter qđ bene scribit Luce. 12. Uendite que possidetis ⁊ date elemosi nam. facite vobis sacculos qui nō veterascūt the saurū nō deficientē in celo. Ex premissis patet q̄ liter de isto precepto sit cofitendum.

Sextū preceptū est. Non mechaberis. Quod q̄dē expresse ꝓhibet lesionē cōiugalē ī ꝑsona cōiuncta: sicut p̄cedēs p̄ceptū ꝓhibet lesionē alicuius ī ꝑsona ꝓpria. Sz ſm augu. implicite ꝓhibet oēz illicitū cōcubitū ⁊ venereoꝝ mēbroꝝ oēz illicitū vsū/⁊ oēz carnis īmūdiciā vt videbit. Et hoc p̄ceptū similiter habet triplicē expōnē. ¶ Pria respicit mechiā corꝑalē que talis est. Nō mechaberis/id ē nulli alii excepto federe matrimonialite cōmiscebis. vt dicit glo. interlinealis. Sciēdū autē ꝙ istud p̄ceptū octo genera hoīz trāsgrediunt ſm trāsgressionē octo legū. Nā primi trāsgrediunt legē naturalis discretōis. Et isti sūt fornicarii q̄ cōtra dictamē recte rōis suis cōcubinis carnaliter cōmiscent. Et licz q̄dā hui⁹ criminis fautores dixerint fornicationē simplicē non esse pctm̄ mortale. qꝛ vti mēbro aliquo secundū actū debitū et secundū inclinationē sue nature nō videtur peccatū cū ad hoc per naturā sit institutū: hoc tn̄ est falsū ⁊ impossibile ꝓpter duo. ¶ Primo qꝛ fornicatio simplex inuenit in lege diuina

ꝓhibita. Lex autē dīna nichil ꝓhibet nisi pctm̄
mortale. ⁊ ideo relinquit̄ ꝙ fornicatio simplex est
pctm̄ mortale. Qđ etiā scđo pꝫ euidēter ex hoc q2
nichil excludit a ꝑticipatōe regni celestiꝫ nisi pec
catū mortale: sꝫ hō ꝓpter simplicē fornicatōeꝫ ex
cludit̄ a ꝑticipatōe celestis regni. vt pꝫ per apl'm
ad ephe. 5. Hoc aūt scitote qm̄ oīs fornicator aut
īmūdꝰ nō hꝫ ꝑtē ī regno xp̄i ⁊ dei: igit̄. Scđi trāſ
grediunt̄ legē spūalis ꝑfectōis q̄ errores dogma
tizant scꝫ ꝙ hō possit in hac vita tm̄ gradū ꝑfecti
onis attigere: ꝙ corpꝰ ita erit subditū rationi/ ꝙ
hō poterit libere sine pctō corpi indulgere qđcū
ꝗ corpus appetit qđ simpliciter falsū est ⁊ erro=
neū. Nā ꝓpter infectōeꝫ fomitiꝫ natura corꝑalis
in ipā ꝫ cōcupiscētiā naturaliter īclinat̄/ rōne cu=
ius lex carnis ſm apl'm etiā ī viris ꝑfectis aduer
sat̄ legi mētiꝫ. iuxta illud ad Roma. 7. Video ali
am legē ī mēbris meis repugnātē legi mētiꝫ mee
Hec autē naturalis inclinatō fomitis licet ꝑ gra
tiam possit reprimi: non tñ pōt totaliter tolli de
lege cōi licet hoc ꝑ priuilegiū speciale cōcessū fue
rit virgini gloriose. Tertii transgrediūtur legē
naturalis libertatis/ et isti sunt raptores virginū
qui per potētiam inuitis parentibus qñꝗ ꝟgi=
nes rapiūt et eas contra legē naturalis libertatiꝫ
et libere volūtatis opprimunt ꝟgineā integrita
tē in eis deflorantes. Ubi sciēdū ꝙ differētia est
inter stuprū et raptū. Nā stuprū est illicita ꝟgi=
nū defloratio. ita tamen ꝙ ipsa puella spōtanea
volūtate ī talē deflorationē ꝯsentiat. Raptꝰ pōt
esse et meretricū et viduarū. Hostieñ. c. t. Raptꝰ

autē proprie dicitur qn̄ virgo per raptoris violē tiā defloratᷓ. Et talis rapt⁹ cōmittitᷓ dupliciter. ¶ Primo cū ipsa puella violenter rapitᷓ eo tamen aīo vt in perpetuū teneatur. ¶ Scd̄o cū nō ipa psona rapitur/sed vsus ei⁹ ipsa ꝓhibente violenter vsurpatᷓ. Quoꝝ pena ſm leges est vt tales capite priuētur/⁊ eoꝝ bona rapte applicentᷓ si tn̄ rapiūt ingenuā. C. de raptu ꝟginū. L. vnica. §. Sinautē. et. §. Et quidē. et. §. Penas. ⁊. §. Ultio In autētiqua. De mulierib⁹ que ꝓprijs raptoribus nubunt. §. Sāxim⁹. Colla. 9. Si ꝟo rapiūt ancillā vel liberā: tūc nō amittūt substantiā: ſʒ solū decapitantᷓ. scd̄m Ray. ar. 26. q. 2 de raptoribus. Secunduʒ canones vero efficitᷓ seruus rapte nisi velit se redimere. vt dicitᷓ ibidē. Potest tn̄ rapta cū raptore cōtrahere si velit. vt pʒ extra eodē titulo Accedens. Itē raptor debet excōicari cū suis oībus fautoribus. vt pʒ. 36. q. 2. Nos q̄ rapiūt. Et Gregori⁹ Mauricio impatori. Qui despōsatam puellā ꝓximi ī cōiugē accipit: anathema sit ipe ⁊ oēs ꝯsentiētes. Et ſm legē dei mori decernitᷓ. Nā dīne legis mos ē spōsas appellare cōiuges. Ut ī euāgelio. Accipe mariā cōiugē tuā. Et illud deuteronomij. 22. Si q̄s cuiuslibet despōsatā puellā in agro vel ī quolibet loco oppresserit vel adduxerit ī domū suā: moriatᷓ. qꝛ vxorē ꝓximi violauit: nō q̄ iā vxor erat: ſʒ a parētib⁹ debebat fieri vxor Sʒ est sciendū ꝙ p̄dicta solū intelliguntᷓ in foro iudiciali. Ūn̄ dicitᷓ extra de adulterijs ꝙ si quis defloret ꝟginē inuitā: tenetur eam ducere vel maritare. Sed si defloret eā volūtariam ad neutruʒ

tenet. In foro autē penitētiali est iniūgēdū tali q puelle satisfaciat vel cū ea cōponat. ¶ Quarti transgrediunt legē cōiugalis pmissiōis q fidē thori temere violātes p adulteriū se polluūt. Unū dr adulteratō q̄si ad alteri⁹ thorū illicita accessio ⁊ ideo adulteriū est graui⁹ pctm̄ q̄ stuprū/ qr maior fit iiuria i abusu mulieris q alteri⁹ ptāti subicit quātū ad vsū generatōis: q̄ i psona q alteri subicit q̄tū ad solā custodiā. Utrūq aūt istoꝝ aggrauat p violētiā: ideo rapt⁹ v̄gīs est mai⁹ pctm̄ q̄ stuprū: sꝫ adulteriū excedit vtrūq. ¶ Quinti trāsgrediunt legē regularꝭ pfessiōis q votū cōtinētie quo se deo astrixerūt violāt. et isti peccāt cōtra fidē deo datā ⁊ ꝯ veritatē dīne obligatōis q se deo astrixerūt. Unū tales sacrilegi dicunt vt sūt religiosi ⁊ clerici i sacris ordib⁹ cōstituti/ ⁊ sctīmoniales postq̄ p velatōez dn̄o fuerīt cōsecrate ⁊ hᵒ pctm̄ ē graui⁹ oīb⁹ p̄dictꝭ: qr i eo maior sit iiuria etiā ipi deo. ¶ Sexti trāsgrediunt legē natalis cognatōis/ vt icestuosi q cū suis cōsāguineis ꝯmiscent/ qđ tn̄ aīalia bruta verent. vt pꝫ de camelo q sue matri naturaliter refutat cōmisceri. Unū phs narrat i libro de aīalib⁹ q qdā oculos cameli sua clamide texit. ⁊ sic matrē submisit. qđ cuꝫ camelus post cōcubitū cognouisset: statī illū calcibus peremit/ ⁊ suis pedib⁹ ꝯculcauit. ¶ Septimi trāsgrediunt legē naturalis iclinatōis q vicio indicibili se ꝯtamināt ꝯtra naturā peccātes/ ⁊ naturalē vsū coeūdi q̄cūq arte vel ingenio puertētes/ ⁊ hoc pctm̄ est graui⁹ oīb⁹ aliis ꝓpter qđ mutū vel indicibile dicit eo q ipsū noīare turpissimū est:

sta vt os dicentis/⁊ aures audientiū polluant. vt patet. 32. q. 7. Adulterii malū. Et istud idē pctm̄ ppter sui enormitatē est vnū de pctis clamātib⁹ et diuinā vltionē postulantib⁹ iugiter ¶ Octaui transgrediunt legē naturalis dilectōis/vt sūt ipi cōiuges ↄcubit⁹ ↄiugales cū nimia libidine exercētes. Ad cui⁹ intellectū pleniorē est aduertēdū q coitus cōiugalis ali⁹ dicit licitus/ali⁹ fragilis ali⁹ impetuosus. Licit⁹ exercet triplici de causa Vel fit causa prolis pcreāde ad cultū dei. vel cū fit causa reddēdi debitū. vel causa fornicationis vitande/non in se sed in sua cōiuge. Primus est pietatis. Secund⁹ iusticie. Tertius cautele. His trib⁹ modis nullū cōmittit pctm̄: imo primi duo modi sūt meritorii simpliciter nisi aliud obstet. Terti⁹ mod⁹ licz sit sine pctō: nō tn̄ videt hr̄e rōnē meriti. Et isto modo patres veteris testamēti vsi sūt actu cōiugali cū tāto dei timore ⁊ tanta libidinis repressione/⁊ etiā cū tanta mētis puritate/solū in eo ppagationē diuini cult⁹ intendētes q btūs Aug⁹ dicit se nō audere celibatū Johis preferre cōiugio abrahe. Quod tamen nō sic est intelligendū q cōtinentia cōiugalis i dignitate perfectionis equiparetur cōtinētie virginali cū isti debeatur fruct⁹ cētesimus: illi vero tricesim⁹ Sed solū sic intellige q ipse in tanta charitate ⁊ puritate intentōis exercebat actū cōiugalē sicut seruabat Johannes cōtinentiā virginalē. Fragilis est ille actus q̄ solū fit causa delectationis exercende. Sed tunc distinguitur. quia vel illā delectatōnē exercet affectu maritali/vel fornicario

Si maritali vtpote sī delectatio sistat infra ter
minos mrīmonii ita ꝙ eā nō cognosceret si vxor
sua nō esset: sic solū peccat venialiter. Si autē af
fectu fornicario: vtpote qn̄ affect⁹ delectatiōis ī
petu cōcupiscentie ferł extra termīos matrimo=
nii ita ꝙ eā cognoscere vellet si vxor nō esset: tunc
peccat mortaliter. qr actus illi⁹ delectatōis ꝑpo
nitur ipi deo. Impetuos⁹ vero est ille act⁹ qui ex
sola libidine ꝓueniens metā honestatis et rōnis
transcendit. qđ tamen fit quinqꝫ modis. ¶ Pri
mo per meretricias blandicias se ad libidinē ꝓ=
uocando. ¶ Secundo cū talis actus cōtra natu
ralē modū exercetur. ¶ Tertio cū hoc fit tempo
re prohibito. ¶ Quarto cū exercetur in loco cō
secrato. ¶ Quinto cū accedił ad pregnantē vi=
cinā partui vel alias in fluxu mēstrui. Vn̄ ab ipa
ineptitudine viciosa boni cōiuges debēt se maxi
mo studio preseruare. ⁊ hoc propter octo dāna q̄
exinde sequunł. ¶ Primū est cecitas mentis. qr
secundū Augustinū ⁊ etiā secundū phm. in actu
carnali ratio totaliter absorbetur ita ꝙ lumē ra=
tionis quodāmodo extinguił vt homo totus q̄si
carnalis efficiatur/et ideo est ꝙ viciū carnis pl⁹
hoīeȝ vilificat/et per infamiā denigrat: ꝙ alia vi
cia maiora. Qđ contingit ex hoc qr per extinctō
nē rōis homo priuał naturali dignitate sua qua
per vsū rationis cetera precellit. ¶ Scđm est in
consideratio mortis ⁊ inferni. Intantū enī volū
tas carnis delectationi īmergitur ꝙ nec de ama
ritudine mortis cogitat: nec penā inferni formi
dat: ſꝫ si semꝑ liceret viuere: semꝑ vellet peccare

Et inde est q̃ deus iusto iudicio actū peccādi trāsitoriū eternaliter punit. q2 secundū Augustinū Si hō mal⁹ semꝑ viueret: eternaliter ipsū peccare liberet. ¶ Tertiū est mentis inconstantia q̃ ꝓuenit ex eo q̃ ꝑ volūtatē malā intendit delectationi transitorie. Et ideo necesse est mentē variari ꝓut vna delectatō mometanea transit/ ⁊ alia succedit. Sola autē mens illa incōstantia figit q̃ bono īmobili ⁊ īuariabili ꝑ amorē innitit. ¶ Quartū est īordinat⁹ amor sui. q2 carnalis affect⁹ seipꝫ et aliū solo amore ꝯcupiscētie diligēs oīa ī sui cōmodū ordinat/ vt in eis perāpli⁹ delectet. Talis enī longā vitā desiderat: vt diuturni⁹ carnali delectatiōi insistat. Ex quo pꝫ q̃ perniciosū sit istud dānū. q2 hoīeꝫ priuat perfecto ⁊ ordinato amore suiipsius ⁊ oīꝫ creaturarū. ¶ Quītū est p̄cipitatio sui. quia amore et feruore concupiscētie excecatus p̄cipitanter currit ad luxū/ frequēter exponens se ꝑiculo mortis ꝓpter libidinē explendā. ¶ Sextū est odiū dei: et licet deus sit purū ⁊ sūmū bonū qđ directe odiri nō pōt: dicit tñ odiri indirecte ꝓpter duo. Uel ꝓpter penā quā iusto iudicio peccantib⁹ infligit: vel ꝓpter bonū delectabile qđ mox pia ꝓuidētia eis subtrahit ne grauius peccēt. ¶ Septimū est amor p̄ntis seculi cui carnales inherēt ꝓpter appetitū bonoꝝ/ diuitiarū/ sanitatꝭ/ fortitudīs/ ⁊ ceteroꝝ ꝑ q̃ carnalis affect⁹ suū finē cōsequit ⁊ delectatiōe mometanea fruit. ¶ Octauū est despatio future btītudīs. q2 carnalis affect⁹ ꝯcupiscētie carnali ⁊ delectatōi finaliter īmers⁹ sibiipī male cōsci⁹/ diffidit de fu

tura glīa vel venia cōsequēda. et hoc rōnabiliter. Cū eī spes sit certa expectatio future btītudinis ex meritis pueniēs: ille q̄ nullū meritū in seipm ↄspicit: merito diffidit de glīa beata. Et hec octo damna tangit btūs Gregori⁹ ī libro moralium.

Secūda expositio respicit mechiā spūalē q̄ talis est. Nō mechaberis turpia cogitando/ et ī lasciuis delectatōib⁹ delectādo/ seu etiā sēsib⁹ exteriorib⁹ abutēdo. Cōtra istud pceptū faciūt multe vgines īfelices/ et etiā religiosi nimiū curiosi et voluptuosi q̄ deo ī castitate firmiter decernētes fuire et ad hoc se voto cōtinētie obligātes: adhuc ī lasciuis cogitatōib⁹ et carnalib⁹ spurciciis delectant. in quo casu freqnter pctm̄ mortale īcurrit Si eī qs morose ī carnali delectatōe delectet etiā si nūq̄ adesset volūtas talē turpitudinē pficiēdi ī ope adhuc sm augustinū pctm̄ mortale īcurrit. Cui⁹ rō est. q: talis cogitatō turpis īcludit ī se deformitatē pctī mortalis: ideo cū volūtas p cōsensū et deliberatōez rōnis ī talē actū īteriorē īclinat ipz acceptādo et ī eo delectādo: cōstat q̄ īclinat ī obiectū deforme pctī mortalis/ et p ↄsequēs talis īclinatō volūtatis ī delectatōez īteriorē turpis act⁹ est pctm̄ mortale. Sciēdū tn̄ q̄ delectatō dr̄ morosa nō sm morā vel diuturnitatē: sz magis ex eo q̄ rō deliberās circa eā īmorat ipaz tenēs et voluēs nec eā repellit/ q̄ tn̄ stati vt aiz attigit repuui debuerat. vt dicit Aug⁹. 12. de trinitate. Nec solū ī mechia spūali cauendū est ab īmundis cogitationibus: sed etiā ab illicito visu/ odoratu et tactu.

Qui enī in istis sensibus corrūpunt virginali dignitate priuant/ et ideo virgines dici nō possunt. Nā ppter restrictionē sensuū taliū ab illicitis delectationib⁹ saluator oēs fideles virgines appellat. que si cōtinēter viuant: ppter honorē dei et spem eterni premii dicunt virgines prudentes. Sz ille que cōtinēter viuūt ppter laudē hūanā: dicunt virgines fatue. Et bene fatue. q2 pmium eterne salutis cōmutant in vanitatē laudis hūane. Vñ sapientib⁹ virgnib⁹ ad eterna gaudia intromissis: fatuis dñs respōdit. Amē dico vobis nescio vos/ id est nichil in vobis inuenio dignum approbatōe et eterna remuneratiōe. Vñ ipsis dr illud Math. 25. Jte maledicti in ignē eternū. Et q2 ista mechia magis proprie habet locū infra in nono pcepto: vbi deus oēz cōcupiscentiā interiorē prohibet: ideo nunc dicta de ipsa sufficiant.

Tertia expositio respicit vxoris legitime desertionē vel etiā receptionē q talis est. Nō mechaberis vxorē scz ppriā dimittēdo/ vel ppriā dimissā recipiēdo. Vñ scribit Math. 5. Oīs q dimiserit vxorē excepta causa fornicatōnis facit eā mechari. Qui aūt dimissā duxerit adulterat. Ut aūt plenı⁹ appareat qñ vxorē dimittere vel eā recipe sit pctm/ et qñ nō: notādū q vxorē dimittere pōt esse dupliciter/ vel ī occulto vel ī manifesto. Jn occulto aūt qs dr vxorē dimittere q sibi debitum non vult reddere nec exigere. et qui vxorē sic dimiserit aut ille scit aliqđ īpedimētū occultū cōiugii aut nullū. Si nullum impedimentum sciat nec in se

nec in cõiuge: ⁊ tñ nõ vult debitũ reddere/nec exi
gere :talis peccat mortaliter. Tũ q: tollit mulie
ri debitũ iusticie ad qđ tenet. tũ etiã q: ille vel il-
la pbet viã adulterandi marito maxie si sciat eũ
lubricũ/vel ecõtra. Si vo sciat ĩpedimentũ cõiu
gii ꝓpter qđ nõ possit reddere debitũ sine pecca-
to mortali/licz ĩ facie ecclĩe hoc ꝓbari nõ possit:
talis poti⁹ debet excõicationẽ sustinere q̃ debitũ
reddere. Si vo tale ĩpedimẽtũ ꝓ certo nesciat sz
ꝓbabiliter vel leuiter credat: tũc p prudẽtis cõfes
soris cõsiliũ debet talẽ crudelitatẽ temerariã et
leuẽ deponere/ac debitũ reddere/ac etiã exigere
nisi pri⁹ ante cõiugiũ alter cõiugũ se voto cõtinẽ
tie astrixerit. In hoc eĩ casu iuxta certiorẽ opini
onẽ doctoꝝ/talis nũq̃ põt petere debitũ sine pec
cato mortali Et ideo bñ sibi p̃uideant quãto picu
lo se exponũt q̃ post votũ cõtinẽtie emissũ: matri
moniũ cõtrahũt. In hoc etiã apparet q̃ piculose
q̃dã talib⁹ cõsulãt q̃ post votũ cõtinẽtie de cõ tra
hendo matrimoniũ licẽtiant siue cõsiliũ p̃stant q̃
nõ vident aliud facere: q̃ aĩas occidere ⁊ eas dya
bolo ꝓstituere. Si aũt dimissio vxoris fiat ĩ ma-
nifesto: hoc nõ licz nisi auctoritate ecclĩe ⁊ ꝓpter
fornicatõnẽ tm̃. que tripliciter dicit. ¶ Uno mõ
ꝓprie: puta adulteriũ carnale. ¶ Alio modo cõ
muniter: puta ip̃a heresis/⁊ ꝓpter vtrũq; põt di
mitti cõiunx quãtuz ad cohabitationẽ ꝑpetuã sz
differenter. q: fornicatio carnis facta semel suffi
ceret ad diuortiũ: nisi alter coniugũ fuerit simili
ter fornicat⁹. 32. q. 6. per totũ. Et extra de adulte
rio. ca. Intelleximus. et ca. Tua. Sp̃ũalis autẽ

non sufficit absolute nisi cōiunx perseueret in heresi. extra de diuortiis. ca. De illa. et ca. Quāto. in textu et glosa. ¶ Tertio fornicatio dicit̄ cōissime scz qdlibet pctm̄ mortale. et tūc distingue. qz aut pctm̄ vnius cōiugis est scandalū alteri⁹/vt si nitatur trahere aliū ad mortale: ꝛ sic talis pōt dimittere eū ad tēp⁹ videlz quousqꝫ corrigat̄. Aut pctm̄ vni⁹ non est scandalū alteri⁹/nec nitit̄ trahere eū ad mortale pctm̄: et sic nō pōt eū dimittere. Hec est sentētia Raymundi ꝛ Guillermi. Ut autez sciat̄ qn̄ quis peccat si dimissā recipit/ ꝛ qn̄ non: sciendū ꝙ crimen cōiugis aut est manifestū aut occultū. Si occultū nō potest eam dimittere cū nō pōt ꝓbare crimē impositū. Aut est manifestū: et tūc distingue. Aut enī adultera ꝑseuerat in malicia: ꝛ sic tenet̄ dimittere eā. Nam q̄ talē retinet vel qui dimissā recipit: peccat mortaliter qz sic videt̄ in crimē consentire. vt habet̄. 32. q. 1. ca. 1. ꝛ est Crisostom⁹ sup Math. ca. 9. Sicut crudelis est ꝛ iniquus qui castā dimittit: sic fatuus est et iniustus qui retinet meretricē. Patronus etiam turpidinis est qui celat crimē vxoris. Aut non perseuerat: sed est spes de correctōne. vel etiam est correcta: ꝛ sic non tenet̄ eam dimittere/īmo iuste pōt eam recipere. Unde illud qd post dimissā duxerit adulterat̄: solū intellicitur. Et q̄ dimissā duxerit adulterat̄: solū intelligitur de illa receptione illius que nō est correcta sed ꝑmanet in malicia seu ꝑseuerat. Aut etiam qn̄ impedimentū interuenit/ puta cōsanguinitatis/ꝛ huiusmodi. Ex predictis patere potest qualiter de transgressione hui⁹ p̄cepti est cōfitendū.

Septimū preceptū.

Non furtū facies Ubi f̃m augustinū ꝓhibet oīs subtractio rei aliene ꝓueniēs ex cupiditate vel iniuria. Qđ ideo dico qꝛ subtractio rei aliene pōt licite fieri trib⁹ modis. ¶ Prīo qñ fit nō ex cupiditate: sꝫ ex obediētia sicut fecerūt filii israel auferēdo vasa egyptioꝝ. exod. 12. ¶ Scđo qñ fit ex cautela vt si aliqs furet gladiū furiosi ne sibi vel aliis noceat. ¶ Tertio qñ fit ex mera necessitate. vt cū qs ad mortē esuriēs panē furat. qꝛ in necessitate extrema oīa sūt cōia. Et hoc p̄ceptū tripliciter exponit ꝓut nocumētū qđ qs iiuriose ꝓxīo infert ī bonis suis tripliciter variat. Nā illđ nocumentū vel infert superiorib⁹/vel inferiorib⁹ /vel equalibus. Et scđm hoc prīa expositio est. Nō furtū facies tuis scꝫ supiorib⁹. Et cōtra istud p̄ceptū peccant sex genera hoīꝫ ¶ Primi sūt q suū plebanū fraudant ī oblatōib⁹ ⁊ decimis sibi de iure debitis. Ubi notandū q ītegre dantes decimā a deo dupliciter p̄miant. ¶ Primū est bonoꝝ tēporaliū augmētatio. ¶ Scđm est sanitatis aīe ⁊ corporis assecutio. Et ista duo euidētissime tāgunt. 16. q. 1. vbi dr. q si decimā dederis/nō solū abūdātiā fructuū recipies: sꝫ etiā sanitatē corporꝫ ⁊ aīe cōsequeris. ecōtra ipsas decimas nō soluētes tripliciter peccant. ¶ Prīo quidē deū offendunt. Ideo scribit. 16. q. 1. Hec eni dei est iustissima cōsuetudo vt si decimā nō dederis: tu ad decimam reuoceris. Dabis impio militi: qđ nō vis dare sacerdoti. Bene facere semper deus paratus est: sꝫ

hoīm malicia ꝓhibetur. ¶ Secūdo quia res ali enas inuadunt. Nam decime tributa sunt egen- tiū aīarū. vt scribitur ibidem. ¶ Tertio quia ex morte pauperū homicidiū incurrunt. qꝛ quanti pauperes in locis illis vbi ipse habitat illo nō dā te decimas fame mortui fuerint: tantoꝝ homici diorū reus ante tribunal eterni iudicꝫ apparebit qꝛ rem a domīo pauperibꝰ delegatā suis vsibus reseruant. Qui ergo sibi aut premiū comparare aut pctōꝝ desiderat indulgētiā ꝓmereri: reddat decimam. Hec ibidē. ¶ Secundi sunt qui censū debitum furtiue subtrahunt suis dominis.
¶ Tertii sūt qui bona feodalia tanq̄ propria de tinent/ vel feodū alicuius ī aliū dominū transfe runt/ vel qui ipsū sine scitu et voluntate veri do- mini diminuunt. ¶ Quarti sunt: serui et ancil- le qui res domīoꝝ suorū furtiue subtrahūt/ ⁊ eti- am de rebꝰ domīorū suorū eis inuitis elemosinā faciunt. Tales eī ꝓpter piā intentionē a peccato mortali non excusantur. ¶ Quinti sunt vxores que res virorū suorū furtiue subtrahunt et de ip sis contra voluntatē maritorū suoꝝ elemosinam faciunt quod fieri non debet. Unde scribitur. 33. questione quinta. Quod deo. Et sunt verba Au gustini ad Ediciam. Nichil tu de tua veste/ vel au ro/ vel argento/ vel quacunqꝫ pecunia/ vel rebus vllis sine mariti arbitrio facere debuisti. Fallit tamen in triplici casu. ¶ Primo si vxor ipsa sit lucratiua. vt notat Johannes. 33. questione quinta. Quod deo. in glosa.

¶ Scdo si habuerit bona pafarnalia id est loca
lia sibi data in despõsatõe. De talib⁹ enĩ bonis si
cut de reb⁹ lucratiuis/mulieres possũt facere ele
mosinã sine licẽtia maritorũ. ¶ Tertio si faciãt
elemosinã de reb⁹ sue dispensationi cõmissis: pu
ta de pane/vino/ ⁊ huiusmodi: et maxĩe quando
maritus est nimis durus in actib⁹ pietatis: tunc
enĩ mulier de talib⁹ rebus põt facere elemosinã
ꝓ salute viri. duz tamẽ illa sic moderate fiant ꝙ
egestatẽ cõiugibus non inducant. ¶ Sexti sunt
qui thelonea ⁊ vectigalia dñis suis fraudulenter
subtrahunt. qui oẽs tenenẗ ad restitutionẽ: dum
tñ tres conditiones habeant huiusmodi vectiga
lia. ¶ Primo ꝙ imponantur auctoritate princi
pis. ¶ Secundo ꝙ subsit causa ratõabilis ꝓpter
quã sunt imposita sicut ꝓ pace fienda/ vel ꝓ via
publica reparanda. ¶ Tertio si sint moderata.
q: sic sunt toleranda. extra de verborũ significati
one. Sup quibusdã. vbi dicit. Illa pedagia/gui
dagia/ ⁊ salinaria scias esse interdicta q̃ nõ sunt i
peratorũ/vel regũ/vel lateranenẗ consilii largiti
one cõcessa/vel antiqua ꝯsuetudine cui⁹ nõ extat
memoria sint introducta. glosa autẽ exponẽs p̃
dicta vocabula dicit. ꝙ pedagia danẗ a transeũti
bus in locꝭ cõstitutis a pñcipe. Guidagia danẗ ꝓ
ducatu. Salinaria ꝓ sale. Oĩa ista dicunẗ porti
toria. Et solus pñceps põt hec constituere/ ⁊ non
ciuitas. Et qd si quis facit deportari bladũ vel vi
nũ vel alias res ad vsũ suũ/id est vite sue et fami
lie necessaria? Nunquid teneẗ dare pedagiũ pro
his rebus? Respondet Hostieñ. dicens ꝙ nõ etiã

Sextū preceptum.

si consuetudo sit in contrariū qꝛ irratōabilis est
et non tenenda. De talibꝰ enī rebꝰ nullū debet
pedagiū exigi. qꝛ nō dat nisi de rebus q̄ causa ne
gociatōnis seu mercimonie vehunt. Nec p̄dicta
sūt dāda nisi cū negociatiōis causa alibi portant
C. de vectigalibꝰ. Nec Ber. et Jo. ¶ Uñ ad p̄di
ctoꝝ euidētiā est sciēdū q̄ q̄libet tenet soluere de
cimas nisi ꝓbet se exēptū/et nisi habeat illas in
feodo ex ātiquo. extra de decimis. A nobis. Cu
ius causā q̄dā assignāt ex hoc q̄ decīe sunt debite
a iure naturali. Sꝫ hugo de sctō Uictore dicit q̄
nō sūt de iure naturali/sed de iure diuino. Quod
ꝓbat. qꝛ iacob votū emisit de dando decimas. vo
tū aūt nō est de eo ad qđ q̄s tenetur iure naturali
Propterea greci nō soluūt decimas/nec Paulꝰ
q̄ ordinauit eoꝝ ecclīas p̄cepit eos soluere decīas
quare. ꝛc. sꝫ dicendū q̄ p̄ceptū de solutione deci=
marū parti erat naturale/qꝛ innitit rōni natura
li. parti diuinū: ex diuina scꝫ institutōe robur ha
bens. Nā ratio naturalis dictat vt his q̄ ꝓ salute
populi totiꝰ diuino cultui ministrant. ipse popu
lus necessaria mīstret. Decimatō autē certe par
tis, aut q̄ det decima ps/aut decima decime: itro
ducta est ex institutōe dīna. qꝛ dn̄s mādauit deci=
mā ꝓuentuū dari sacerdotibꝰ ꝛ leuitis vt hono=
rabilius viuerēt ꝛ ī mētis quiete dn̄o deseruirēt
et sic erat iudiciale/qꝛ ptinebat ad eq̄litatē inter
oēs īuicē cōseruandā. Nūc autē decimatō decīe
partis soluēda est auctoritate ecclīe q̄ hoc institu
it ꝓpter quandam hūanitatē vt scꝫ nō minꝰ po
pulus noue legis ministris noui testamēti exhi=

beat q̄ populus veteris legis mistris veterꝫ testa mēti exhibebat. p̄serti cū mistri noui testamēti maioris sit dignitatꝫ q̄ veterꝫ. Et pp̄t̄s noue legꝫ ad maiora obligeꝫ. ſm illō Math. 5. Nisi abūda uerit iusticia vr̄a pluſq̄ scribaꝝ ꝛ phariseoꝝ nō ītrabitꝫ. ꝛc. Sic ḡ pꝫ q̄ ad solutionē decimaꝝ homines de iure teneꝫ partī ex iure naturali/ꝛ ptī ex institutōe ecclīe/licꝫ ī q̄busdā terris loco decimaꝝ deꝫ aliq̄ census/vel decimatōes minute.

Secūda expositio

Nō furtū facies/id est nullū nocumentū inferiorib⁹ te iniuste inferes. ꝛ cōtra istud preceptū peccant quīq̄ genera hoīꝫ. ¶ Primi sunt raptores q̄ aliena rapiūt: ꝛ illi peccato pticipant quinq̄ genera hoīꝫ. Nō enī solū sūt raptores qui aliena rapiunt: sꝫ etiam q̄ precipiunt vel cōsulūt/vel eos scienter in hospitio recipiūt/ et qui rapta emūt. De quib⁹ infra pleni⁹ diceꝫ. Agentes enī et consentientes eadē pena plectēdi sunt. ¶ Secundi sunt inuentores rerū. qꝛ qui rem inuentā nō restituit raptor iudicaꝫ. ꝑut legꝫ 14. q. 5. Si q̄d inuenisti et nō restituisti rapuisti. Sed de inuētiōe est distinguēdū. Aut ei q̄s inuenit thesaurū in loco sacro vel non sacro. Si in loco sacro/aut hoc est casu fortuito: ꝛ sic thesaurus est inuentorꝫ. Aut studiose quesiuit: ꝛ sic thesaurus est ecclesie. Si in loco nō sacro hoc est dupliciter. qꝛ aut hoc inuenit in loco ꝓprio/aut alieno Si in loco ꝓprio/aut inuenit ipsū arte magica: ꝛ sic thesaurus est fisci/aut sine arte magica: ꝛ sic thesaurus est inuentorꝫ. Si aūt ipꝫ inuenit in lo

to alieno/aut hoc erat casu fortuito/aut actu studioso. Si p̄rio mō: sic thesaur⁹ medi⁹ est īuētoris et medi⁹ dñi loci. Si aūt hoc fiebat studiosa inq̄sitōe: tūc tot⁹ thesaur⁹ ē dñi loci vt Instituta De rerū di. §. Thesauros. C. De thesau. L. vnica. li. 4. ꝑut notat Jo. ⁊ Accur. Ad hoc aūt ꝙ q̄ rē alienā īuenit euadat penā furti: debet publice ꝓnūciare. ꝙ si ille cui⁹ est res veniat/⁊ si certa indicia expresserit reddat Aliter multi nō dñi forte peterent. Et si nō īuenerit cui⁹ sit: cū cōsilio ⁊ auctoritate sui petitētiarii eū retinebit si paup est ⁊ eget et oret ꝑ illo cui⁹ fuit. Aliter eroget paupibus. Qd aūt dictū est de auctoritate penitētiarii. glo. nisi supior sibi retinuerit dispensatōnē de talib⁹
¶ Tertii sūt q̄ p tallias ⁊ indebitas exactōnes a subditis bona extorquēt. Ad cui⁹ euidētiā est sciendū ꝙ ille cēs⁹ q̄ ab inicio rei fuerit īposit⁹ sine dolo et fraude: ītegraliter dari debet. Et si q̄s ex hoc subtraxerit peccat mortaliter. Sꝫ adhuc distinguēdū est. q: aut hoc ē certū ꝙ talis cēs⁹ ⁊ on⁹ ab initio rei fuit īposit⁹ vel nō. si sit certū: tūc q̄lecūqꝫ on⁹ sit siue cens⁹: tolerari debet ⁊ dari/quia vnusq̄sqꝫ in re sua onus pōt īponere. Si aūt cēs⁹ nō sit cert⁹/vel etiā si sit cert⁹/nescit̄ tñ vtrū licite vel illicite fuerit institut⁹: sic peccant recipiētes. q: mala fide recipiunt ⁊ tenent̄ restituere. vt patet per Guillermū et Bernardū. extra de censibus. Significauit. Etiam in glosa ibidē dicit̄. ꝙ census nō iuuatur tpe nisi probet causam propter quā fuerit legitime institutus. Innocēti⁹ tñ dicit ꝙ lꝫ ignoret̄ causa cēsus/ſꝫ tñ certuꝫ sit ipsū

ab antiquo debere solui reddi debet. extra de cē sibus. Quāto. Sciendū est q ultra debitū cēsuz null⁹ dn̄s pōt extorqre subditis sine pctō. extra de cēsib⁹. ca. Cū apl̄s. §. Prohibemus ne subditos suos. ꝛc. Et subdit q si manifesta ꝛ rōabilis causa extiterit cū charitate: moderatū ab eis valeāt auxiliū postulare. Ex causis tn̄ rōnalib⁹ pōt petere moderatū subsidiū dūmodo hoc petat sine minis vel coactione directa vel īdirecta. Indirecte aūt cogit dn̄s subditos: qn̄ eis iusticiā denegat vel īsinuari eis facit q vult ab eis tm̄ hr̄e. ꝛ ī tali casu cū pctō recipit ꝛ restituere tenet illi a quo recepit/nisi ille a quo recepit esset seru⁹. cū ei illa res sit dn̄i sicut ꝛ ip̄e seruus: tūc nō tenet ad restitutionē/licz dn̄s peccet si nimis grauet seruos suos. ¶ Prim⁹ casus in quo ultra censū debituz licet dn̄o moderatū subsidiū petere est: p defēsiōe patrie: puta cū patria ab hostib⁹ iniuste īuadit: tūc enī subditi nō solū tenent res suas impartiri: sed etiā tenent ad hoc corporaliter laborare. ¶ Secundus est si capt⁹ sit in iusto bello. ¶ Tertius est si iussu pricipis vel pape debeat ire cōtra hereticos vel paganos. ¶ Quart⁹ si debeat filiū militare vel filiā desponsare. In oībus his ꝛ similibus potest licite petere a subditis subsidiū moderatū. Sed si dn̄s vult ludere ad aleas/vel in aliis vanitatibus expēdere ultra vires: propter tales causas non licet quicq̄ exigere a subditis. Et si exegerit: tenetur restituere. scd̄m Guillermum. extra de consuetudine in fine. ¶ Quarti sunt qui propter debita dn̄orum suorum ciues et

subditos indebite ĩpignorant qḋ est rapina corã deo. quia res pauperū indebite ĩpignorãt dimis sis rebus principalibus dn̄orū suorū. ¶ Quinti sunt q̄ mercedē aliorū ĩiuste detinent ꝛ ꝯseruant Uñ sciendū ꝙ iniuste detinentes mercedē alienã tripliciter peccãt/et triplex malum incurrunt. ¶ Primū est: qꝛ irã dei grauissime cõtra se ꝓuocant. qḋ pꝫ qꝛ istud est vnū de pct̄is clamantibꝰ ꝛ in auribꝰ dei clamorē dĩne vltõis iugiter exposcē tibꝰ. Dicit̄ aũt pct̄m clamare ad deū. qꝛ sua enormitate deū ꝓuocat ad vĩdictã/ꝛ talia pctã sũt q̄tuor. Primū oppressio vidue/fratricidiū/detētõ mercedis paup̄is ĩiusta/ꝛ viciū ꝯtra naturã. Clamitat ad celū vox sanguinis/ꝛ sodomorum. Uox oppressorū/mercesqꝫ retenta laborū. ¶ Scḋm ē qꝛ tales sub ipsis influxū diuine pietatis obstruunt. quod patet per illud Prouerb. 21. Qui aurē suã obturat ad clamorē pauperis: ipse clamabit et non exaudietur. ¶ Tertiū est: qꝛ omne semen diuine gratie arescit in aĩa ꝛ desiccatur. quod pꝫ per hoc ꝙ semē diuinū cordibꝰ taliū cadit supra petrã qḋ est cor durū ꝛ aridū ab oĩ humore gr̄e desiccatū. ꝛ ideo tale semē oportet arescere: cū nullo humore pietatis ꝛ gr̄e valeat humectari.

Tertia expositio est. Nō furtū facies ĩp̄is scꝫ eq̄libus in rebꝰ suis aliqḋ nocumentū ĩferēdo. Et cõtra istud p̄ceptū peccant nouē genera hominū. ¶ Primi sũt vsurarii: ꝛ tales sũt publici vel priuati. Nã publici vsurarii plectunt̄ a iure q̄drupli ci pena ¶ Priã est sentētia excommunicatõnis

¶ Secunda est priuatio cōmunionis. ¶ Tertia exclusio oblationis. ¶ Quarta priuatio sepultu re. qr non debent in cimiterio sepeliri: ⁊ qui con tra fecerit suspēsus manet ab officio / donec secū dū arbitriū epi satisfecerit. extra de vsuris. Q ꝛ i oib⁹. Si aūt sūt vsurarii priuati: sic iterū ꝯtra h⁹ ꝓceptū peccant q̄ttuoꝛ genera hoīz ¶ Primi sūt q̄ prestāt cū ꝯditōe ⁊ pacto pl⁹ recipiēdi: ⁊ isti sūt expresse vsurarii etiā ẜm iudiciū ecclīe. ¶ Secū di sūt q̄ sine pacto aliquo prestant eo tñ aīo ꝙ vl tra sortē recipiāt / alias nō mutuarēt. ⁊ isti sūt vsu rarii quoad deū ꝓpter intētōnē coꝛruptā. quā eti am dehoꝛtatꝛ saluatoꝛ Math. 6. vbi dicitꝛ mutuū dantes nichil inde sperātes. Sꝫ hic incidit rōna biliter duplex dubitatio. ¶ Prīa est cū lex diui na ꝓhibeat vt puniat tā manū ꝙ aīm: quare lex hūana solū ꝓhibet ip̄az manū / qr punit solū actū et nō aīm? ¶ Secūda est cū lex diuina ꝓhibeat oēz inequalitatē quare lex hūana prohibet soluz illā que est notabilis ⁊ magna. qr ꝓhibet aliquē decipere vltra medietatē iusti precii? Ad primū dicendū ꝙ lex hūana est quedā regula ⁊ mēsura hūanoꝝ actuū. Mēsura aūt debet esse vnigenea siue cōgrua mēsuratio. vt scribitꝛ. 4. ethicoꝝ. Vñ opoꝛtet ꝙ lex hūana cōfoꝛmetꝛ cōditiōibus hoīm q̄bus datur. prīa. 2. q. 96. ar. 2. Constat aūt ꝙ lex hūana datur multitudini hoīz in qua magna ps deficit a ꝑfectiōe virtutis: et ideo lex hūana nō ꝓ hibet oīa vicia sicut lex diuina / que solū datur ꝑ fectis ⁊ virtuosis: sꝫ solū ꝓhibet grauioꝛa illa a q̄ bus est possibile maioꝛē partē multitudinis absti

nere/ et p̄cipue illa q̄ sūt ī nocumentū aliorū. sine quoꝝ ꝓhibitione nō posset hūana societas cōseruari. Sicut ꝓhibitō furti/ homicidii/ et huiusmodi. et hoc rōnabiliter cōtingit. Nā lex hūana gradatī et nō subito inducit hoīes ad v̄tutē et ideo nō īponit multitudini īperfectorū vt ab oīb⁹ abstineant. alioqn īperfecti huiusmodi p̄cepta ferre nō valētes: ī mala deteriora laberent̄. qđ sat; innuit xp̄s Math: 9. vbi dicit q̄ si vinū nouū/ id est p̄ceptū pfecte vite mittat̄ in vtres veteres/ id est ī hoīes impfectos/ vtres corrūpunt̄/ et vinū effundit̄/ id est p̄cepta cōtēnunt̄: et homīes ad maiora mala prorūpunt. Ad secundū dicendū q̄ lex q̄libet cōformat̄ suo fini. Lex autē diuina habet ꝓ fine būplacitū diuine volūtatis. Hūana v̄o lex habet ꝓ fine cōmunicatōis sufficiētiā. Et ideo quandā paruā ineq̄litatē pmittit hoīb⁹ īperfectis/ q̄ non multū ab eq̄litate iusticie excedit et q̄ cōionē hūane societat; nō multū impedit. Lex aūt diuina q2 solū intēdit rectitudinem v̄tutis et iusticie ideo punit et ꝓhibet oē illud qđ cōtrariat̄ rectitudini v̄tutis et iusticie ❡ Scđa ratio ad idē est q2 lex hūana datur populo cōi in quo multi sūt deficientes a pfectione v̄tutis/ et ideo nō ꝓhibet oēȝ ineq̄litatē ī cōtractib⁹ hūanis. Lex autē diuina intendit rectitudinē v̄tutis et tm̄ dat̄ v̄tuosis et pfect;: et ideo ꝓhibet oē illđ qđ est v̄tuti ɔ̄riū. Tertii sūt q̄ mutuāt res suas ad certū terminū quo veniēte nō volūt p̄rare vlteriorē dilatōnē nisi aliqđ emolumētū recipiāt licet expresse nichil petant. ❡ Q̄rti sūt q̄ vēdūt res suas lōge carius ꝓpter

dilationē solutionis: q̄ incōtinenti soluēti. Hec patēt extra de vsur. ca. Cōsuluit: et tenet restituere. vt ibidē dicit in glo. Si enī vēditor statuat ī corde suo p quāto velit rē suā dare: nō pōt ppter dilationē sine pctō preciū augere. Si eī pecunia parata indigeat: pōt qdā pro parata pecunia diminuere: sz nō pōt p dilatiōe augere. vt pz extra de venditione et emptōe. Cū dilecti. et ca. pen ultimo. Est eī regula gnalis q quicqd accedit ad capitale vsura est. vt pz. i. q. 3. Plerios. Hoc tū fallit in certis casibus infra scriptis. ¶ Prīo rōne fideiussionis: vt quādo fideiussor soluit sortē et vsurā quā dedit ille a quo mutuauit. ca. Qui soluit pro illo. tūc ei potest vsuras petere. extra de fideiussorib⁹. ¶ Secundo ratione oblationis et cōsecrationis. 13. q. 3. in legib⁹. vbi dicit q q rapit ecclesiasticas oblatōes/id est quod deo cōsecratū est: debet restituere in quadruplū. vbi petitur pena non vsura. ¶ Tertio ratione dilationis: quādo quis est in mora soluendi. Ad hoc potest agi vt reddatur indēnis. ff. Socio sociū. ¶ Quarto ratione locationis: vt quando petitur aliqd pro domo vel equo conducto/et quādo pecunia locat ad pōpā. qr nō est tūc mutuū: sz locatū. ff. Cū mobilia. ¶ Quito rōne vēditionis. vt si vendo vsū pecunie. Vbi gr̄a. Volui emere merces et rogasti me cessare vt mutuarē tibi pecuniā: et ego respōdeo tibi/nō mutuo: sz vsū pecunie vendo ita q tali die reddas michi tantū quantū possē lucrari: periculū autē in me recipio. hoc nō est vsura ſm Joh. et Hostieñ. Qui autē simpliciter alicui mu

tuat pecuniā et iā sī piculū ī se recipiat/sī aliqd̄ recipiat vltra sortē: vsura est. extra de vsur. Nauigāti. ¶ Sexto rōne societat. Licitū est enī q vn⁹ p̄stet pecuniā alteri/ et alter suppleat laborē. quia sī pecunia deest ita tñ q periculū et lucrum spectet vtrunq. ff. Socio. Lege. i. ¶ Septimo ratione incertitudinis et dubit. vt q dat nouē solidos vt alio tēpore sibi totidē mēsure et vini et olei reddatur/licet tūc pl⁹ valeant q decē solidi. tñ sī dubiū est vtrū tēpore solutōis sit pl⁹ vel min⁹ valiture: nō est vsurari⁹. Simili ratione scz causa dubii excusant q merces suas vēdūt āpli⁹ q valeāt tūc vt ī certo termīo pecuniā recipiāt p eisdē. sī tñ illo tēpore cōtract⁹ nō erat venditur⁹ eas. extra de vsuris. ca. vltīo. Similiter sī vendo fruct⁹ vinee ad tēpus vite alicui⁹/ et emptor lōge pl⁹ recipiat: nō est vsura pter incertitudinē. extra de vsuris. Si ca. hec Hostien et Gaufrid⁹. licet Guillermus ↄtrariū sentiat. Notandū tñ q ecclīa tm̄ detestat vsurariā voraginē q eū restrinxit oī modo quo potuit. qđ patet. tū q publicū vsurariū q̄ druplici pena pcellit. tū q cōtra ipsarū solutiōez multiplex remediū adhibuit. qđ patet. q sī aliqs pmisisset vsuras soluere: nō debet cogi ad soluendū. q vsure sūt indebite. extra de vsuris. Debitores. Si autē aliquis iurauerit eas soluere habet duo remedia sm iura. Quorū primū est q faciat cogi creditorē q relaxet iuramētū/ vel q desistat ab actōne. ff. de iure iurādo. ca. i. Tales. Secundū remediū est q post solutionē vsure potest eas repetere. sī autē iurauerit soluere et non repete-

re:tūc iterū habet duo remedia. ¶ Primū est ꝙ pōt iudici denūciare/ ⁊ iudex ex officio suo pōt illū cogere ad restituēdū ¶ Scōm est ꝙ pōt illū ex agere ad relaxandū iuramentū. extra de iureiur Ad nr̄am. Si autē iurauit soluere nec repetere nec denūciare: sic est illicitū iuramētū/ nec obligat ad seruandū. extra de cognatōe spūali. A nobis. Dico ꝙ nō repetet directe ꝓpter vī iuramēti: sꝫ indirecte bn̄ repetet scꝫ denūciādo ecclīe crimen illi⁹ vt sic cōpellat᷑ ad penitentiā quātū pōt agere restituat. Si aūt iurauit ꝙ nō denūciaret: nō esset ī hac pte iuramētū cū sit illicitū/ vt puta cōtra salutē ꝓximi: ⁊ p cōsequēs cōtra p̄ceptū de ꝓximo diligēdo. Vn̄ nō obstāte iuramēto: pōt ꝓcedere ī hūc modū denūciatōis. ⁊ ita occurretur fraudib⁹ vsurarioꝝ. extra e Tuas. Pudū. ¶ Secundi sūt sacrilegi q̄ rē sacrā furant᷑ siue auferūt de loco sacro/ siue de loco nō sacro. vt pꝫ. 17. q. 4. Quisq̄s Et tale furtū dicit᷑ ꝓprie sacrilegiū. Qd̄ etiā cōmittit᷑ cū q̄s facit īiuriā clericis/ vel psonis ecclesiasticis: eos scꝫ detinēdo/ vel res ipoꝝ auferēdo. Tales enī sacrilegi sūt excōicati ipso facto et priuati sacramētorū pceptōe. 17. q. 4. ¶ Tertii sunt qui nocumentū inferūt reipublice/ puta monetas falsificātes in pōdere vel labore/ vel cōmunē exactionē diminute persoluēdo/ vel etiā argētū semiplene depurando. Et generaliter oēs qui in suis mercanciis pōdus ⁊ mensuras falsificāt: dicunt᷑ fures reipublice. ff. de fal. emptione. Lege prima. Et tales fures exuruntur in aqua bulliente. ff. de falsariis monetarū. Lege. 2. nec talis

moneta reproba liberat soluentē. ff. de pignori-
bus. Lege. Eleganter. et istud peccatū reprobat
Prouerbiorū. 20. Pondus et pondus/mensura
et mensura: vtrūq; est abominatio apud deum.
¶ Quarti sunt q̄ vēdunt venenū mortiferū vel
gladios intoxicatos/seu taxillos falsos: q̄ etiā di
cunt fures reipublice/ et tales sunt rei oīz scelerū
que per emptores ꝑpetrant occasione illarū rez
Et hoc potissime tenendū est qñ talia vendunt i
tentione peruersa. Et de talibꝫ rebꝫ q̄ non possūt
esse vtiles ad hūanū vsū vt venena mortifera et
huiusmodi. Quecunq; autē res q̄ ad debitū vsuz
humanū possunt ꝯuenire/puta baliste et arma in
iusto bello: talia licite vendi possunt: q̄ tū vēdi nō
deberēt ei de quo ꝓbabiliter posset cognosci q̄ ta
libus vellet abuti. ¶ Quīti sūt q̄ plura bñficia
curata simul tenēt et se nō faciunt statuto tēpore
ad ordines ꝓmoueri tales eī fures reipublice di
cunt. nō solū q: furant et male sibi vsurpāt bona
illa q̄ sūt ꝓ bono cōi fideliū deputata verūetiā q:
deo furant aīas fidelium quia eas decipiunt/et i
absolutionibus sacramentalibus deludunt. Qd
verum est si sint per epm̄ moniti vt talibus bene
ficiis cedant/vel si sint per episcopū priuati. Sz
q̄diu ipsi epi tales patiuntur: tunc subditi per ip
sos aīarum periculū non incurrunt. Hec ꝓbant
extra de electione. ca. Cū in cunctis. et ca. Dudū
et extra de prebend. ca. De multa. ¶ Sexti sunt
qui furātur pecora hominū. quod furtū dicit pe-
corū abigeatus/ vel q̄ sciēter vēdunt pecora mor
bosa. De quo nota q̄ nō tantū qui furant pecora

sed etiã q̃ sciẽter vẽdit pecora morbosa dicit fur ⁊ sic tenet ad iteresse ad intra rẽ ⁊ extra rẽ. Qđ vt pleni⁹ itelligat sciẽdũ q̃ id dr̃ iteresse itra rẽ vt si ip̃z aïal perit. s3 extra rẽ: vt si alia pecora perimit de cõtagione morbosi pecoris: vt notat Hostieñ. Si aũt pecus morbosũ vendat q̃s ignorãter: tũc tenet emptori quãto minoris emptur⁹ erat. ff. de actione empti. Julianus. Venditor eĩ cuiuslibet aïalis debet prestare aïal sanũ potẽs comedere ⁊ bibere. ca. de emptõe ⁊ venditõe. Lege. Emptor ¶ Septimi sũt artifices q̃ opa sua fraudulẽter faciũt/vel q̃ in diuersis mercimoniis hoïes deci= piũt malũ p̃ bono vendentes. cõtra quos p̃phe= ta inuehit dicens ita. Ve q̃ dicitis bonũ malũ/et malũ bonũ. Tales raro dormiũt/nisi admin⁹ se= pties in die p̃ximũ deceperint. De quib⁹ scribit Prouerb. 4. Panẽ impietatis comedũt ⁊ sõn⁹ nõ capit ab eis nisi supplantauerint. ¶ Octaui sũt q̃ mala fide faciũt hoïez incurrere dãnũ/sicut q̃ incitãt alios ad ludũ alee/⁊ huiusmodi. Ad cu ius euidẽtiã tria sũt p̃ ordinẽ declarãda. ¶ Pri mũ est quãtũ pctm̃ sit lud⁹ alea⁊ ⁊ taxillo⁊ ¶ Se cundũ est q̃d sit iuris de eo qđ perdit ĩ alea/ puta quãdo ⁊ q̃b⁹ p̃sonis sit reddenda pecunia q̃ in lu do perdit/⁊ quando nõ ¶ Tertiũ est q̃liter ⁊ quã do tales ludi possũt esse liciti ⁊ fieri sine peccato mortali. ¶ Propter primũ sciendũ est q̃ quãti= tas peccati ĩ talib⁹ potest cognosci ex nouẽ circũ stantiis: quarũ q̃libet est pctm̃ mortale quas enu merat Hostieñ. de ludo alee. di. 1. ¶ Prima est desideriũ lucrandi/ecce cupiditas q̃ est radix oĩz

malorū. vt dicit. i. ad Thimotheū. 5. ¶ Scd͂a est
volūtas spoliādi ꝓximū/ ecce rapina. ¶ Tertia
est vsura maxīa q̄ attendit nō solū ī āno vel ī mē
se sȝ ī eodē die. extra de excessib⁹ ꝓlatoꝝ. Inter di
lectos. ¶ Quarta est multiplicia mēdacia ꝛ vba
vana ꝛ ociosa q̄ ī talib⁹ ludis freq̄nter ꝯtingūt.
¶ Quīta est execrabilis iuratō ꝛ blasphemia q̄ ī
talib⁹ ludis freq̄nter ī deū ꝛ ī sctōs refūdit/ ecce
heres. ¶ Sexta est corruptō mltiplex ꝓximoꝝ q̄
ad ludū de mala cōsuetudīe cōueniūt ꝛ respiciūt
¶ Septīa est scandalū bonoꝝ qđ ex p̄dictis cōdi
tionib⁹ nephandis incurrit. ¶ Octaua est cōtē
ptus ꝓhibitiōis sctē matris ecclīe. Nā glo. dicit
ꝙ huiusmodi ludi sūt ꝓhibiti non tm̄ dissuasi.
¶ Nona cōditō est amissio tpis ꝛ oīȝ actuū bono
rū q̄ in illo tēpore qs facere potuisset. Propter
hoc sciēdū est ꝙ scd͂m leges illud qđ perdit ī alea
nō debet solui/ ꝛ si solutū fuerit repeti pōt vsq; ad
quinq̄ginta ānos. ff. De aleato. L. vltīa in fine.
Hoc etiā dicit greca lex q̄ est in fine tertii. C. Lex
greca. ca. de vsur. Alee ludus. Sȝ hoc intelligit
Raymūd⁹ et Guillerm⁹ de eo q̄ nō ludit volūta
rie sȝ attract⁹. Si vo ludit volūtarie: tūc qđ ꝑdi
dit nō pōt repetere: sȝ scd͂m p̄dictos debet paupi
bus erogari. qđ aūt dicit Bernard⁹ in glo. ꝙ hoc
debet restitui: pōt ītelligi de eo q̄ nō ludit volūta
rie: sed attractus. Ratio autē quare nullus reti=
nere possit quod in ludo acquirit: est hec. quia lu
di alee et taxillorū sunt ꝓhibiti ꝑ leges ꝛ etiā ꝑ iu
ra scripta. Et ideo in talib⁹ reb⁹ acquisitis: defi=
cit bonus titulus/ bona fides/ et iusta causa. Ex

quibus innascitur homini licita rei possessio ¶ Propter tertiū sciendū est q ludus alee dr oīs ludus q̄ innititur fortune/ et ad hoc q aliqs ludus sit licitus. primo requiritur cōgruitas psone. Clericis eñi ī alea nō licz ludere. qr publicus aleator repellitur a dignitate/ nō obstāte ꝯsuetudine. extra de excessibus platorum. Inter dilectos. Et talis de iure deponi potest si se nō correxerit. 14. q. 4. Si quis. ¶ Secūdo requiritur cōgruitas materie. vnde p esculento et poculēto ludi potest ¶ Tertio requiritur ꝯgruitas mensure vnde vltra vnū solidū ludi non potest. Et si quis illū verberauerit in cuius hospitio lusū est in alea vel si dolo aliqd subtractū fuerit: iudiciū ei non datur. ff. De aleato. L. 1. Sed hoc intelligitur vt dicit azo de illo qui consueuit lusores alee accipere causa emolumenti. secus si apud aliquē incidenter ludatur. ¶ Quarto requiritur cōgruitas tēporum. vt q non ludatur tēpore luctus/ vel penitentie/ vel orationis. ¶ Quinto requiritur q non faciat cōtra legē ludi. vt q non male cōputet/ nec etiam ludentē puocet: put notantur hec. ca. de lusu alee. lege. Ludus alee ¶ Noni sunt qui se furibus associant/ et furti eorum participes sunt et talis participatio cōmittitur nouē modis put sunt nouē peccata aliena in quibus homo reus efficitur criminis alieni et se furi associat sm illud. Si videbas furē currebas cū eo. ps. 49. Peccatū eñi alienū primo cōmittitur cōsentiēdo: et hoc fit secūdū quadruplicē consensū qui ponitur extra de officio delegati. ca. 1. vbi dicitur. Facientes et consētientes pari pena plectendi sunt. ¶ Primus est

consensus negligentie/vel dissimulationis. vt si aliquis ex officio debet vel pōt spolia precauere et non cauet: talis dicit̄ spoliator. nō tñ tenet̄ ad restitutōnē: sed debet illū cogere vt restituat. Si tñ aliquod emolumentū percepit de tali dissimulatione: tunc tenet̄ ad restitutionē ¶ Secundus consens⁹ est cōsilii et psuasionis. Sꝫ tūc distigue q: vel predo vel fur factur⁹ erat etiā sine cōsilio ⁊ sic min⁹ peccat ꝙ faciēs: ⁊ sic nō tenet̄ ad restitutionē. Aut nō erat factur⁹: ⁊ sic par est delictum agētis ⁊ cōsentiētis. ff. de furtis. lege. Qui seruo suo. et talis tenet̄ ad restitutionē. ¶ Tertius cōsensus est cooperationis: et sic equaliter peccat faciens et cōsentiens et equaliter punit̄. ff. de furtis. lege. Vulgariter vbi dicitur. Si duo vel plures vnū agnū furati sunt / quē singuli tollere nō potuerunt: oēs furti tenent̄ insolidum. Sꝫ si vn⁹ potuisset furtū fecisse sine alio: tunc q̄libet tenet̄ pro parte sibi contingente. ¶ Quartus consensus est auctoritatis et defensionis. vt q̄ mādat fieri furtū/vel qui factū defendit: et talis plus peccat ꝙ faciens: et tenetur ad restitutionē. ¶ Quītus consensus cōmittitur partem capiendo/et q̄ inde comedunt et bibunt. vel qui pro suis debit̄ furtum vel rapinam scienter recipiunt: tales tenentur ad restitutionē partis quam habuerunt. Sed dices. Quid faciet ergo vxor raptoris vel furis: potest ne cōedere de furto/aut rapina? Ad quod dicendū est ꝙ si maritus habuerit aliq̄d de iusto: de illis debet mulier separatī expendere ⁊ victū sumere. Si v̄o nichil habeat nisi de rapina

vel si sit aliquid de iusto et hoc ita permixtũ est q̄
discerni nõ põt: tũc mulier ƀm doctores nõ debet
de rapina vł furto cõedere: sꝫ aliũde sibi victũ q̄re
re/vel a cõsanguineis vel amicis/vel labore ma=
nuũ/vel etiã q̄rendo elemosinas hostiatī: vt dicit
Hostieñ. Si aũt marit⁹ sit ita mal⁹ q̄ oĩno cogat
eã viuere de reb⁹ raptis/nec possit sibi aliũde vi=
ctũ q̄rere: tũc ne fame moriaꝛ restat ei triplex re
mediũ. Unũ q̄ viuat de dote vel spõsalicio. nã vt
dicit glo. ĩ hoc casu põt recupare dotẽ etiã cõstã=
te matrimonio. Scõm remediũ est: vt denũciet
epõ q̄ potest cõpellere maritũ vt pascat vxorẽ de
iusto. 2. q. 1. Si peccauerit. Uel cõmittat eã ali=
cui psone honeste/q̄ de honesto lucro sibi ꝓuide=
at. extra de pignorib⁹. Ex litteris. ⁊ de dote post
diuortiũ restituẽda per nr̃as. Tertiũ remediũ est
q̄ si sit ĩ tã arcto posita q̄ de nullo alio posset sibi
victũ ĩuenire: tũc posset viuere de rapina q̄ꝛ neces
sitas legẽ nõ habet. Et quidq̄d sic expẽderit dolẽ
ter sumat ⁊ viuat quãtũ parci⁹ põt ad subleuãdũ
necessitatẽ solã/⁊ ꝓponat firmiter restituere q̄ ci
tius poterit quidq̄d inde cõsũpserit. Sẽp tñ vxor
teneꝛ viro debitũ reddere ĩ casib⁹ supradictꝭ ⁊ ecõ
uerso. Est tñ sciendũ q̄ q̄uis vxor de boue vel oue
vel alia re rapta ĩ spẽ cõedere nõ possit extra ca=
sũ vltime necessitatis si tñ res sit empta de re ra=
pta poterit comedere etiã sine casu vltime neces
sitatis. Cui⁹ ratio est. Cũ ei res rapta vendiꝛ: tũc
in p̃cio dato viciũ furti vel rapine purgaꝛ p hoc
q̄ emens volũtarie dãdo transtulit dominiũ ta=
lis rei. Uñ illud preciũ vel lucrũ licite potest qui=

libet ab eo recipere/nec tenet restituere. Quidā tñ magni doctores dicūt q vxor licite pōt vti de reb9 pmixtis/dū tñ in mēte habeat q libenter vi uere vellet de licite acq̄sitis. ¶ Sexto cōmittit pctm̄ alienū tacēdo: vt q̄ solo verbo posset phibe re furtū/vel posset defēdere ne alii raperēt vel ne clericū pcuterēt: et tales nō tenent solū ad restitu tionē: sz etiā sūt excōicati. Sz hoc Bernard9 in- telligit de illo qui ex officio talia tenet defendere alias nō. vel etiā de illo q̄ tacet ī synodo siue ī ci uili iudicio vbi talia forefacta debēt merito pu- blicari. ¶ Septimo cōmittit adulādo vel detra- hendo. vt si quis dicat alicui psone potenti q ra pere sit strenuitas/vel dicat illū esse dignū spolia tione: talis enī adulator vel detractor tenet ad re stitutionē/si ille alias nō fuisset factur9 spoliū. vt patet. 11. q. 3. Nemo. Sed sciēdū est q triplex est adulatio. ¶ Prima est attribuens bonuz alicui quod habet. ¶ Secunda est attribuēs bonū qd nō habet/et vtrūq3 est pctm̄ veniale/licet scdm̄ sit graui9 primo. ¶ Tertia est approbādo malū qd facit: et hoc est mortale. vt patet. 46. di. Sūt nō nulli. etc. ¶ Octauo pctm̄ alienū cōmittitur ho- spitio colligendo et occultando. Qui enī furē nō indicant dño ipsū querenti participes furti fiūt extra de furtis. Qui furē. Sed hoc intelligendū est de illo qui ideo nō vult furem prodere: ne par ticeps furti fiat. ¶ Nono cōmittitur peccatum alienum emendo. vt qui emit furtū vel rapinā. Sed ibi distinguere oportet. Nam ille qui rapi- nam vel furtū emit/aut intendit gerere negociū

alteri⁹ cui res est ablata/ꝛ sic potest repetere ꝑcium qd̄ dedit/et expēsas quas circa illā rē fecit. C. de rei vendi. Aut intendit gerere negociū ꝓpriū puta qꝛ emit vt retineat. Aut ergo emit mala fide/aut fide bona. Si fide mala puta si sciuit vel probabiliter credidit esse furtū: et sic emptoꝛ grauatur sex modis ¶ Prio qꝛ tenet rem semp reddere etiā si aīal moriat/vel violenter rapiat. Institutis de vsucaptionib⁹. §. In rebus. Semp eni emens furtū tenet de casu fortuito nisi in vno casu/scꝫ si rē obtulit dn̄o tempore ꝛ loco cōgruo et ille noluisset recipere: tunc ille purgasset moram. ff. de conditione fur. In re ¶ Secundo tenet restituere oēs fructus ꝑceptos/ꝛ qui medio tēpore ꝑcipi potuerunt. ¶ Tertio qꝛ res estimanda est secundū optimū eius statū/puta si res tēpore venditōnis fuisset melioꝛ q̄ postea. ff. de furtis. In re furtiua ¶ Quarto quia non potest repetere precium quod dedit. ¶ Quinto quia nō potest agere cōtra venditorē de precio soluto. Obstat eni sibi turpitudo sua nisi de hoc exꝑsse cauerit. 10. q. 2. ¶ Sexto qꝛ perdit expensas suas voluntarias. C. De infantibus ꝛ gagi. Si aūt emit bona fide puta si ꝓbabiliter credidit rē esse iustam: tunc illa bona fides quattuoꝛ sibi confert ¶ Primo qꝛ non tenetur rem restituere durante bona cōsciencia. Sꝫ si postea sciuerit rem esse furtiuam: tenetur eam restituere/ꝛ etiā fructus extantes. sꝫ nō fructus consumptos tenetur restituere ¶ Secūdo qꝛ potest rem alienare ꝛ vendere durāte bona fide/puta si ꝓbabiliter credit. ꝛc. Sꝫ si aliqd̄ lu-

crū ex vēditōe cōsecut⁹ fuerit: illud tenet restitue re postea dño venienti. ff. de cōditōe īdebiti. lege. Nā hec ¶ Tertio qꝛ rē nō tenet restituere ī casu fortuito durāte bona fide. Si eī res interī pereat absqꝫ culpa sua: ī nullo tenet dño suo respōdere ¶ Quarto qꝛ post restitutionē rei pōt agere ꝯ vēditorē de ꝑcio qd dedit/dūmō rē restituerit per iudiciū. Vn̄ cautū est ī talib⁹ ꝙ emptor dicat dño rei ꝙ ipꝫ trahat ad iudiciū/ ꝛ postq̄ emptor citatus fuerit: denūciet vēditori ꝙ veniat ꝛ defendat rem venditā/ ꝛ si tunc res ab eo euincit: venditor tenet de emptōne/ nisi emptor fuisset absens per contumaciā tēpore date sententie. vel nisi per inuidiā iudicis sentētia lata fuisset. extra de emptione ꝛ vēditōe. ca. Vtimur. Si aūt extra iudiciuꝫ restituat: tūc vēditor nichilomin⁹ tenet restituere ꝑciū ī foro penitētiali/ licꝫ ꝑ iudiciū fori ad h⁰ cogi nō posset. Sꝫ hoc est verū qn̄ raptor rē abstulit īiuste/ puta ī bello qd sciebat esse īiustū qꝛ si sciuit bellū iustū fuisse: nō tenet restituere rē raptā Si aūt ꝓbabiliter credit bellū iustū fuisse/ puta qꝛ vicini vel sapiētes h⁰ dicūt: tūc similiter bona fides ꝯfert sibi q̄ttuor bona supradicta. Sꝫ si postea sciuerit bellū fuisse īiustū: tūc debet restituere rē ꝛ fruct⁹ extātes nō tn̄ ꝯsūptos. Est aūt vna rl'a notāda ī oīb⁹ supdictis nonē pctīs alienis. nā q̄cū ꝙ fuerit causa spolii vel alteri⁹ dāni: talis tenet insolidū alias non tenet nisi de parte percepta. Si autē illa res vendita fuerit non tantuꝫ tenet soluere ꝑciū ꝓ ipa re datū: sꝫ debet soluere iustū ꝑciū rei vno tn̄ totū soluēte: oēs socii liberantur

etiã si quilibet esset in solidũ obligatus: et ille cui facta est solutio debet cedere actioni ei q̃ soluit .ff. de furtis. Si plures. Et sic patet q̃liter sit cõfitendũ de transgressione huius precepti.

Occtauũ preceptũ est. Non falsũ testimoniũ dices. Ubi scd̃m Augustinũ ꝓhibet oẽ nocumentũ quo quis per falsitatẽ oris ledit ꝓximũ. In secũdo aũt p̃cepto ꝓhibet mẽdacii falsitas respectu dei ꝓut cadit sub piurio. Ad cui⁹ euidentiã maiorẽ est sciendũ ꝙ scd̃m Augustinũ nõ solũ ꝓhibet hic mendaciũ: sed etiã omẽ nocumentũ oris. Mẽdaciũ eñ nõ solũ cõmittit ĩ v̾bis falsis ẜm Augustinũ: verũetiã ĩ opibꝫ simulatis q꞉ ẜm ip̃ꝫ mẽdaciũ est christianũ se dicere et opa xp̃i nõ facere .22. q. 5. Cauete. et p̃ie Johis. 1. Ideo p̃io est ostendendũ quomodo fiat isti⁹ mandati transgressio in verbis mendosis. ¶ Secũdo quomodo in verbis mẽdosis ꝓximo nociuis. ¶ Tertio quomodo ĩ factis simulatis. Et scd̃m ista tria istud preceptũ habet triplicẽ expositionẽ vt videbitur in processu. ¶ Propter primũ sciendũ est ꝙ in verbis mendosis istud preceptũ transgrediuntur nouẽ genera hominũ: quorũ tria offendũt in mendacio pernicioso/tria in officioso / et tria in iocoso. quod patet. ¶ Nam circa mendaciũ p̾niciosũ p̃io offẽdunt illi q̃ mentiũtur cõtra fidei veritatẽ: vt qui diceret christum non esse natum de virgine. et huiusmodi. ¶ Secundo circa hoc offendunt illi qui per mendacium ledunt proximi famam et honorem: sicut est mendaciũ false

detractionis vel falsi testimonii ī causa crimīali. Ad cui⁹ euidētiā maiorē est sciendū q̄ oē mēdaciū qđ ī iudicio dicit̄ de his q̄ ad iudiciū ptinēt p̄ter iocosū: est pniciosū et mortale. q2 subuertit veritatē iudicii qđ cedit in pniciē toti⁹ cōitatis. Ex quo patet q̄ siue iudex/ siue testis/ siue reus/ siue actor/ vel etiā pcurator si ī iudicio falsū dicāt: iudex falsā sentētiā pferēdo/ pcurator falsā causā defendēdo: istud p̄ceptū transgrediunt̄ ⁊ mortaliter peccāt. ⁊ tā iudex q̄ testis q̄ etiā aduocat⁹ tenent̄ ad interesse illi⁹ q̄ iniuriā pass⁹ est: imo tm̄ iura testis fals⁹ infamis efficit̄. vt p3. 3. q. 5. Constituim⁹. Et hoc est veru3 si sentētia lata sit cōtra eū: alias nō. vt dicit Joh. ibidē. Sciendū etiā q̄ testis mortaliter peccat nō solū mentiēdo ⁊ veritatē negando/ s3 etiā veritatē occultādo. extra de crimine falsi. ca. 1. qđ intelligit̄ de teste ī iudicio reqsito. vt dicit Joh. 11. q. 3. Quisqs ¶ Tertiō circa idē offēdunt illi q̄ per mēdaciū ledunt pximū ī reb⁹ exteriorib⁹/ sicut illi q̄ aliquē falso deferūt iudici vel tyranno/ vel q̄ falsū testimoniū contra aliquē in causa pecuniaria deponunt ex qb⁹ pximus dānificat̄ ¶ Secundo circa mendaciū officiosum p̄rio offēdunt illi q̄ ex quadā pietate mētiunt̄ p cōseruanda pximi vita. vt si quis videat hominem queri ad mortem: dicat se non vidisse eum ¶ Secundo circa hoc offendunt qui mentiuntur pro conseruanda hominis continentia. vt si virgo volenti eam deflorare mentiatur se esse coniugatam. ¶ Tertio circa hoc offendunt illi q̄ mentiunt̄ p conseruanda homīs exteriori

substantia. vt si quis videns predonem velle aliquem spoliare: dicat parcas sibi quia nõ portat pecuniã.
¶ Tertio circa mendaciũ iocosũ: primo offendũt illi qui mentiunt pro relevando merore et tedio sicut aliqui qui aliq ludicra fingunt vt hoiez melancolicũ exhilarent ¶ Scdo circa idẽ offendũt illi qui mentiuntur pro aliquo solacio. sicut illi q cupiditate aliis cõplacendi fingunt aliqua iocosa mendacia vt eos ad risũ provocent. ¶ Tertio circa idẽ offendũt illi q mentiunt ex adulatione sicut illi qui falso cõmendant hoiez vt ex hoc magis placeant. Vñ ad maiorẽ evidẽtiã predictorũ tria sunt per ordinẽ inquirenda. ¶ Primũ est q et quot sũt genera mendaciorũ / et quot illoz sit mortalia / vel venialia. ¶ Scdm est vtrũ pro liberatione hois a quocũqz periculo sit dicendũ mẽdaciũ officiosũ qđ est veniale ¶ Tertium est quomodo antiqui patres Abraham Isaac et Jacob qui vident esse mentiti a mendacio excusentur.
¶ Ad primũ dicendũ q Aug[9] in libro de mẽdacio distiguit octo genera mendacioz. q tñ oĩa cõprehẽdunt sub vna distictõe in generali q ponit 22. q. 5. que talis est. Nã mendaciorũ aliud est pniciosũ sive malignitatis / aliud iocosũ sive levitatis / aliud officiosũ quod est pietatis. Sub mendacio autẽ pnicioso cõprehendunt tria prima genera mẽdacioz et illa semp sũt pctã mortalia. qđ patet. Nã primũ contrariat directe dilectõi dei Secundũ autez et tertiũ contrariant dilectioni proximi / vt patet ex supradictis. Sub secũdo scz iocoso cõtinent alia duo / puta quartũ et quintũ.

que ex genere suo sūt venialia. licet ex circūstan=
tia aggrauante qn̄qꝫ possunt fieri mortalia. vt si
quis libidine sola mētiendi fallēdiqꝫ libidine si=
ne causa vel vtilitate sibi finē constituat et huius=
modi. Sub tertio aūt scꝫ officioso cōtinenꝰ sextū
septimū/et octauū. q̄ licet scd̄m se sint venialia ꝑ
fectis: tn̄ qui renūciauerūt pōpis seculi secundū
glosā. 22. q. 2. Ne q̄s arbitreꝰ: efficiunꝰ mortalia
Cui videꝰ cōcordare magister sētentiaꝝ in. 3. di.
36. dicens illud mendaciū qḋ fit pro cōmodo al=
terius perfectis dicitur esse dānabile. et idē dicit
de mendacio iocoso. Sꝫ istud non est verū scd̄m
se ꝑ se loquendo ſm sententiā theologorū. qꝛ nec
ꝑfectio statꝰ nec intētio actꝰ mutant speciē pctī.
Vn̄ illud qḋ est veniale ī laico nō pōt esse morta=
le in clerico vel in religioso ꝑ se loq̄ndo/ nisi forte
ꝓpter scandalū qḋ ī mēdacio interdū annectiꝰ.
Iteratio etiā actꝰ non facit pctm̄ mortale ꝓprie
licet ad hoc disponat. ⁊ sic potest intelligi dictuꝫ
magr̄i q̄ mēdaciū iocosū vel officiosū est dānabi
le ꝑfectiſ: nō q̄dē ꝑ causā qꝛ causet pctm̄ mortale:
sꝫ solū dispositiue qꝛ iteratō ad mortale disponit
Ad secundū dicēdū q̄ ꝓpter liberationē hoīs a
quocūqꝫ ꝑiculo nō est dicēdū mēdaciū officiosū
Vn̄ Augꝰ. Ne q̄s arbitreꝰ ꝑfectū ⁊ spūalē hoīeꝫ
ꝓ ista tēporali vita/ morte cuiꝰ sua vel alteriꝰ non
occidiꝰ aīa/ debere mētiri: se q̄d aliud. ⁊c. 22. q. 2
Et apostolꝰ. Non sunt faciēda mala: vt eueniāt
quecūqꝫ bona. Nec etiam venialiter peccare. vt
22. q. 2. Faciat. Augustinꝰ libro de mēdacio. Et
23. q. 5. Cū homo. in fine. Augꝰ ad Macedoniū.

Cōstat autē q̄ oē mēdacium cū sit malū scd̄m se nō pōt a pctō excusari/ et ideo mētes pfectoꝝ tāto amore debēt ī veritate fundari. q̄ nūq̄ vel leuiter mētiant̄ p quocūq̄ piculo euitādo. Nā fm Augustinū ī ho casu nō est mētiēdū: sȝ v̄itas pruden ter celari pōt sub tanta v̄boꝝ dissimulatōe. vt dicit Aug9 libro de vera religione/ et ī q̄stionib9 supra Genesim. vbi dicit cū Abrahā asseruit vxorē suā esse sororē ei9: veritatē prudēter celare voluit nō mētiri. Soror enī ei9 dici poterat. q2 filia fratris erat/ vt ipsemet abrahā dicit Gen̄. xi. Thare genuit Abrahā/ et Nachor/ et Aram. Et post duxerūt Abrahā et Nachor vxores. Nomē vxoris abrahā: Saray. et nomē vxorꝭ Nachor: Melcha filia Aram patris Melche et Jesche/ id est Saray cognoīata Jesche. Ad tertiū respōdet aug9 in libro cōtra mendaciū. Nā vt ipe dicit ītelligēdū est sctōs patres illa v̄ba dixisse nōintētiōe fal lēdi: sȝ figuraliter et pphetice. Nā abrahā excusatur qn̄ dicit se reuersurū cū puero/ vel q2 ppheti ce hoc dicit/ vel q2 firmiter credidit q̄ de9 eū ī momēto resuscitaret sciēs pmissionē diuinā cassari nō posse q̄ sibi dictū est: ī ysaac vocabit̄ tibi semē vt pȝ. 22. q. 2. ca. Abraham. Jacob etiā dicēdo se primogenitū nō est mētitus. q2 nō dicit se primo genitū ratione natiuitatis: sed iure emptionis/ et legitime cōmutatiōis. Similiter dicit christ9 Johannē esse Heliam nō in psone veritate: sed ī virtutis imitatione. vt patet. 22. q. 2.

Circa secūdam expōnē Nota q̄ ī v̄bis primo nocī

uis offendunt duodecī genera hoīz: quoꝝ prima
sex ledunt fraternā fidelitatē. qđ patet. ¶ Nam
primi sunt ꝙ offendunt ꝓximū suū deridendo et
subsannando ꝙ timere debēt illud subsānās sub
sannabit/et deridens deridebit. ¶ Scđi sunt ꝙ
bona dicta et facta ꝓximi conant diminuere ꝛ il
la ꝑ iudicium temerariū ꝑuertere: qđ est enorme
pctm̄. qꝛ per hoc hō sibi vsurpat diuinū honorē/
diuinā sapientiā/ꝛ iusticiā. qꝛ ratio predictorum
soli deo cōuenit ꝙ est arbiter et cognitor secretoꝝ
¶ Tertii sunt ꝙ falsa ꝓditiōe sub specie amoris
ꝓximū qñqꝫ latēter tradūt/ꝛ isti sūt similes Ju
de ꝙ ꝑ osculū sub spē amoris xp̄z ꝓdidit ¶ Quar
ti sunt ꝙ ꝑ iuidiā ꝛ odiosā detractionē famā ꝓxi
mi denigrāt. Et lꝫ detractio sit pctm̄ oris: ꝓpter
excessū tn̄ criminis pctis oris nō connumerat/ꝙ
sunt nūero duodecī: sꝫ sub homicidio reponit: vt
visū est. Cui⁹ rō est. qꝛ sicut vipera vno flatu tres
hoīes occidit: ita tria homicidia spūalia ī vna de
tractione cōmittunt. qꝛ detractor seipsū et audiē
tē/ꝛ eū ꝙ detrahit vt frequenti⁹ in mēte audiētiū
spūaliter occidit. ¶ Quīti sūt ꝙ ꝓximū cōuiciis
et īproperiis perturbant. et isti spiritualiter ī fa
ciē christi spuūt/et sputis verboꝝ suoꝝ amabilē
eius faciē inficiunt. ¶ Sexti sunt qui per liuorē
vel arrogantiā ꝓximum indebite reꝑhendunt/ꝛ
omēs isti ledunt fraternam fidelitatē. ¶ Alii sūt
qui ledunt fraternam caritatē. Quoꝝ primi sūt
qui ꝓximum verbis duplicibus ꝛ simulatis deci
piunt pretendendo amorē in facie: sed gerunt li
uorē in corde. De quibus dicit ꝓpheta. Labia do

losa in corde et corde locuti sūt. Dol⁹ ei cor mel litū gerit in ore/felleum aūt cor gerit in mente ¶ Scdi sūt q̄ ꝓximū verbis rixosis ad iracūdiā ꝓuocant. que q̄dē ꝟba tria mala causāt. ¶ Primū est q̄ p verba rixosa pax cordis tollit̄ ⁊ fraterna dilectio minoratur ¶ Secundū est quia tales rixosi in mente consueuerunt esse obstinati/quia nec ab aliis doctoribus volunt dirigi / nec pro suis defectib⁹ reprehēdi. ¶ Tertiū est q̄ isti per mentis obstinationē magis in suis defectib⁹ insistunt/et plus ceteris in peccatorū nexibus ligātur. ideo de mēte obstinata dicit psalmista. Fiat ei sicut vestimētū quo operitur: ⁊ sicut zona qua semper precingit̄. In quo euidenter ostēditur q̄ tales obstinati ⁊ peccandi consuetudine/et pctōrū nexibus plus ceteris constringuntur. ¶ Tertii sunt qui verbis procacib⁹ ⁊ lasciuis inuerecūde prolatis proximū scandalizant et mentis integritatē corrūpūt. quod quantū sit pctm̄ hoc ostēdit dn̄s Math. 18. dicens oculū dextrū /manū/et pedē eruēdos ⁊ abscindēdos ꝓpter scādalū euitādū. Nam per oculū intelligit̄ ille q̄ nos in actib⁹ spiritualibus dirigit. per manū intelligit̄ ille q̄ nobis vite necessaria ministrat. per pedē vero ille qui actus nostros exteriores disponit. Et quilibet istorū quātūcūq̄ sit necessarius: tamen ipsi⁹ amor propter scādalū est abscindend⁹. ¶ Quarti sunt discordiā inter homies seminantes. quod pctm̄ dn̄s inter oīa alia magis detestatur sicut p oppositū de concordia et caritate et cordiū vnitate maxime delectatur. Unde isti reuera christum

plus perturbant q̄ ille qui latus eius lācea aperuit/vel qui eū cruci clauis affixit. Cuius ratio ē quia tales eius sanguinem euacuāt per quē oīa pacificauit/siue que in celis sūt siue q̄ in terris.
¶ Quinti sunt qui malis consiliis homiem ad peccandum inducunt. ¶ Sexti sunt qui salubre cōsiliū et cetera pietatis opera proximo subtrahunt/sicut non corrigere delinquētes/non sedare lites/nō īstruere ignorantes/et huiusmodi.

Circa tertiam expositionem est aduertendum q̄ in factis simulatis offendunt duodecim genera hoīz quorum quattuor offendunt sub specie simulate sanctitatis: quattuor sub specie simulate veritatis. quattuor sub specie simulate iusticie et equitatis ¶ Circa primum modum offendunt indigne cōmunicantes. Nam tales deo maiorem īiuriam faciunt q̄ Judas qui ipsum tradidit. qđ patet. quia castrum dei scilȝ mentis puritatē in qua deus maxime delectatur hostibus tradunt ⁊ ipsum deum de cordis hospitio turpiter eiiciunt propter quod tales ꝑ sumptōnem sacramēti/nec in gratia/nec in virtutibus fecundant̄ sed in peccatis potius obdurantur. quod aperte figuratuȝ est in manna celesti que liquefiebat ad solem/et arescebat ad ignē. Jn quo designatur q̄ mens q̄ cū deuotione et puritate ad sacramentū accedit in donis et gratiis fecundatur. que vero cū cupiditate et ardore cōcupiscētie ad sacramētū accedit: ī pctīs ꝑ subtractionē gratie obduratur.

¶ Scdo circa hoc offēdūt īdevote orātes. quod ysaias rephendit cū dicit. Popul⁹ hic labiis me honorat: cor aūt eor lōge ē a me. Vñ hoīes tales seipsos effectu orōnis priuant/ et deo nauseā generant. qr orōnē tepidi cordis abominabitur deus Apo. 3. Utinā frigid⁹ esses/aut calid⁹. Gregori⁹ frigidus p cōcupiscētie carnis rephensionē/ aut calid⁹ p caritatis inflāmationē: sed qr tepid⁹ es incipiā te euomere ex ore meo. ¶ Tertio circa hoc offendunt nimis sibiipsis in bonis actib⁹ suis cōplacentes: et tales ppinant deo nō vinū cōditū cū sponsa in canticis: sed vinū mirratū et felleum cū iudeis. ¶ Quarto circa hoc offendunt illi qui laudem humanam vel vtilitatē propriā in bonis actib⁹ expetunt. q oēs act⁹ virtutū miserabiliter corrūpunt. qr null⁹ act⁹ est a deo virtuos⁹ qn inviciū degeneret si in ipso vel complacentia propria/vel laus hūana seu terrena cupiditas vel cōmoditas attendatr. Et isti talē cōtumeliā deo faciūt: qr arborē bone volūtatis p diuinā gratiā in hoīe plantatā euellunt violenter et in ortū dyaboli reponunt. ¶ Circa secundū modū sub spē scz simulate veritatis: prīo offendunt illi q ex humano timore retrahunt a libera veritatis confessione scdm quē modū etiā discipuli anteq essent in gratia spūssancti cōfirmati a christo fugerunt vbi beata virgo sola īmobilis perstitit. Vñ dicit Anselmus. sola fides ecclīe per illud triduū incōcussa remansit cū alii discipuli lapsi essent: et per hoc hanc prerogatiuā pmeruit. q sicut eius fili⁹ totius nature hūane est reparator: ita ipsa a tota

natura feminea triplicē defectū exclusit/ ⁊ eā in triplici pfectione singulariter sup oēs viros ineffabiliter sublimauit. qd̄ pz. Nam natura feminea est fragilis ad resistendū/mollis aūt ad pseuerandū ⁊ parui iudicii ad cōsulēdū. ideo vulgo dr̄ ꝙ femīa cito cōsulit: sz raro meli⁹ eligit. Hūc aūt triplicē defectū a natura feminea abstulit cuz eā xp̄s sup virilē pfectionē discipuloꝝ christi singulariter sublimauit. qd̄ patet. Nā in tolerantia pfectionis ⁊ in cōstantia fidei ⁊ dilectōis/ aut etiā in pspicacia iudicii ⁊ electionis ipsos discipulos a christo electos incōparabiliter excessit. qd̄ pz ex hoc ꝙ discipulis pre timore mortis fugiētib⁹ ⁊ ī fide vacillantib⁹: ipsa incōcussa pstitit/ ⁊ in omī casu semp meli⁹ elegit. qd̄ euidenter patet ex hoc ꝙ salutē hūani generis ī passione sui filii p̄elegit magis volens ip̄z magis acerbissima pena pati: ꝙ̄ gen⁹ hūanū nō redimi. ¶ Scd̄o circa hoc offēdunt illi q̄ sub specie zeli v̄tuosi alios alacriter reprehēdunt cū tamē multotiens ex odio et liuore hoc faciāt ꝙ̄ uis ex caritate latēter pcedere videant. ¶ Tertii ex hoc offēdunt q̄ ex amore priuato excess⁹ aliquoꝝ excusāt vel attenuāt. altoꝝ vero excess⁹ qn̄qꝫ magis aggrauāt ꝙ̄ oportet. ¶ Quarti circa hoc offēdunt q̄ simulate ⁊ ficte p̄ximoꝝ psperitatib⁹ cōgaudēt vel ficte ipsoꝝ aduersitatibus condolent/quam quidem fictionem dn̄s terribiliter detestatur. ¶ Circa tertium modum sub specie simulate iusticie: primo offendunt illi qui iusticiam vendunt sicut multi iudices et mali aduocati qui nolunt facere/vel etiam defensa-

re iusticiã: nisi pro emolumento terreno. ¶ Secundo offẽdũt illi q̄ iusticiã depravant: sicut malus iudex qui ex odio privato nõ ex amore iusticie reũ cõdẽnat/ qui vtiq̃ ex hoc reatũ homicidii incurrit. vel malus advocatus qui scienter malam causã suscipit defensandã/ qui tenet ad interesse illi⁹ cõtra quẽ advocat. Tertio circa hoc offẽdũt qui malis consiliis vel iniquis statutis ledunt p̄ximos. Et tales mortaliter peccant/ ⁊ tenẽt ad restitutionẽ illis q̄ per statuta talia dãnificant. nec talia statuta merent nomen legis: sed magis iniuriose machinationis nomen habent. Lex eĩ secundũ Jsidorũ debet esse talis q̄ cõi bono proficiat et vnicuiq̃ iura sua conservet: alias nõ dicit lex s; poti⁹ corruptela. Jn hoc etiã pctm̃ incidũt qui religiosis et christi pauperib⁹ detrahũt vel q̄ alios ab eorũ beneficentia avertunt dicẽtes ipos aliorũ elemosinis non indigere cũ magnas structuras faciant: qui nõ advertũt cũ quanta parcitate victus et vestitus hoc faciant/ et q̄ sincero affectu dei honorẽ et quietũ statũ deo famulantiũ in talibus intendunt. ¶ Quarto circa hoc offẽdunt illi qui contra libertatẽ ecclesiasticã aliqua edicta scienter faciunt: ⁊ hoc fit trib⁹ modis p̄ut libertas ecclesiastica consistit in tribus. ¶ Primũ est q̄ clericus v̄berari nõ debet vnde qui fecerit vel fieri mandaverit/ vel etiã facientẽ pro posse nõ impediverit: excõicatus est ipso iure. ¶ Secundũ q̄ clerici ad iudiciũ civile trahi nõ possũt ¶ Tertiũ q̄ clerici ad exactiones publicas non sunt obligati. Vñ si q̄s statuerit q̄ clerici possint

cōueniri in ciuili iudicio/ vel etiā prohibere dire-
cte vel indirecte ꝙ clericus causam suam in foro
ecclesiastico prosequi non posset/vel ꝙ debeāt da
re exactiones vel tenere vigiles pro custodia ci-
uitatis tales ipso facto sniam canonis incurrunt
extra de sententia excōmunicationis. Grauem.

Nonū preceptū est. Non concu
piſces rem pro
ximi tui. Ubi licet explicite prohibeatur cō
cupiscentia oculorū in re aliena:implicite tamen
prohibetur vniuersaliter omīs concupiscentia si
ue cupiditas male voluntatis respectu rei aliene
Nam superius in septimo precepto prohibuit cu
piditatē operis:hic autē prohibet cupiditatē cor
dis. Et est notanduz ꝙ hic non prohibetur con-
cupiscentia que innascitur ex corruptione fomi-
tis/vel delectatione sensualitatis quia impossibi
le est ꝙ iste concupiscentie non sint in nobis pro
pter naturam corruptā:sed hic prohibetur cōcu-
piscentia et appetitus qui innascit ex cōsensu ra
tionis. Et hoc preceptū similiter habet triplicē
expositionē.

¶ Prima est. Non cōcupisces rē ꝓximi tui eā
scilz per auariciā appetendo /seu etiam per iniu
sticiā obtinendo. Ad cuius euidētiā ē sciendū ꝙ
res aliena potest concupisci sub triplici differē-
tia graduali. Quidā eīn concupiscūt rē alienā sʒ
scientes ꝙ non possunt eam cupitam obtinere:
ideo non prosequuntur concupiscentiam. Si au
tem scirent se posse prosequi concupita:conaren
tur ad prosequendū concupiscētiam in effectū et
isti realiter in cōcupiscendo peccant mortaliter

et hoc ꝑ pꝛio gradu cõcupiscẽtie moꝛtalis. ¶ Se
cũdo sũt quidã q̃ cõcupiscũt rẽ alienã/ ⁊ cũ cona
tu exterioꝛi laboꝛãt ꝓtrahere illicite obtinẽda. q̃
ꝗuis ea nõ obtineãt: tñ moꝛtaliter peccãt ⁊ gra=
uius q̃ꝫ primi. Et est secũdꝰ gradus cõcupiscẽtie
q̃ apparet ĩ fure ⁊ latrone ꝓ furto et rapina labo
rantibꝰ. qꝛ licꝫ in effectu nec furenꝭ nec rapiant:
peccãt tñ moꝛtaliter/ ⁊ grauiꝰ q̃ꝫ primi ¶ Tertio
sunt quidã q̃ nõ solũ conanꝭ cõcupiscere aliena sꝫ
etiã cõcupita prauis conatibꝰ assequunꝭ. ⁊ isti oĩ
bus aliis grauissime peccant. Et est tertiꝰ gradꝰ
cõcupiscẽtie moꝛtalis. vt pꝫ ĩ furibꝰ et latronibꝰ
rẽ cõcupitã illicite obtinẽtibꝰ. ⁊ istis nũq̃ꝫ dimit
titur pctm̃: nisi restituaꝭ ablatũ.. vt dicit Augꝰ.
cũ tñ habeãt facultatẽ restituẽdi. De primo gra
du cõcupiscẽtie appropꝛiate scribiꝭ Prouer. ii.
Manꝰ ĩ manu nõ erit innocẽs. qꝛ licꝫ manꝰ ĩ ma
nu teneaꝭ vt scꝫ q̃s actualiter nõ fureꝭ nec rapiat
si tñ a furto vel rapina abstineat nõ propter deũ/
nec ꝓpter iusticiã: sꝫ ꝓpter penã/ qꝛ timet suspen=
diũ: talis nõ erit innocẽs/ ĩmo moꝛtaliter peccat
ꝑ auariciã rẽ alienã appetendo cõtra diuinã iu=
sticiã. qđ quantũ sit malũ ostẽdit Augꝰ in libꝛo
de libero arbitrio sic dicẽs. Cum auaricia alicui
dñatur: subiectꝰ malis oĩbꝰ demõstraꝭ. qꝛ de aua
ricia mala oĩa oꝛiunꝭ/ ⁊ oĩm peccatoꝝ species ex
ea ꝓducunꝭ. Et ideo bene scribiꝭ Eccliastici. 10.
Auaro nichil est scelestius. Cuiꝰ causã assignat
Innocẽ. in libꝛo de vilitate cõditõnis hũane di
cens. Auarus offendit deũ/ offendit ꝓximũ/ offẽ
dit seipsũ. Nam deo detinet debita/ proximo de=

tinet necessaria/ sibiipsi subtrahit oportuna. Nā gulā euacuat vt archam ipleat/ corp⁹ extenuat vt lucrū extēdat/ ꝛ ideo auar⁹ cōuincit̄ sibiipsi crudelissimus/ deo ingrat⁹/ ꝛ ꝓximo impi⁹. Nō eni ꝓximū diligit quē inedia perimit/ egestas consumit. Inter cupiditatē ꝛ auariciā hoc distat. q꜠ cupiditas mala: est mal⁹ vel imoderat⁹ terrenoꝝ appetit⁹. Auaricia vo est irrōabilis ꝛ itēperata tenacitas eoꝝ q̄ vtiliter expēdendi haberēt locū.

Secūda expositio

Nō ꝯcupisces rē ꝓximi tui eā scz iniuste/ id est ad iniusticiā appetēdo/ ꝛ i malū finē ordinādo. Aliud est ei appetere aliena ꝑ iiusticiā: qḋ fit i p̄ria expōe. Aliud ē appetere ad iniusticiā: puta ad vanā gliam/ ad luxuriā/ vel ad crapulā sicut diues ille fecit q̄ epulabat̄ quotidie splēdide. Et istū modū peccādi gētiles etiā phi tetigerūt ostēdētes q꜠ i vno actu pcti possit esse multiplex deformitas: sicut dū qs furat̄ vt exinde mechet̄/ vel crapulet̄/ vel pōpas exerceat. Et ꝫm hūc intellectū nō solū cōtra hoc ꝓceptū faciūt q̄ aliena cōcupiscūt: sꝫ q̄ sua bona male ꝛ illicite expēdūt vt voluptuosi/ pōposi/ ꝛ huiusmodi. Pre oībus aūt aliis in hoc casu magꝭ peccāt clerici quorū bona oīa sūt pauperū/ ꝛ dom⁹ eoꝝ oīb⁹ debēt esse cōmunes/ et pl⁹ ceteris debēt vigilare i peregrinoruꝫ hospitiū. vt. 16. q. 1. Qm̄ q̄cq̄d. 12. q. 2. Aurū. Glīa. et Amico. Nā licꝫ clerici seculares nō teneant̄ renūciare tēporalib⁹ quātū ad ꝓprietatem et vsū: tñ tenent̄ eis renūciare quantū ad affectū. quia nō debent tantū affici circa tēpora

lia sicut laici: et hoc designat corona in capite. Nã capitis rasio: est omiũ tēporaliũ depositio. vt scribi k. 12. q. 1. ca. Duo sunt. Ratio autem quare min⁹ debēt affici ad tēporalia q̃ laici: est/ q: solli citudo tēporalis impedit spiritualē. Clerici aũt ideo dicunt q: sunt in sorte dñi vocati et diuo cultui mancipati specialiter. ⁊ ideo solũ debent esse dediti contēplatõi/ et orationi/ et lectioni/ ⁊ ab oĩ strepitu tēporaliũ semoti. Hec hieronimus. ca. Duo sũt. et. 36. di. Qui ecclesiasticis. et Si quis vult. Vñ credo saluo meliori iudicio si clerici vel monachi contra ꝓhibitionē iuris nimis se īmisceāt temporalib⁹ vel secularib⁹ negociis sciēter et volũtarie intantũ q̃ notabiliter impediant libertatē spũs qua soli deo vacare debēt: q̃ mortaliter peccāt/ vbi forte laici vix venialiter peccarent: qb⁹ nõ est interdictũ negociis secularibus se immisceri.

Tertia expositio

Nõ cõcupisces rē ꝓximi tui ipsam/ scz auare retinēdo vel eā necessitatis tēpore nõ cõicando/ qđ nichil aliud est facere: q̃ res pauperũ per violentiā auferre. Nã scđm Augustinũ Non solũ auar⁹ est qui rapit aliena: sed q̃ cupide seruat sua. et ideo auar⁹ vt dicit Aug⁹ anteq̃ aliquid lucretur: seipz perdit. di. 47. Sicut hi. Nõ minus ē crimīs habēti tollere: q̃ cũ possis ⁊ abũdes indigenti denegare. Esuriētiũ panis est quē tu detines/ nudorũ vestimentũ est qđ tu recludis/ miserorũ calceus est qui apud te veterascit. et est decretũ Gregorii. Ex predictis patet q̃ oĩs cupi-

ditas cordis/aut est in appetendo aliena contra iusticiā. vt pz in prima expositione. vel est ad iusticiā: vt pz in secunda expōne. Aut est in retinēdo nimis cupide per auariciā. quod contingit in ista tertia expositione. Sed hoc potest esse dupliter. Vel quia absolute retinet ꝛ occupat alienuz: ꝛ sic est fur et latro/vt pz ex supradictis. Aut retinet ꝓpriū. et tūc aut hoc fit tēpore necessitatis quo ex ꝑcepto caritatis talia cōicare deberet: et sic retentio cupiditatꝭ censet homicidium: sicut supradictū est in septio ꝑcepto. Pasce fame morientē. ꝛc. Aut si retinet sua vt ea tēpore oportuno distribuat: sed hoc iterū contingit dupliciter. q: aut raro aut nūꝙ sic retentū egenis distribuit et sic est pctm̄ mortale. vt pz in diuite/qui micas panis lazaro negauit. Aut aliquando distribuit et aliquando nō: et sic est veniale. et hoc secundū magis et minus/prout maior vel minor facultas est in ipso dante. Sciēdū est etiā ꝙ ipsi auari nō pedites vel equites ad infernū properant: sed ad infernū vehuntur cū curru per suā auariciā eis prouiso/qui quidē currus auaricie secundū Bernardū super cantica sermone. 3. vehitur quattuor rotis viciorū q̄ sūt pusillanimitas ihūanitas/cōtēpt⁹ dei/obliuio mortis. Iumenta ipsū trahentia sunt/tenacitas et rapacitas/ et his ambobus vnus solus auriga presidet scilicet ardor habendi. Sola quidem auaricia quia non patitur plura conducere/vno auriga contenta est. Si autez querat quomodo ꝛ qualiter homo se hr̄e debeat ad res possessas: hoc pulchre docz Seneca ī suis

ꝓuerbiis ita dicēs. Pecunie oportet īperare nō seruire pecuniā. si illa vti scias: ancilla est. si nescias: dn̄a est. ⁊ ideo necesse est / aut teip̄z / aut pecuniam vilē habeas. Et ideo dicit Bernar. sup cātica ſmōe 2. Si ve tua sūt q̄ possides: expēde ad lucra ⁊ ꝑ terrenis celestia ꝯmuta. Si hoc nō valeas scias te pecunie nō esse dn̄z sʒ ſuū. Ecōtra de bonis ⁊ vtuoꝝ possessorib⁹ dicit Grego⁹ libro moraliū. Sāctis viris ip̄a rerū affluētia est onerosa qꝛ grauiter hoc tolerāt. qꝛ festinādo ad patriā mr̄ta portant ī itinere / ⁊ ideo aut largiēdo distribuūt / aut deserēdo ꝯtēnūt. Sciēdū aūt ꝙ ista triplex expō p̄dicta pōt colligi ex decreto. di. 47. Bonoꝝ. vbi dr̄ sic. Bonoꝝ auctori inherere nō possum⁹: nisi cupiditatē q̄ oīʒ maloꝝ radix est absciidam⁹: ⁊ h⁹ quātū ad primā expōeʒ. Pro scd̄a vo subdit. Virū catholicū ⁊ p̄cipue sacerdotē sicut nullo īplicari debet errore: sic nulla cupiditate debet vīculari. dicēte scriptura. post cōcupiscētias tuas nō eas. Mēs ei pecunie auida / nec abstinere nouit a vetitis / nec gaudere cōcessis / nec pietati adhibere cōsēsū. Hec Leo ep̄s anatholio ep̄o. di. 47 Virū. Quātū vo ad tertiā b tūs Ambrosi⁹ dicit sequēti ca. Sicut hi. dicit forte cupid⁹ q̄d iniusti facio si ꝯ aliena nō īuado: ꝓpria diligēti⁹ teneo? O īpudēs dic tu q̄ ꝓpria dicis? que ⁊ ex q̄b⁹ recōditis ī hūc mūdū intulisti: qn̄ ī hāc īgress⁹ es lucē? qn̄ de vētre matris existi q̄b⁹ queso facultatib⁹ / quibus ve subsidiis stipatus ingressus es? nonne nudus intrasti / et nudus exibis? tantorum ergo scias te inuadere bona: quantis posses prestare

et retines. Unde transgressores huius p̄cepti sin gulariter puniunt plaga muscaꝝ. q2 musce morientes perdūt suauitatē vnguēti. Et sollicitudo possidēdi tēporalia nō solū īpedit deuotionē spiritualiū: sꝫ etiā in corde hoīs suffocat dei verbuꝫ Oīs eni oratio et orōis deuotio / ⁊ etiā cōtēplatōnis cōsolatio fundit⁹ morit: vbi habendi cupiditas dn̄atur. Cupiditatē igitur desere: si ī deo vis delectari. Ex predictis patet de transgressiōe huius precepti / et quomodo sit confitendum.

Decimū preceptū Non cōcupisces vxorem ꝓximi tui. vbi ꝓhibetur oīs cōcupiscētia carnis: sicut in nono precepto ꝓhibetur omīs concupiscentia oculorū. Ideo auteꝫ dantur duo p̄cepta ad ꝓhibendū hanc duplicē concupiscentiā eo q2 ad eas natura corrupta maxīe inclinat. Nam ad cōcupiscentiā carnis inclinatur ꝓpter sui conseruationē in esse speciei. Ad cōcupiscentiam vero oculoꝝ inclinat ꝓpter sui conseruationē in esse indiuidui. Prohibetur etiā hic nichilominus duplex concupiscentia propter tria dāna que facit in anima. ¶ Primum est: quia aīam īficit et maculat. Cuius ratio est. quia concupiscētia carnis est sicut aqua fluens / cōcupiscētia oculorū est sicut terra sitiēs propter ariditatem terrene affectionis. Unde sicut de terra et aqua fit lutum materiale: ita ex hac duplici concupiscentia fit lutum spirituale quo anima sordidatur / et per consequens fetida et displicibilis redditur ī dei conspectu ad moduꝫ luti vilissimi. ¶ Scōm

est: quia ad modū ignis inextinguibilis aīam in
flāmat. de quo scribit Job. 31. Ignis est vsqʒ ad
consūptionē deuorans: et nō solū aīaʒ inflāmat:
sʒ etiā inflāmando incinerat. ⁊ tūc supuenit ter
tia soror eorū scʒ supbia vite. que ad modū venti
aīaʒ insufflat/⁊ redactā in cinerē ad modū pul=
ueris vsqʒ quaqʒ dispergit. ⁊ ideo scribit Prouer
biorū. 2. Et erit tanqȝ puluis. ⁊c. ¶ Tertiū est qꝛ
vtraqʒ ad modū sitꝭ insatiabilis aīaʒ sēp cruciat
Vn̄ iste due ꝯcupiscētie sūt due filie sāguisuge cla
mantes/affer affer. vt scribit Prouerb. 30. Nā
cōcupiscentia oculorum dicit. Affer diuitias. Et
concupiscentia carnis dicit. Affer delicias ⁊ vtri
usqʒ istius: insatiabilis est appetitꝰ. Nō enī mun
danus diuitiarū ⁊ deliciaruʒ sitibundꝰ: est quasi
saccus pertusus: ⁊ ideo nō est mirū si nō possit i=
pleri nec etiā satiari. Hoc autē preceptum habet
triplicē expositionē. ¶ Prima. Non cōcupisces
vxorē proximi tui/id est non habeas volūtatē vio
landi thorū ꝓximi tui. Ubi diligēter cōsideran=
dū qꝫ si deus solā voluntatē huius petī prohibet:
quanto ergo rigore iusticie volūtatē facto implē
tes puniet? Et illos potissime qͥ pulchras castas/
et probas vxores habentes aīas suas diuina ima
gine insignitas sordidis concupiscentiis: alioruʒ
sunt maculatores feminarū. Quod tamen ꝓhibet
christus Math. 5. Qui viderit inquit mulierem
ad concupiscendū eā/id est qꝫ concupiscentia trā
seat in affectū cordis/⁊ in consensū rationis ⁊ eti
am si facultas assit facere disponat: iam mecha=
tus est in corde suo. qꝛ sm iura. volūtas pro facto

reputatur. Sed cōtra est quod scribit. di. 66. Nō satis est velle: sz etiā benefacere oportet. nec sat est bñfacere nisi ꝓcedat de fōte bono/ id est ex bona volūtate. Sicut dicit de cōsecra. di. 5. Cogitationis et volūtatis nemo penā patiat. Ad tollēdū ergo dictoꝝ canonū cōtrarietatē distinguendū est. Quia aut volūtas habet facultatē operandi: et sic volūtas nō reputat pro facto. In quo casu loquunt canones in cōtrariū obiecti. Aut nō habet: ⁊ sic iterū distinguendū est. Aut eni volūtas est mala: ⁊ sic semꝑ ꝓ facto reputat. et sic semper est pctm̄ mortale in voluntate mala sicut ⁊ i ope malo/ q̄uis nō sit tm̄ peccatū in volūtate sola sicut in volūtate cū opatione simul. ⁊ illud est verū quantū ad iudiciū dei q intuet cor. Sz q̄tū ad iudiciū ciuile si volūtas mala suis terminis sit cōtenta nō punit: vt dicit vltimū decretū. Sed si volūtas ꝓgredit ad actū vel etiā ad conatū: sicut in criminib⁹ maximis punit solus conatus/ licet machinatio nō habeat effectū. Vn̄ lex non min⁹ illū punit; qui causa occidendi hoīes inuent⁹ fuerit cū telo: q̄ eū qui occidit. de penitenti. distinctione prima. ca. decimo. Et est ad l. Corneliam De siccariis. Si quis cū telo. ⁊ cetera. In minoribus tamen criminibus nō punitur solus conatus/ quia non sum fur: licet sim conatus aliquid furari. ff. de furtis. Om̄ furti. Aut voluntas est bona: ⁊ tunc aut illa que voluit cadunt sub precepto/ aut sub consilio. Si primo modo: sic voluntas non reputat pro facto. vt patet in ieiuniis et elemosinis ab ecclia institutis. et hoc potissime

quando voluntas habet facultatē progrediendi in opus. Si autē cadunt sub consilio: sic distigue quia aut illa non respiciūt premiū aureole: et sic voluntas reputatur pro facto. vt pz de sācto martino de quo sctā ecclia canit. O sanctissima anima quā et si gladius persecutoris non abstulit: tñ palmam martirii nō amisit. Aut respiciūt premiū aureole: et sic non reputatur pro facto. quia non sufficit pro premio aureole sola voluntas continētie/nisi actus continentie in opere teneatur.

Secūda expositio

Non cōcupisces vxorē pximi tui/id est nō formabis imagines de vxore pximi tui cogitando scilz q̄ pulchra est/q̄ gratiosa/q̄ amabilis. Cōtra hoc p̄ceptū prothdolor multi faciūt tam viri q̄ mulieres. q̄ licet nolint cōcupiscere nec cōcupisci ab aliis: tñ volūt agere diē festū cū reliquiis nocivarū et turpiū cogitationum quod tamē nimis est periculosum/quia facile ex hoc pctm̄ mortale incurritur. Qd̄ probat Jacobus in sua canonica. ca. i. cū dicit. Cōcupiscentia aūt q̄ est animi interior delectatio cū conceperit subaudi consensū rationis/ parit peccatū scz mortale/vel etiam pctm̄ veniale. Peccatū aūt cū consūmatū fuerit per deliberatū scz consensū ratōis in ipsam delectatōnē interiorē etiā in opus extrīsecū generat mortē/id est pctm̄ mortale pfectum Et vt euidentius pateat q̄liter interior cogitatō et cogitatiōis delectatio sint pctm̄ mortale/et q̄liter non: sciendū scđm Gregoriū q̄ humana tētatio perficitur ex tribus. scilicet suggestione/de

lectatione/et consensu. Si enī suggestio inducit passionē que est subitus motus animi cogitantis seu delectantis in re cogitata: sic est peccatuz veniale. Si aūt suggestio inducat passionē q̄ est q̄dā animi forma vel deliberatō: tūc aut nō sentitur delectatio in tali cogitatōe: ⁊ sic nō est pctm̄/ vel solū est veniale. Aut sentit̄ delectatio in cogitando: ⁊ hoc contigit dupliciter. Quia tūc aut deliberatio rationis nō consentit in delectationē: ⁊ sic est veniale. Aut cōsentit: ⁊ sic est pctm̄ mortale: siue consentiat in delectationē interioris act⁹ siue cōsentiat in ipsū opus. Cui⁹ ratio est. q2 non solū consensus ver⁹/puta cū quis cōsentit ī opus est mortale: s3 etiā interpretatiu⁹/ vt cū quis consentit in solam delectationē interiorē et nō ī op⁹ et hoc habet veritatē si delectatio cadat sup obiectum includēs in se deformitatē ad rectam rōnē Si aūt quis non delectatur in cogitatione turpi puta si cui placeat cogitare de specie pulchre mulieris absq3 alia deformitate concurrente: sic cōsensus in talem delectationē non erit peccatum mortale/sed potius veniale.

Tertia expositio

Nō cōcupisces/ id est nō cōcupisci desideres ab vxore pximi tui vt ibi cōcupisces teneat̄ passiue et relatiue. Et sic pmo ostendendū est q̄ istud p̄ceptū trausgrediunt̄ tria gn̄a hoīm. qd erit primū. ¶ Secundo declarabitur que sūt illa que potissime hominem a delectatione carnalis concupiscentie retrahere debeant.

¶ Tertio ostendet̄ que sunt illa que specialiter

dolem in mentis puritate conseruant. ¶ Propter primū sciendū q̃ primi qui hoc p̄ceptū trāsgrediunt sūt persone religiose licz sint ficte. que postq̃ deo se voto cōtinētie astrinxerūt: adhuc delectant ī spurcicijs carnaliū delectationū: et isti sūt similes filijs israel/ q̄ egredientes ab egypto manna celeste fastidiebant/ ⁊ cibaria vilia egypti appetebant. Sic et isti mūdo renūciantes tanq̃ ab egypto recedentes/ ⁊ per votū cōtinentie paupertatis volūtarie ⁊ vere obediētie terre p̄missionis appropīquātes: adhuc ī deserto positi sunt/ hoc est ī statu religioso cōstituti: ī quo oīa delectabilia carnis ⁊ mūdi p voluntariū contemptū in ipsis debēt esse deserta: cibaria vilia egyti appetunt et cibū celicū/ id est suauitatē intime deuotionis fastidiūt: q̄uis in se retineat oē delectamentū ⁊ oīs saporis suauitatē. vt scribit Sapie. 16. ¶ Secūdi sūt virgines ⁊ femine seculares q̄ statim cū viros aspiciūt: prauis cogitatōibus agitātur. A quo dehortat p̄pheta cū dicit. Btūs q̄ tenebit/ id est restringet motū ⁊ impetū illicite cogitatiōis et sensualitatis/ ⁊ allidet paruulos suos/ id est primos mot⁹ carnaliū delectationū ad petrā/ id est christū se xp̄i exēplis cōformādo/ qui nūq̃ ptulit aliquē motū illicitum sensualitatis. ¶ Tertij sūt qui licet nolint cōcupiscere: volunt tn̄ cōcupisci. q̄r multe sūt tam mulieres q̃ virgines que ad hoc se lauant et ornant vt amabiliores fiant. que nō solū ī choreis ⁊ plateis: sz etiā ī ecclīa corda viror̄ vulnerant dū eis nunc colore albo/ nūc rubeo/ nunc familiari colloquio / nunc

manuū infectione/nūc vultus cōpositione/nunc
oculorū lasciua intuitione illaqueant/et occasio
nē ruine prestant. Sciēdū tñ ꝙ talis ornatus de
cens et solitus bonis mulierib⁹ nō debet interdi
ci dūmodo fiat decenti modo et recta intentōne.
q2 qlibet mulier legitima bñ potest se sollicite or
nare ad cōplacentiam viri sui: nō alicui⁹ alteri⁹
et hac intentione ne per ei⁹ contēptū in adulteri
um labatur. Cui⁹ ratio est: quia sicut qlibet chri
stianus toto nisu conare debet/vt in omībus su
is actibus captet diuinā cōplacentiā: ita mulier
legitima in oībus suis moribus conari debet ad
cōplacentiam viri sui/vt ex hoc amor mutuus vi
goretur/ꝛ fides thori intregra conseruet. Ex quo
patet ꝙ talis ornatus multo periculosi⁹ frequen
tat a virginib⁹ et viduis: q̄ in mulierib⁹ nuptis
Cuius causam assignat Augustinus ex eo ꝙ mu
lier nupta conatur placere vni soli: cui etiā de iu
re complacere tenetur. 1. chor. 7. Mulier que nu
pta est cogitat q̄ sunt mundi quomodo placeat vi
ro: virgo aūt innupta nititur omībus cōplacere
et ideo plurimorū virorū animos potest suo cul
tu et complacentia sauciare. a quo tamen retra
hit Apostolus dicēs. 2. ad chorinthios. 6. Nemi
ni dantes vllam offensionem. ¶ Pro
pter secundum est sciendum ꝙ homo merito de
bet retrahi a delectatōne carnali propter multa
damna superius expressa in sexto precepto. Sed
preter hec possunt hic adduci alia tria dāna cui
libet homini merito perhorrenda.
¶ Primū est: quia delectatō carnalis prius ꝛ ho

minē ab oīz bonorū cōsortio ⁊ participatione.
¶ Secundū est. quia priuat hoīez cibo diuino et angelica refectione. ¶ Tertiū est: q2 excludit hominē a beatifica fruitione: que ſm Augustinum tante est suauitatis/ pulchritudinis/ ⁊ delectationis/ vt si in ea solumper momentum morari liceret merito pro illo mille anni presentis vite pleni deliciis contēnerenť. Ex quo patet q̄tū dispendiū sibiipsis faciāt/ q̄ se p̄ feda ⁊ mōmētanea delectatione eterna dei cōtēplatiōe priuant. Et ista tria dāna pulchre sūt figurata in nabuchodonosor/ q̄ ꝓpter sua pctā a cōsortio hoīz electus fuit. In quo innuiť priuatio participationis oīm bonorum que fiunt in ecclesia militante. Itē fenuz vt bos comedit/ ecce priuatio cibi angelici et diuini/ ⁊ refectio bestialis ⁊ pecoris. Itē exclusꝰ fuit a regno septē annis/ in quo innuitur perpetua priuatio diuine visionis ⁊ cōsortii beatorum.
¶ Propter tertiū est sciendū q2 tria sunt q̄ potissime puritatē mentis conseruant. ¶ Primū est fortis sensuū exteriorū et interioruz restrictio. q2 ipsi sensus exteriores sūt quasi quidā custodes et ianitores īterioris puritatis mētꝫ. et ideo sicut p̄ditor ille diceretur qui portas castri hostibꝫ traderet et aperiret: vt hostes ingredietes ipsū castrū caperent et libere possiderent: ita sensuū nostrorum euagatō est quasi quedā spiritualis proditō quia per hoc liber aditus fantasmatibus aperiť per que castrū dei capitur/ hoc est puritas mentꝫ corrumpitur. Et ideo pro dicta mentis puritate conseruanda: nostri sensus sunt a noxiis euaga=

Decimum preceptum

tionibus viriliter reprimendi. In cuius figura Josue. 10. Precepit Josue populo israelitico vt pedes suos ponerent sup collū & ceruices quinqꝫ regū quos ceperant. Innuēs p hoc qꝫ quinqꝫ sensus ī multis ꝓthdolor regale dn̄iū obtinētes sūt per rationis iudiciū & per volūtatis imperiū tā qꝫ duob⁹ pedib⁹ īterioꝛib⁹ cōculcādi & viriliter restrīgēdi. Scd̄m est feruēs & deuota orō q̄ sua virtute mētem sublimat/ & sublimatā subtiliat & depurat/ & suo feruore oēz mētis fluctuatōnē desiccat ꝓpter qd̄ talis mēs deuota recte mons mirrhe dicitur quē spōsus libēter visitat/ & ī quo spōsam suam quodā familiari colloq̄o īterioris suauitatꝭ īebriat. iuxta illd̄ cāticoꝝ. 4. Ibo ad mōtē mirrhe et ibi loquar sponse mee. ¶ Tertiū est passionis xp̄i intima meditatio. In oī enī tētationis īpulsu mens deuota admoduz colūbe debet ad xp̄m cōuolare et in foraminib⁹ petre/ id est xp̄i vulneribus nidificare/ profundissime scilꝫ meditando amaritudinē sue passionis. & debet residere sup riuulos aquaꝝ sue passionis amaritudinē deplorando/ & interiorē mentis puritatē deuotissime contēplando. In quib⁹ riuis p̄uideat vmbrā accipitris/ hoc est caueat preābula p̄uerse cogitatōnis/ & statī cū īcepit talib⁹ titillari fugiat ī petre foramia/ id est in xp̄i vulnera subtrahendo se peruerse cogitationi per deuotā orationē p passiōis dn̄ice feruidā meditationē/ & per ꝓpriū corporis rigidā castigationē. Sic enī aqua carnalis delectationis mutabit in vinū diuine cōsolationis & interioris deuotionis. Hoc est vinū quod letifi=

cat deum et hoies. vt scribitur Judicū. 9. Quod vinum nobis meritis gloriose virginis Marie prestare dignetur eius filius benedict⁹ Quicum patre et spiritusancto est vnus deus benedictus in secula seculorum. Amen.

Nota ꝙ homo decimas oīm que habet libē ter dare debet. Et hoc propter tria. ¶ Primū est: quia istud a dn̄o statuitur et precē pitur. Vn̄ Exodi. 22. dixit dn̄s moysi. Decimas et primitias non tardabis michi offerre. Et Le uitici. 27. Omnes decime terre/siue de frugibus siue de fructibus arborū: dn̄i sunt/et illi sanctifi- cantur. ¶ Secundū est vt homo deo placeat et vt omnes penurie vini et frumenti ⁊ ceteroꝝ remoueātur. Unde Malachie. 3. scribit. Et vos cōfūditis totā gentē in decimis ⁊ primitiis quas nō bene redditis michi/et ī penuria vos estis ma ledicti. Quia per subtractionē decimarū immit tit dn̄s penuriā frumenti et vini in terram. Et se quitur ibidem. Inferte omnē decimā in horreū meū: vt sit cibus in domo mea. ¶ Tertiū est: ne homo ad decimā partē angeloꝝ que cecidit in infernū deducatur. Unde Augustinus. Red- de decimas: alioqn deduceris ad decimā partē/ scilꝫ angelorū que cecidit in infernū. Decima est quasi census quē debem⁹ pro hereditate eterna. Qui nō reddit censū: perdit agrū/id est ꝑadisū.

De Ant

De antichristo

¶ Cōpendiū de vita antichristi Incipit feliciter

Circa statū et persecuti
onē ātichristi notāda sūt qnqꝫ. Prīo: ort⁹
ātichristi. scdo ꝑgressus. tertio cult⁹. qrto ꝯflict⁹
quīto obitus. Circa ortū antichristi nota qttuor.
Prīo de q̄ ꝓgenie nasceᵗ. qꝛ de tribu dan. vt Geñ
49. Fiat dan coluber ī via. ⁊ ideo in Apocalipsi
dan nō scribiᵗ ī cathalogo sctōꝝ ī detestatōnē āti
christi. Scdo nota quomō nasceᵗ. qꝛ de fornicatri
ce nō de ꝟgine. 2. thessaloñ. 2. Nisi venerit disces
sio primū ⁊ reuelat⁹ fuerit hō pctī/id est ī pctō cō
cept⁹. Tertio nota quomō ꝯcipieᵗ ī vtero. qꝛ opa
tōne diabolica sicut dicit Aug⁹. Spūs malign⁹
descēdet ī vterū matris ⁊ ex ꝟtute dīna cōmoue
biᵗ ⁊ īplebiᵗ antichrist⁹. 2. tessaloñ. II. cui⁹ aduē
tus erit ſm oꝑationē sathane. glo. nō tñ sine cōsē
su liberi arbitrii. qꝛ īcipiet esse mal⁹ ex vtero ma
tris. iuxta illō Isaie. 48. Trāsgressorē ex vtero vo
caui te. Qrto nota vbi nasceᵗ. qꝛ ī babilone. apo
calipꝫ. 17. Babilon magna mater fornicationū.
⁊ sequiᵗ de antichristo. Vidi mulierē ebriā de sā
guine martyrū ⁊ sctōꝝ xp̄i iesu. Scdo circa ꝓgres
sū ātichristi. nota qttuor. Prīo vbi nutrieᵗ. qꝛ nu
trieᵗ ī illis duab⁹ ciuitatib⁹ scꝫ Corozain/⁊ Beth
saida. Vñ illō sup isto ꝟbo euāgelii. ve tibi Beth
saida/ve tibi Corozain. dicit aug⁹. Ideo īprecaᵗ
⁊ īpropat eis dñs dicēs: qꝛ ī eis ꝯuersatur⁹ ē fili⁹
ꝑditiōis. Scdo nota a qb⁹ nutrieᵗ. qꝛ a spiritib⁹
malignis/q̄ ꝓpter īcātatōes ꝯtinue ei famulabū
tur ⁊ assistēt cō comites indiuisi. Apocalipꝫ. 18.

Uidi de ore bestie id est antichristi ppter ĩcātatio
nes quas de ore emittet exisse tres spũs imũdos
Tertio nota a qb⁹ recipiet. Prĩo q2 a iudeis vt
dicebat eis dñs Johis.5.in fine. Ego veni ĩ noĩe
patris mei ꝛ nõ recepistis me: cũ aũt ali⁹ venerit
in noĩe suo illũ recipietis. Quarto nota ĩ q̃ etate
incipiēt hec oĩa. q2 Ecclĩastes.4.dr. Uidi cũctos
viuẽtes qui ābulant sub sole cũ adolescēte secun
do id est antichristo. Nã prim⁹ adolescẽs salutis
fuit christus: Circa cultũ ei⁹ nota quattuor per q̃
attrahet ad se diuersos cult⁹. Prĩo enĩ vt attra
hat ad se iudeos dicet se messiã promissũ in lege
verũ deũ et verũ hoĩez et reedificabit tēplũ sa=
lomonis.2.ad tessaloniceñ.2. Qui aduersat ꝛ ex
tollit sup oẽ quod dicitur deus ficte sclz ab ydo=
latris .aut qd colitur scz in veritate a fidelibus.
Secundo: vt attrahat ad se gentiles ydolatras:
faciet simulachrũ et statuã per incantationẽ/ et ĩ
eã mittet spm̃ malignũ ad dandũ responsa et vo
cabit eũ deũ maon Danielis.11. Deũ patrũ suoꝝ
nõ reputabit deũ: deuz autẽ maon in loco suo ve=
nerabitur. Hanc statuam faciet adorari. Apoca
lipsis.11. Faciet vt quicũqȝ non adorauerit ima=
ginẽ bestie: occidatur. Tertio vt attrahat ad se
christianos dicet se christum venisse ad iudiciũ si
cut promissũ est ĩ euangelio/ ꝛ ostẽdet se mortuũ ꝛ
tertia die resurget. iuxta illud. Unũ de capitib⁹
ei⁹ q̃si occisũ in monte et plaga montis eius cura
ta est et admirata est vniuersa terra. Quarto vt
attrahat ad se oẽm hoĩem magnũ et paruũ/ ꝛ po
net caracterem in fronte et manu dextera vniuſ=

cuiusqꝫ vt distinguantur ab alienis ⁊ nemo pote
rit emere vel vendere nisi habuerit signū suum.
Apocalipsis.13. Faciet oĩs pusillos et magnos
habere caracterē in manu dextera ⁊ ne qͥs possit
emere vel vendere. ⁊c. Circa cōflictū antichristi
nota ꝙ pugnabit cōtra duo genera hoĩz/scꝫ nobi
lium et ignobiliū seu maiorū et minorū. Maio-
res autē distinguet secundū tres gradus/scꝫ cle-
ricos/milites/⁊ mercatores. Clericos et littera
tos expugnabit et attrahet per rationes natura
les. Erit enī valde instructus in scripturis phoꝝ.
Danielis.8. Cōsurget rex impudēs facie ⁊ intel
liget ꝓpositiones scꝫ naturales/⁊ supra quā cre-
di posset: vniuersa vastabit. Milites expugnabit
per distributionē terrarū et dignitatū. Danielis
11. Multiplicabit gloriā et dabit eis potestatē in
multis/et terrā diuidet. Gratuito mercatores ex
pugnabit per argentū et aurū. Danielis.8. In
copia rerū occidet plurimos. Et eiusdē.11. Dña
bitur thesaurorū auri ⁊ argenti. ⁊c. Demones eī
reuelabūt ei oĩs thesauros occultos sub terris ī
sepulchris antiquis quos antiqui abscondebant
qñ moriebanꝩ sperantes se redituros post longū
tēpꝰ ad eosdē. quod posuerūt quidā erronei phi
et ideo dicitur Job.21. Ad sepulchrū ducetur scꝫ
antichristus/et in cōgerie mortuorū euigilabit.
Et eiusdē.41. Sternet sibi aurū quasi lutū. Po
pulū minorē distiguet tripliciter/scꝫ ī simplices
quos attrahet per falsos prophetas. In timidos
quos attrahet per tyrannos. In perfectos et pe-
nitentes: quos attrahet per falsa miracula. Nā

sicut dicit Apocalips.13. Faciet signa ita vt ignē faciat descēdere quoad falsā apparentiā .et ideo dicit Math.24. Surgēt pseudo xpi et pseudo pphete ad decipiendū simplices et tradent eos in tribulationē magnā et occident ad cogendū pauidos/et dabunt signa magna vt ī errorē inducātur si fieri potest etiā electi ad cōmouendū penitentes et perfectos. ¶ Circa obitū antichristi nota quattuor. Primo tempus. qr postq̄ predicauerit tribus annis cū dimidio Danielis.12. dixit daniel angelo. Usq3 quo finis horum mirabiliū? Respondit angelus. qr per tēpus et tempora et dimidiū tēporis sc3 per tres annos et dimidium. Hebreus ei tēporis noīe accipit vnū annū et per tempora accipit duos ānos / et per dimidium temporis accipit dimidiu3 annū. Secundo notanda est persona interficiēs que erit ipē xps. 2.thessaloñ.2. Quē dñs iesus interficiet spiritu oris sui. vel Michael interficiet ministerio xpi. Tertio notandus est locus in quo interficietur. quia in loco vbi ascendit christus in celū scilic3 in monte oliueti. Danielis.11. Ueniet in multitudine magna/supple exercitus/vt cōterat plurimos et figet tabernaculū suum supra montē inclitum id est supra montē oliueti / et veniet ad sūmitatē eius/ sc3 montis oliueti:et nemo ei auxiliabitur quando sc3 occidetur a christo. Quarto notandus est mod⁹ quo occidetur:qui erit triplex. Occidetur eni subito. Job. Subito morietur/interficietur absq3 manu hoīs. Danielis.8. Sine manu conteret. Itē interficietur publice. Job.40.

Uidentibus cunctis precipitabitur. De die autẽ illa scz iudicii/vel aduẽtus antichristi: nemo scit iuxta illud Marci.13. De die illa.&c. Et Mathei 24. Aduentum autem antichristi precedẽt quattuor. Primo romani imperii discessio et diuisio in decem regna.2.ad thessalonicenses.2. Nisi venerit discessio.&c. Secundo inobedientia ecclesiarũ ab ecclesia romana. Tertio generalis concitatio preliorũ. Mathei.24. Surget gens contra gentem et regnum aduersus regnum.&c. Quarto Enoch et Helie predicatio. Apocalips. 11. Dabo duobus testibus meis et prophetabunt mille ducentis sexaginta diebus.

¶ Explicit compendium de vita antichristi.

[illegible]
[illegible]
[illegible]

